

ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจทำการเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกร
ในอำเภอกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี

นางสาวณัฐสิมา บริบูรณ์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต
วิชาเอกส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

พ.ศ. 2565

**Factors Affecting Farmers' Decision Making on Integrated Farming
in Kabinburi District, Prachinburi Province**

Miss Natsima Boriboon

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for
the Degree of Master of Agriculture in Agricultural Extension and Development

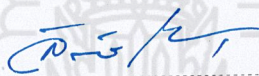
School of Agriculture and Cooperatives
Sukhothai Thammathirat Open University

2022

หัวข้อวิทยานิพนธ์ ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจทำการเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกร
ในอำเภอบึงนาราง จังหวัดพิจิตร
ชื่อและนามสกุล นางสาวณัฐิมา บริบูรณ์
วิชาเอก ส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร
สาขาวิชา เกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
อาจารย์ที่ปรึกษา 1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นาริรัตน์ สีระสาร
2. รองศาสตราจารย์ ดร.สินินุช คุรุทเมือง แสนเสริม

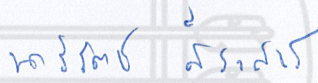
วิทยานิพนธ์นี้ ได้รับความเห็นชอบให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรระดับปริญญาโท เมื่อวันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2566

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

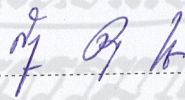
ประธานกรรมการ

(อาจารย์ ดร. สิตดาวัลย์ วรรณนุช)

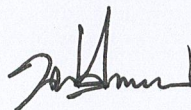
กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. นาริรัตน์ สีระสาร)

กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร. สินินุช คุรุทเมือง แสนเสริม)

ประธานกรรมการบัณฑิตศึกษา

(รองศาสตราจารย์ ดร. นราธิป ศรีราม)

พ.ศ. ๒๕๖๖

ชื่อวิทยานิพนธ์ ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจทำการเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกร ในอำเภอบินทร์บุรี จังหวัดปทุมธานี
ผู้วิจัย นางสาวณัฐธิมา บริบูรณ์ รหัสนักศึกษา 2639000070 **ปริญญา** เกษตรศาสตรมหาบัณฑิต (ส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร)
อาจารย์ที่ปรึกษา (1) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. นริรัตน์ สีระสาร (2) รองศาสตราจารย์ ดร.สินินุช คุรุทเมือง แสนเสริม
ปีการศึกษา 2565

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) สภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร 2) สภาพทำการเกษตรแบบผสมผสาน 3) ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจทำการเกษตรแบบผสมผสาน และ 4) ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการทำเกษตรแบบผสมผสาน

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยคือ เกษตรกรผู้ทำเกษตรแบบผสมผสานที่เข้าร่วมโครงการ ปี 2564/65 ในอำเภอบินทร์บุรี จังหวัดปทุมธานี จำนวน 192 ราย กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรทาโร ยามาเน ที่ระดับความคลาดเคลื่อน 0.05 ได้กลุ่มตัวอย่าง 130 คน โดยวิธีสุ่มแบบง่าย เครื่องมือที่ใช้เก็บข้อมูลคือแบบสัมภาษณ์ และนำมาวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ถดถอยเชิงพหุคูณ

ผลการวิจัย พบว่า 1) เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงอายุ เฉลี่ย 58.02 ปี มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 3.37 คน จบการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษา พื้นที่ทำการเกษตรเป็นของตนเอง มีจำนวนแรงงานทำการเกษตรแบบผสมผสาน เฉลี่ย 2.13 คน มีประสบการณ์ทำการเกษตรเฉลี่ย 12.28 ปี มีรายได้ของครัวเรือนจากภาคการเกษตรเฉลี่ย 110,796.19 บาทต่อปี มีรายจ่ายของครัวเรือนจากภาคการเกษตรเฉลี่ย 29,965.00 บาทต่อปี มีต้นทุนในการผลิตทางการเกษตรแบบผสมผสานเฉลี่ย 21,393.85 บาทต่อปี มีผลผลิตทางการเกษตรเฉลี่ย 1,141.38 กิโลกรัมต่อไร่ 2) สภาพพื้นที่ทำการเกษตรเป็นที่ราบลุ่ม มีรูปแบบการทำเกษตรแบบผสมผสาน มีลักษณะดินเป็นดินร่วนปนทราย ใช้ปุ๋ยคอกในการปรับปรุงบำรุงดิน มีแหล่งน้ำในการทำเกษตรใช้น้ำจากสระ/บ่อน้ำ ของตนเอง 3) ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจทำการเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกร มีตัวแปรอิสระ 1 ตัวแปร คือ ประสบการณ์การทำเกษตร ที่มีผลต่อตัวแปรตามอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และ 4) เกษตรกรมีปัญหาเรื่องดินขาดความอุดมสมบูรณ์ แหล่งน้ำทางการเกษตรไม่เพียงพอ สำหรับข้อเสนอแนะให้เจ้าหน้าที่มีการถ่ายทอดองค์ความรู้เกี่ยวกับการปรับปรุงบำรุงดิน สนับสนุนแหล่งน้ำในการทำเกษตร ถ่ายทอดองค์ความรู้ในการวางแผน/บริหารความเสี่ยงในการทำเกษตร สนับสนุนเครื่องจักรกลทางการเกษตร และสร้างแรงจูงใจให้คนรุ่นใหม่หันมาทำการเกษตร

คำสำคัญ การตัดสินใจ เกษตรแบบผสมผสาน เกษตรกรในอำเภอบินทร์บุรี

Thesis title: Factors Affecting Farmers' Decision Making on Integrated Farming in Kabinburi District Prachinburi Province

Researcher: Miss. Natsima Boriboon ; **ID:** 2639000070;

Degree: Master of Agriculture (Agricultural Extension and Development);

Thesis advisors: (1) Dr. Nareerut Seerasarn, Associate Professor;

(2) Dr. Sineenuch Khрутmuang Sanserm, Associate Professor;

Academic year: 2022

Abstract

The objectives of this research were to study 1) the social and economic conditions of farmers 2) the conditions of integrated farming, 3) factors affecting farmers' decision-making on integrated farming, and 4) problems and suggestions related to integrated farming.

The population consisted of 192 current integrated farmers in Kabinburi District Prachinburi Province who participated in the project year 2021/22 of integrated farming farmers. The 130-sample size was calculated by the Taro Yamane formula with error value of 0.05. Structured interviews were used for data collection. Statistics used were frequency, percentage, mean, minimum, maximum, standard deviation, and multiple regression.

The results indicated the following: 1) Most of the farmers were female with an average age of 58.02 years. There was an average number of household members of 3.37 people, finished elementary school, and owned agricultural property. There were 2.13 average number of workers in integrated farming and 12.28 average years of farming experience. The average household income from the agricultural sector was 110,796.19 baht per year; the average household expenditure from the agricultural sector was 29,965 baht per year; the average cost of integrated agricultural production was 21,393.85 baht per year. The average agricultural yield was 1,141.38 kilograms per rai. 2) The condition of the agricultural area was plain. The soil type was sandy loam. In integrated farming, there was the use of manure to improve the soil quality, and water from their ponds/wells was used for irrigation. 3) Regarding the factor that affected the farmers' decision-making on integrated farming, there was one independent variable, namely farming experience, that affected the dependent variable with statistical significance at the 0.01 level. 4) Farmers had problems with soil fertility and agricultural water resources. As suggestions, the staff should transfer knowledge about soil improvement and planning/risk management in agriculture. Also, there should be support involving water sources in agriculture, agricultural machinery, and motivate the new generation to turn to agriculture.

Keywords: Decision-making, Integrated farming, Farmers in Kabinburi

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ด้วยผู้วิจัยได้รับความอนุเคราะห์อย่างยิ่งจาก อาจารย์ ดร. ลัดดาวัลย์ กรรมนุช ประธานการสอบที่กรุณาสละเวลามาร่วมเป็นคณะกรรมการและให้ข้อเสนอแนะ ทำให้วิทยานิพนธ์นี้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. นาวิรัตน์ สีระสาร อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก ที่ได้ให้คำแนะนำ ตรวจสอบและแก้ไขวิทยานิพนธ์ด้วยความกรุณาอย่างสูง จนแล้วเสร็จสมบูรณ์ พร้อมทั้งให้กำลังใจตลอดเวลาที่ศึกษาและใคร่ขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร. สินี นุช ทรูทเมือง แสตนเสริม อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม คณาจารย์แขนงวิชาส่งเสริมการเกษตร สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ และมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ที่ได้ให้ความรู้ ประสบการณ์ แนวคิด คำแนะนำ ข้อเสนอแนะ และติดตามการทำวิทยานิพนธ์อย่างใกล้ชิด ผู้วิจัยซาบซึ้งในความกรุณาของทุกท่านเป็นอย่างยิ่ง

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณทุกท่านเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้ ขอขอบพระคุณคณาจารย์ทุกท่าน ที่ให้ความรู้ทางด้านวิชาการ ผู้ทรงคุณวุฒิที่ให้ความอนุเคราะห์ ในการตรวจเอกสารข้อมูลและเจ้าหน้าที่ของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ที่อำนวยความสะดวกทุกด้าน ซึ่งมีผลทำให้ การศึกษาประสบผลสำเร็จพร้อมกันนี้

ขอขอบคุณผู้บังคับบัญชา เพื่อนร่วมงานทุกท่านที่คอยสนับสนุน ช่วยเหลือ รวมทั้งทุกคนในครอบครัวที่ให้กำลังใจมาโดยตลอด และสำคัญที่สุด คือ เกษตรกรผู้ทำเกษตรแบบผสมผสานที่เข้าร่วมโครงการ 1 ตำบล 1 กลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่ ในอำเภอกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี ที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสัมภาษณ์ ส่งผลให้วิทยานิพนธ์ครั้งนี้บรรลุผลสำเร็จ ลุล่วงด้วยดี หวังเป็นอย่างยิ่งว่าวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ จะเป็นประโยชน์และสามารถใช้เป็นแนวทาง ในการดำเนินงานต่อไป

ในส่วนที่เป็นคุณค่า และคุณค่าดีที่สามารถอำนวยความสะดวกของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ขอมอบแต่ครอบครัว คุณพ่อคุณแม่ ตลอดจนคณาจารย์ผู้มีพระคุณทุกท่านที่กรุณาถ่ายทอดความรู้ ทักษะและประสบการณ์ทางด้านวิชาการตั้งแต่อดีตจนสำเร็จการศึกษาเป็นอย่างยิ่ง

ณัฐสิมา บริบูรณ์

มกราคม 2566

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญตาราง	ฅ
สารบัญภาพ	ฉ
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์การวิจัย	2
กรอบแนวคิดการวิจัย	3
สมมติฐานการวิจัย	5
ขอบเขตของการวิจัย	5
นิยามศัพท์เฉพาะ	6
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	7
บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	8
บริบทพื้นที่ อำเภอภินทรบุรี จังหวัดปราจีนบุรี	9
แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการเกษตร	14
แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ	21
สภาพการทำการเกษตรแบบผสมผสาน	27
ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	34
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	38
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	38
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	40
การเก็บรวบรวมข้อมูล	42
การวิเคราะห์ข้อมูล	43

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	45
ตอนที่ 1 สภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร.....	45
ตอนที่ 2 สภาพการทำเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกร.....	56
ตอนที่ 3 ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจทำการเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกร.....	60
ตอนที่ 4 ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการทำเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกร.....	68
บทที่ 5 สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	75
สรุปการวิจัย	75
อภิปรายผล	81
ข้อเสนอแนะ	87
บรรณานุกรม	89
ภาคผนวก	92
ก แบบสอบถามชุดที่ 1	94
ประวัติผู้วิจัย	104

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 2.1	แสดงจำนวนประชากร ในเขตอำเภอกบินทร์บุรี..... 11
ตารางที่ 2.2	การประกอบอาชีพเกษตรกร อำเภอกบินทร์บุรี..... 13
ตารางที่ 2.3	พื้นที่ปลูกพืชเศรษฐกิจที่สำคัญของอำเภอกบินทร์บุรี..... 13
ตารางที่ 2.4	4 การใช้ประโยชน์ที่ดินของอำเภอกบินทร์บุรี..... 14
ตารางที่ 3.1	จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา..... 39
ตารางที่ 4.1	แสดงค่าจำนวน ร้อยละของเพศ อายุ ระดับการศึกษา จำนวนสมาชิกในครัวเรือน การเป็นสมาชิกของกลุ่มเกษตรกร..... 46
ตารางที่ 4.2	แสดงค่าจำนวน ร้อยละของ การถือครองพื้นที่ทางการเกษตร พื้นที่ถือครองทาง การเกษตร แรงงานทำการเกษตรแบบผสมผสาน และประสบการณ์ในการทำ การเกษตรแบบผสมผสาน..... 48
ตารางที่ 4.3	แสดงค่าจำนวน ร้อยละของอาชีพที่สร้างรายได้ รายได้ของครัวเรือนจากภาค การเกษตร และรายได้ของครัวเรือนนอกภาคการเกษตร รายจ่ายของครัวเรือนจาก ภาคการเกษตร และรายจ่ายของครัวเรือนนอกภาคการเกษตร..... 50
ตารางที่ 4.4	แสดงค่าจำนวน ร้อยละของ ต้นทุนในการผลิตทางการเกษตรแบบผสมผสาน ผลผลิตทางการเกษตรเฉลี่ย ภาระหนี้สินของครัวเรือน และแหล่งเงินเชื่อหรือเงินทุน ที่ทำมาใช้ในการทำการเกษตรแบบผสมผสาน..... 54
ตารางที่ 4.5	แสดงค่าจำนวน ร้อยละของสภาพเดิมก่อนการทำเกษตรแบบผสมผสาน สภาพพื้นที่ รูปแบบการทำการเกษตรแบบผสมผสาน..... 56
ตารางที่ 4.6	แสดงค่าจำนวน ร้อยละของลักษณะดินของพื้นที่ทำการเกษตรแบบผสมผสาน การปรับปรุงบำรุงดินในการทำการเกษตรแบบผสมผสาน และแหล่งน้ำในการทำ การเกษตร แบบผสมผสาน..... 59
ตารางที่ 4.7	แสดงค่าจำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของปัจจัยที่มีผลต่อการ ตัดสินใจทำการเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกร..... 61
ตารางที่ 4.8	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของตัวแปรที่ใช้ในการวิเคราะห์..... 65
ตารางที่ 4.9	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อย่างง่ายระหว่างตัวแปรอิสระด้วยตัวเอง..... 66
ตารางที่ 4.10	การวิเคราะห์ถดถอยเชิงพหุปัจจัยที่มีผลต่อการทำการเกษตรแบบผสมผสานของ เกษตรกร..... 67

สารบัญตาราง (ต่อ)

หน้า

ตารางที่ 4.11	แสดงค่าจำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของปัญหา เกี่ยวกับการทำการเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกร.....	68
ตารางที่ 4.12	แสดงค่าจำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับการทำการเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกร.....	72
ตารางที่ 5.1	สรุปภาพรวมระดับการตัดสินใจทำการเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกรใน อำเภอekinบุรี จังหวัดปราจีนบุรี.....	77
ตารางที่ 5.2	สรุปภาพรวมระดับปัญหาเกี่ยวกับการทำเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกรใน อำเภอekinบุรี จังหวัดปราจีนบุรี.....	78
ตารางที่ 5.3	สรุปภาพรวมระดับข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการทำเกษตรแบบผสมผสาน ของเกษตรกรในอำเภอekinบุรี จังหวัดปราจีนบุรี.....	80

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดการวิจัย.....	3
ภาพที่ 2.1 ที่ตั้งและอาณาเขตอำเภอekinบุรี.....	10
ภาพที่ 2.2 แผนที่ป่าไม้ อำเภอekinบุรี.....	11

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

นโยบายการพัฒนาประเทศไทยตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) ได้จัดทำกรอบยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2560-2579) อันเป็นแผนหลักของการพัฒนาประเทศ และมีเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable goals : SDGs) ปรับโครงสร้างประเทศไทยไปสู่ประเทศไทย 4.0 ยึดวิสัยทัศน์ตามกรอบยุทธศาสตร์ชาติที่กำหนดว่า “ ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ” และมีนโยบายส่งเสริมการทำเกษตรกรรมยั่งยืน จำนวน 5,000,000 ไร่ เกษตรกรรมยั่งยืนเป็นทางเลือกหนึ่งในการดำรงชีวิตและประกอบอาชีพของเกษตรกรรายย่อย โดยรูปแบบและวิธีการทำการเกษตรอย่างยั่งยืน จะขึ้นอยู่กับศักยภาพ ความเหมาะสมของสภาพแวดล้อมในแต่ละพื้นที่และการตัดสินใจเลือกของเกษตรกร พิจารณาจากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่ในพื้นที่ องค์ความรู้ ภูมิปัญญา ประสบการณ์การทำการเกษตรที่สั่งสมของเกษตรกร และฐานทางสังคมที่สนับสนุนเกษตรกร มีการช่วยเหลือเกื้อกูลและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน โดยรูปแบบการทำเกษตรกรรมยั่งยืน ประกอบด้วย 5 รูปแบบหลัก ที่มีจุดเด่นแตกต่างกัน ดังนี้ เกษตรทฤษฎีใหม่ วนเกษตร เกษตรผสมผสาน เกษตรอินทรีย์ เกษตรธรรมชาติ (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ , 2561)

การที่เกษตรกรมุ่งผลิตพืชชนิดใดชนิดหนึ่งเป็นจำนวนมาก เพื่อความสะดวกในการเก็บเกี่ยวและเพื่อลดต้นทุนต่อหน่วยในการผลิตผลผลิตทางการเกษตร เพื่อตอบสนองความต้องการของตลาดสินค้าเกษตร ทำให้เกิดรูปแบบการเกษตรแบบเชิงเดี่ยว ส่งผลความหลากหลายทางชีวภาพของพืชและสัตว์น้อยลง มีศัตรูพืชและโรคแมลงในระบบการผลิตมากขึ้น โดยชนิดพืชที่เกษตรกรผลิต มักเป็นพืชที่มีราคาผลผลิตสูงในช่วงหนึ่ง ส่งผลให้ทำให้เกษตรกรปลูกพืชตาม ๆ กัน ซึ่งเป็นผลทำให้ผลผลิตล้นตลาด จนทำให้ราคาผลผลิตตกต่ำ เกษตรกรยังต้องเสี่ยงกับราคาผลผลิตที่ไม่แน่นอน ถ้าราคาผลผลิตมีความผันผวน ราคาตกต่ำ เป็นระยะเวลานาน จะส่งผลต่อเกษตรกรที่ปลูกพืชเชิงเดี่ยวประสบปัญหาขาดทุน หรือรายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่ายในการดำเนินชีวิต ซึ่งเป็นปัญหาต่อเนื่องของเกษตรกร ทางออกของปัญหาความขาดแคลนอาหาร และรายได้ลดลง คือ การทำการเกษตรแบบยั่งยืน พึ่งพาตนเอง บริหารความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้น การทำเกษตรแบบผสมผสาน

เป็นการทำการเกษตรแบบยั่งยืนรูปแบบหนึ่ง เป็นระบบการเกษตรที่มีการปลูกพืชและการเลี้ยงสัตว์ มีสัตว์หลายชนิดในพื้นที่เดียวกัน เป็นการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างเหมาะสมเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยการทำการเกษตรหลากหลาย เกิดความหลากหลายของชนิดพันธุ์พืชและสัตว์ที่มีปฏิสัมพันธ์ในทางเกื้อกูลซึ่งกันและกันของกิจกรรมการผลิต (กองทุนนโยบายเทคโนโลยีเพื่อการเกษตรและเกษตรกรรมยั่งยืน สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2560) ที่จะเป็นกลไกสำคัญในการแก้ไขปัญหา เพราะในช่วงที่ราคาผลผลิตของพืชแต่ละชนิดจะไม่ตกต่ำในช่วงเวลาเดียวกัน ซึ่งเกษตรกรสามารถลดความเสี่ยงที่เกิดขึ้นได้ แต่ถึงแม้ว่ารายได้ลดลงแล้วนั้น ครอบครัวยังมีอาหารเพื่อการบริโภคจากแปลงเกษตรของตนเองได้

อำเภอภินทรบุรี จังหวัดปราชินบุรี เกษตรกรส่วนใหญ่มีการทำการเกษตรแบบเชิงเดี่ยว โดยพืชหลัก คือ ข้าว ซึ่งปัจจุบันราคาตกต่ำอย่างมาก ทำให้หลายครอบครัวของเกษตรกรประสบปัญหารายได้ไม่เพียงพอ

ผู้วิจัยจึงเห็นว่ามีความสำคัญที่ควรศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจทำการเกษตรผสมผสานของเกษตรกรในอำเภอภินทรบุรี จังหวัดปราชินบุรี หันมาทำการเกษตรผสมผสานเพิ่มมากขึ้น เพื่อให้เกษตรกรสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืนต่อไป

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

จากประเด็นปัญหาการวิจัย ผู้วิจัยได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการวิจัยไว้ ดังนี้

- 2.1 เพื่อศึกษาสภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร
- 2.2 เพื่อศึกษาสภาพการทำการเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกร
- 2.3 เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจทำการเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกร
- 2.4 เพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการทำเกษตรแบบผสมผสานของ

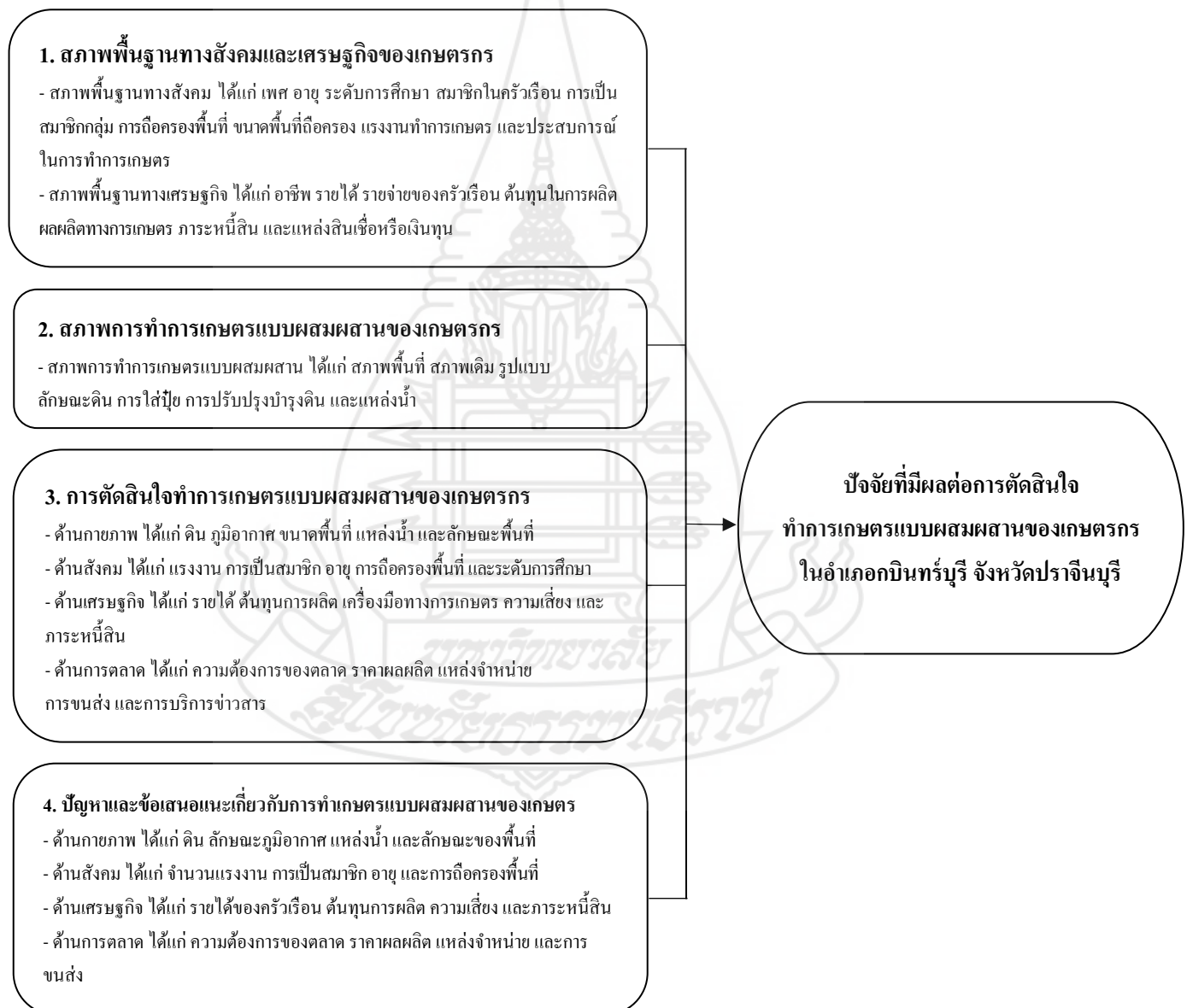
เกษตรกร

3. กรอบแนวคิดการวิจัย

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สามารถนำมา กำหนดประเด็นในการศึกษาได้ จำนวน 4 ประเด็น ได้แก่ 1) สภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจ ของเกษตรกร 2) สภาพการทำการเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกร 3) การตัดสินใจทำ การเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกร และ 4) ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการทำเกษตรแบบ ผสมผสานของเกษตรกร โดยแสดงในกรอบแนวคิดการวิจัยได้ดังภาพที่ 1.1

ตัวแปรต้น

ตัวแปรตาม

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดการวิจัย

จากภาพที่ 1.1 แสดงกรอบแนวคิดการวิจัย เรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจทำการเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกรในอำเภอกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี ประกอบด้วยรายละเอียด ดังนี้

3.1 สภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจ

3.1.1 **สภาพพื้นฐานทางสังคม** ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา สมาชิกในครัวเรือน การเป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกร การถือครองพื้นที่ทำการเกษตร ขนาดพื้นที่ถือครองทำการเกษตร แรงงานทำการเกษตรแบบผสมผสาน และประสบการณ์ในการทำการเกษตร

3.1.2 **สภาพพื้นฐานทางเศรษฐกิจ** ได้แก่ อาชีพที่สร้างรายได้ รายได้ของครัวเรือน จากภาคการเกษตร รายได้ของครัวเรือนนอกภาคการเกษตร รายจ่ายของครัวเรือนจากภาคการเกษตร รายจ่ายของครัวเรือนนอกภาคการเกษตร ต้นทุนในการผลิตทางการเกษตรแบบผสมผสาน ผลผลิตทางการเกษตรเฉลี่ย ภาระหนี้สินของครัวเรือน และ แหล่งสินเชื่อหรือเงินทุนที่นำมาใช้ในการทำเกษตร

3.2 สภาพการทำการเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกร

สภาพการทำการเกษตรแบบผสมผสาน ได้แก่ สภาพพื้นที่ สภาพเดิมก่อนทำเกษตรแบบผสมผสาน รูปแบบการทำเกษตรแบบผสมผสาน ลักษณะดินของพื้นที่ทำเกษตร การใส่ปุ๋ย การปรับปรุงบำรุงดิน และแหล่งน้ำทางการเกษตร

3.3 การตัดสินใจทำการเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกร

3.3.1 **ด้านกายภาพ** ได้แก่ ความอุดมสมบูรณ์ของดิน ลักษณะภูมิอากาศ ขนาดของพื้นที่ แหล่งน้ำ และลักษณะของพื้นที่

3.3.2 **ด้านสังคม** ได้แก่ จำนวนแรงงานในครัวเรือน การเป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกร อายุของเกษตรกร การถือครองพื้นที่ทำการเกษตร และระดับการศึกษา

3.3.3 **ด้านเศรษฐกิจ** ได้แก่ รายได้ของครัวเรือน ต้นทุนการผลิต เครื่องมือทางการเกษตร/เครื่องจักรกลทางการเกษตร ความเสี่ยงในการทำการเกษตร และภาระหนี้สินของครัวเรือน

3.3.4 **ด้านการตลาด** ได้แก่ ความต้องการของตลาด ราคาผลผลิตสินค้าเกษตร แหล่งจำหน่าย การขนส่งผลผลิต และการบริการข่าวสารด้านการตลาด

3.4 ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการทำเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกร

3.4.1 **ปัญหาทางด้านกายภาพ** ได้แก่ ความอุดมสมบูรณ์ของดิน ลักษณะภูมิอากาศ แหล่งน้ำ และลักษณะของพื้นที่

3.4.2 **ปัญหาทางสังคม** ได้แก่ จำนวนแรงงานในครัวเรือน การเป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกร อายุของเกษตรกร และการถือครองพื้นที่ทำการเกษตร

3.4.3 **ปัญหาทางเศรษฐกิจ** ได้แก่ รายได้ของครัวเรือน ต้นทุนการผลิต ความเสี่ยงในการทำการเกษตร และภาระหนี้สินของครัวเรือน

3.4.4 **ปัญหาทางการตลาด** ได้แก่ ความต้องการของตลาด ราคาผลผลิตสินค้าเกษตร แหล่งจำหน่าย และการขนส่งผลผลิต

4. สมมติฐานการวิจัย

ปัจจัยทางสังคม ได้แก่ อายุ พื้นที่ถือครองในการทำการเกษตร ประสบการณ์ในการทำการเกษตร จำนวนแรงงานในการทำการเกษตร และปัจจัยทางเศรษฐกิจ ได้แก่ รายได้จากภาคการเกษตร ต้นทุนในการผลิตทางการเกษตร หนี้สินเฉลี่ย มีอย่างน้อย 1 ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจทำการเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกร

5. ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจทำการเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกรในอำเภอบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี มีขอบเขตการวิจัย ดังนี้

5.1 **ขอบเขตด้านพื้นที่** การวิจัยครั้งนี้กำหนดพื้นที่ทำการวิจัย เป็นอำเภอบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรีเท่านั้น

5.2 **ขอบเขตเชิงเนื้อหา** ผู้วิจัยได้กำหนดเนื้อหาสำหรับการวิจัยไว้ในประเด็นต่างๆ ได้แก่ 1) สภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร 2) สภาพการทำการเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกร 3) การตัดสินใจและปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจทำการเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกร และ 4) ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการทำเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกร

5.3 **ขอบเขตเชิงเวลา** ผู้วิจัยกำหนดระยะเวลาการวิจัยครอบคลุม ระยะการเตรียมการวิจัย ระยะดำเนินการวิจัย และระยะสรุป รายงานผลการวิจัย ตั้งแต่เดือนกันยายน 2564 ถึงเดือนมิถุนายน 2565 รวมระยะเวลา 9 เดือน

6. **นิยามศัพท์เฉพาะ**

ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจทำการเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกร ในอำเภอกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี มีนิยามศัพท์เฉพาะงานวิจัยเพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกัน ดังนี้

6.1 **เกษตรกร** หมายถึง เกษตรกรผู้ทำเกษตรแบบผสมผสานที่เข้าร่วมโครงการ 1 ตำบล 1 กลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่ ในอำเภอกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี

6.2 **การเกษตรแบบผสมผสาน** หมายถึง การเกษตรที่มีการปลูกพืชหรือการเลี้ยงสัตว์หลายชนิดในพื้นที่เดียวกัน โดยที่กิจกรรมการผลิตแต่ละชนิดสามารถเกี่ยวเนื่องประโยชน์ต่อกันไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ ใช้ประโยชน์ในพื้นที่อย่างคุ้มค่าเกิดประโยชน์สูงสุด

6.3 **รูปแบบการทำเกษตรแบบผสมผสาน** หมายถึง ลักษณะการผสมผสานของพืชและสัตว์หลายชนิดในพื้นที่เดียวกัน โดยการศึกษาครั้งนี้ ยึดรูปแบบเกษตรแบบผสมผสาน ซึ่งแบ่งรูปแบบ เป็น 3 รูปแบบ ดังนี้

6.3.1 **การปลูกพืชผสมผสาน** เป็นการปลูกพืชรวมกันหลายชนิดในพื้นที่เดียวกัน

6.3.2 **การผสมผสานการเลี้ยงสัตว์** เป็นการเลี้ยงสัตว์หลายชนิดในพื้นที่เดียวกัน

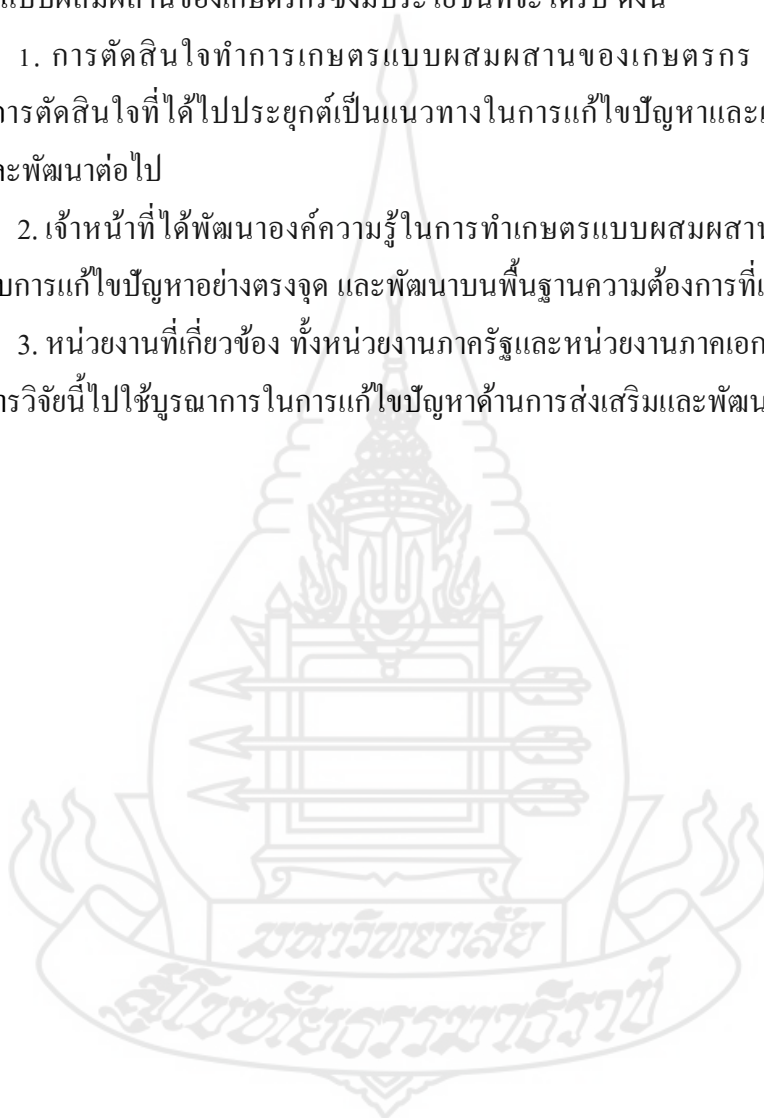
6.3.3 **การปลูกพืชผสมผสานกับการเลี้ยงสัตว์** เป็นการปลูกพืชผสมผสานกับการเลี้ยงสัตว์ในพื้นที่เดียวกัน

6.4 **ปัจจัยในการตัดสินใจ** หมายถึง ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจของเกษตรกรในการปรับเปลี่ยนการทำเกษตรแบบเชิงเดี่ยวเป็นทำการเกษตรแบบผสมผสาน

7. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ผลของการวิจัยเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจทำการเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกรในอำเภออินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี จะทำให้ทราบถึงปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจทำการเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกรซึ่งมีประโยชน์ที่จะได้รับ ดังนี้

1. การตัดสินใจทำการเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกร สามารถนำผลจากกระบวนการตัดสินใจที่ได้ไปประยุกต์เป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาและเป็นแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาต่อไป
2. เจ้าหน้าที่ได้พัฒนาองค์ความรู้ในการทำเกษตรแบบผสมผสานอย่างเหมาะสมกับพื้นที่ ได้รับการแก้ไขปัญหาอย่างตรงจุด และพัฒนาบนพื้นฐานความต้องการที่แท้จริง
3. หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งหน่วยงานภาครัฐและหน่วยงานภาคเอกชน ในการนำข้อมูลที่ได้จากการวิจัยนี้ไปใช้บูรณาการในการแก้ไขปัญหาด้านการส่งเสริมและพัฒนาเกษตรกร

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาทบทวนวรรณกรรม และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจทำการเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกรในอำเภอกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี ผู้วิจัยทำการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องในประเด็นต่าง ๆ เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการกำหนดกรอบแนวคิด หลักการ ทฤษฎี รวมทั้งการกำหนดประเด็นคำถามในการสร้างเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อการวิเคราะห์และอภิปรายผลการศึกษา ประกอบด้วยสาระสำคัญ ดังนี้

1. บริบทพื้นที่ อำเภอกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี ประกอบด้วย
 - 1.1 สภาพทั่วไป
 - 1.1 สภาพทางสังคม
 - 1.2 สภาพทางเศรษฐกิจ
2. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการเกษตร ประกอบด้วย
 - 2.1 ความหมายของการส่งเสริมการเกษตร
 - 2.2 วิธีการส่งเสริมการเกษตร
 - 2.3 การสื่อสารเพื่อการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร
 - 2.4 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการเกษตร
3. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ ประกอบด้วย
 - 3.1 ความหมายของการตัดสินใจ
 - 3.2 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ
 - 3.3 กระบวนการตัดสินใจ
4. สภาพการทำเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกร ประกอบด้วย
 - 4.1 ความหมายของการทำเกษตรแบบผสมผสาน
 - 4.2 รูปแบบการทำเกษตรแบบผสมผสาน
5. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. บริบทพื้นที่ อำเภอกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี ประกอบด้วย

การศึกษาในหัวข้อ ประกอบด้วย 1) สภาพทั่วไป 2) สภาพทางสังคม และ 3) สภาพทางเศรษฐกิจ โดยมีรายละเอียดดังนี้

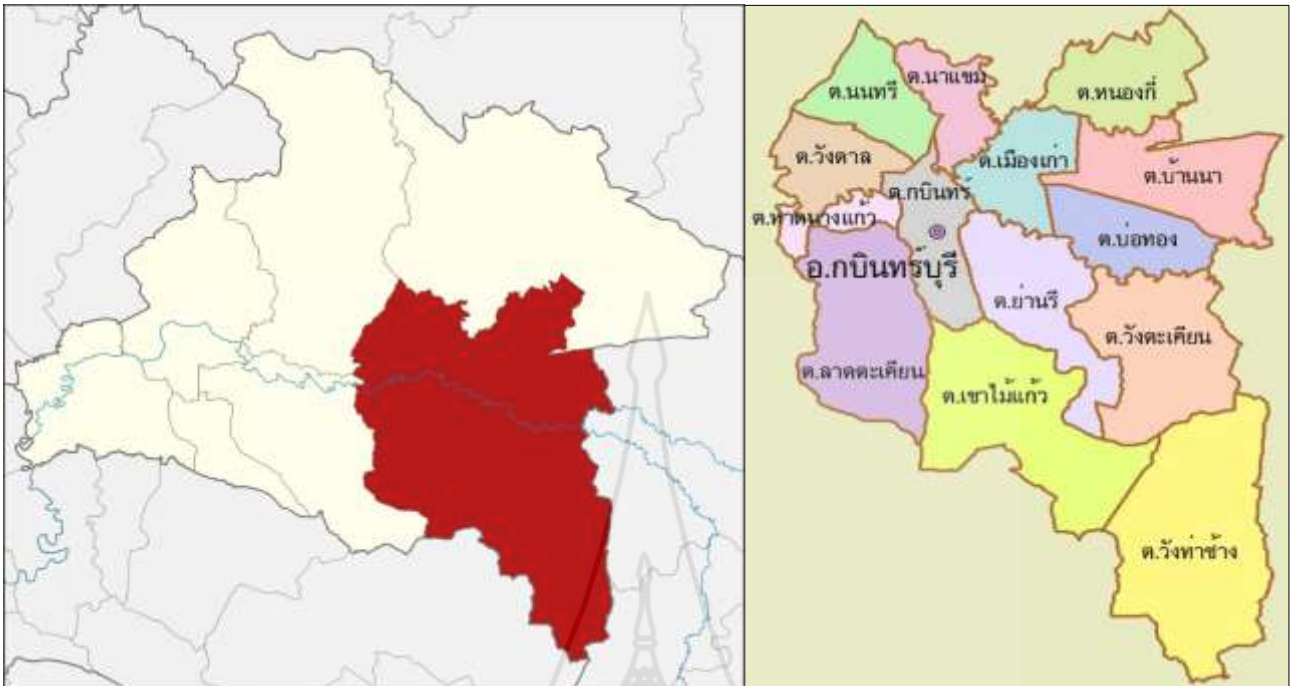
1.1 สภาพทั่วไปของอำเภอกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี

1.1.1 ที่ตั้งและอาณาเขต

อำเภอกบินทร์บุรี มีสถานะเป็นเมืองมาตั้งแต่สมัยอยุธยา โดยมีที่ว่าการเมืองตั้งอยู่ที่บ้านหนุมาน ต่อมาเมื่อ พ.ศ. 2444 ได้ย้ายที่ว่าการเมืองไปอยู่ที่บ้านปากน้ำ ซึ่งเป็นจุดที่แควหนุมานและแควพระปรกรวมกันเป็นแม่น้ำปราจีนบุรี และเมื่อมีการปฏิรูประบบการปกครองก็มีสถานะเป็นจังหวัดกบินทร์บุรีเรื่อยมา ต่อมาทางราชการเห็นว่าการคมนาคมระหว่างจังหวัดกบินทร์บุรีและจังหวัดปราจีนบุรีมีความสะดวกมากขึ้นแล้ว จึงมีประกาศเมื่อวันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2469 ให้ยุบจังหวัดกบินทร์บุรีลง เป็นอำเภอขึ้นกับจังหวัดปราจีนบุรีจนถึงปัจจุบัน

อำเภอกบินทร์บุรี เป็นอำเภอหนึ่งของจังหวัดปราจีนบุรี ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของตัวจังหวัด มีภูมิประเทศหลากหลาย มีพื้นที่ทั้งหมด 1,309.283 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 818,125 ไร่ อยู่ห่างจากจังหวัดปราจีนบุรี ประมาณ 40 กิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อกับอำเภอใกล้เคียง ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับอำเภอนาคู
ทิศใต้	ติดต่อกับอำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับอำเภอเขาฉกรรจ์ (จังหวัดสระแก้ว) และอำเภอสนามชัยเขต (จังหวัดฉะเชิงเทรา)
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับอำเภอศรีมหาโพธิ์ และอำเภอประจันตคาม

ภาพที่ 2.1 ที่ตั้งและอาณาเขตอำเภอ กบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี
ที่มา : สำนักงานเกษตรอำเภอ กบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี (2565)

- 1.1.1 ลักษณะภูมิอากาศ** อำเภอ กบินทร์บุรี มีสภาพอากาศทั่วไปแบ่งได้ 3 ฤดู คือ
 ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่เดือนมีนาคม ถึง เดือนเมษายน
 ฤดูฝน เริ่มตั้งแต่เดือนพฤษภาคม ถึง เดือนตุลาคม
 ฤดูหนาว เริ่มตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน ถึง เดือนกุมภาพันธ์

1.1.2 ทรัพยากรดิน อำเภอ กบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี สภาพดินโดยส่วนใหญ่เป็นดินปนทราย มีธาตุอาหารที่พืชต้องการน้อย

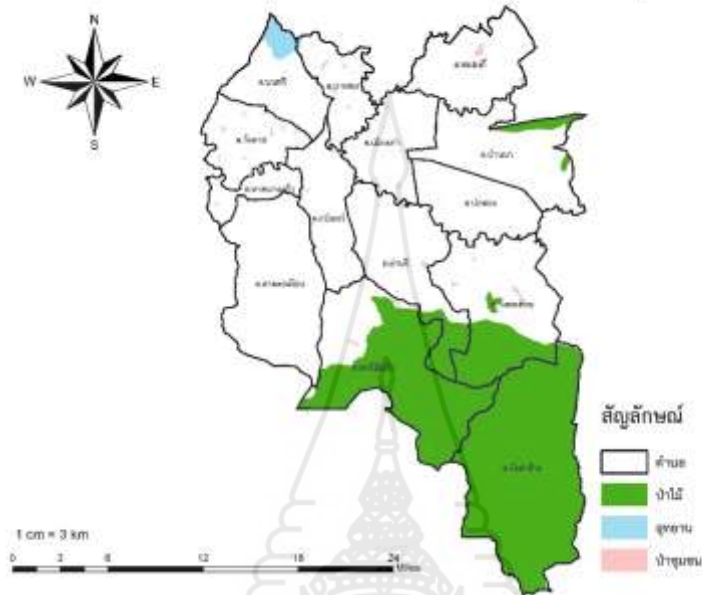
1.1.3 ทรัพยากรน้ำ อำเภอ กบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี เป็นพื้นที่อาศัยน้ำฝนในการทำการเกษตรเป็นหลัก ประมาณ 70 % ของพื้นที่ทั้งหมดนอกจากนี้ยังแหล่งน้ำอื่น ๆ ที่ใช้ในการเกษตรดังนี้

1) แหล่งน้ำใต้ดิน บ่อบาดาลอำเภอ กบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี รวมทั้งสิ้น 307 บ่อ

2) แหล่งน้ำผิวดิน ได้แก่ น้ำในแม่น้ำลำคลอง ทะเลสาบและในพื้นที่ชุ่มน้ำที่เป็นน้ำจืด ปกติน้ำผิวดินจะได้รับการเติมจากฝน อำเภอ กบินทร์บุรี มีแหล่งน้ำผิวดินที่ใช้ทำการเกษตรดังนี้ แหล่งน้ำจากกรมพัฒนาที่ดิน จำนวน 20 แห่ง โครงการชลประทานขนาดเล็ก จำนวน

8 แห่ง โครงการชลประทานขนาดกลาง จำนวน 2 แห่ง โครงการชลประทานใหญ่ จำนวน 1 แห่ง และ แหล่งน้ำจากสำนักงานปฎิรูปที่ดิน จำนวน 1 แห่ง

1.1.4 ทรัพยากรป่าไม้ อำเภอกบินทร์บุรี มีพื้นที่ป่าไม้ ดังนี้

ภาพที่ 2.2 แผนที่ป่าไม้ อำเภอกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี
ที่มา : สำนักงานเกษตรอำเภอกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี (2565)

1.2 สภาพทางสังคม

ประชากร อำเภอกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี มีประชากรจากทะเบียนราษฎร (ข้อมูลเดือนธันวาคม 2565) 136,733 คน จำแนกเป็นชาย 67,394 คน หญิง 69,339 คน ประชากรส่วนใหญ่ของอำเภอจะนับถือศาสนาพุทธ

ตารางที่ 2.1 แสดงจำนวนประชากร ในเขตอำเภอกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี

ที่	ตำบล	ครัวเรือน		ประชากร		
		ทั้งหมด	เกษตรกร	ชาย	หญิง	รวม
1	กบินทร์	4695	921	5,092	5,310	10,402
2	เมืองเก่า	4708	1,109	6,213	6,511	12,724
3	วังดาล	2520	772	3,845	3,900	7,745
4	นนทรี	4741	704	4,541	4,900	9,441
5	ย่านรี	2517	861	4,792	4,877	9,669
6	วังตะเคียน	3520	1,393	5,385	5,487	10,872

ตารางที่ 2.1 (ต่อ)

ที่	ตำบล	ครัวเรือน ทั้งหมด	ครัวเรือน เกษตรกร	ประชากร		
				ชาย	หญิง	รวม
7	หาดนางแก้ว	1397	428	2,129	2,231	4,360
8	ลาดตะเคียน	3921	742	4,696	4,916	9,612
9	บ้านนา	3031	920	4,440	4,567	9,007
10	บ่อทอง	2155	565	3,180	3,247	6,427
11	หนองกี่	8418	876	7,642	8,012	15,654
12	นาแหม	1757	482	2,564	2,516	5,080
13	เขาไม้แก้ว	2947	1,136	4,667	4,580	9,247
14	วังท่าช้าง	5738	2,516	8,208	8,285	16,493
	รวม	52,065	13,425	67,394	69,339	136,733

ที่มา : สำนักงานเกษตรอำเภอภินทรบุรี จังหวัดปราจีนบุรี (2565)

1.2.1 ด้านการศึกษา ระดับการศึกษาของประชากรในพื้นที่อำเภอภินทรบุรี โดยส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาโดยเฉพาะในช่วงชั้น ป.4-ป.6 รองลงมาคือ ผู้ที่จบการศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

1.3 สภาพทางเศรษฐกิจ

เกษตรกรส่วนใหญ่จะมีการประกอบอาชีพด้านการเกษตรที่มีความหลากหลาย การใช้แรงงานในการประกอบอาชีพการเกษตรจึงมีความแตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด ซึ่งสามารถจำแนกออกเป็นกลุ่มอาชีพหลักที่สำคัญดังนี้

1.3.1 การประกอบอาชีพเกษตรกร

สำนักงานเกษตรอำเภอภินทรบุรี (2565) ได้รวบรวมข้อมูลการประกอบอาชีพเกษตรกร อำเภอภินทรบุรีไว้ ดังตารางที่ 2.2

ตารางที่ 2.2 การประกอบอาชีพเกษตรกร อำเภอekinบุรี

ลักษณะการประกอบอาชีพ	ครัวเรือน	ร้อยละ
ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก	7,609	60.96
ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นรอง	4870	39.04

ที่มา : สำนักงานเกษตรอำเภอekinบุรี จังหวัดปราจีนบุรี (2565)

1.3.2 ข้อมูลด้านการเกษตรที่สำคัญ/พืชเศรษฐกิจที่สำคัญ

สำนักงานเกษตรอำเภอekinบุรี จังหวัดปราจีนบุรี (2565) ได้รวบรวมข้อมูลด้านการเกษตรที่สำคัญ/พืชเศรษฐกิจที่สำคัญของอำเภอekinบุรีไว้ว่า พื้นที่ปลูกพืชเศรษฐกิจหลัก ได้แก่ การปลูกข้าวนาปี มีพื้นที่ปลูกมากจำนวน 86,278 ไร่ รองลงมาคือ การปลูกมันสำปะหลัง มีพื้นที่ปลูกจำนวน 32,959 ไร่ และการปลูกอ้อยโรงงาน มีพื้นที่ปลูกจำนวน 27,590 ไร่ ตามลำดับ นอกจากนี้ยังมีพื้นที่ปลูกการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ พื้นที่ปลูกจำนวน 13,587 ไร่ ดังตารางที่ 2.3

ตารางที่ 2.3 พื้นที่ปลูกพืชเศรษฐกิจที่สำคัญของอำเภอekinบุรี

ตำบล	ข้าว (ไร่)	ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ (ไร่)	มันสำปะหลัง (ไร่)	อ้อย (ไร่)	ปาล์ม (ไร่)	ยางพารา (ไร่)	รวมพื้นที่การเกษตรทั้งหมด
กบินทร์	2,953	482	1,306	53	80	131	5,005
บ่อทอง	7,091	144	946	122	48	117	8,468
หนองกี่	6,767	19	3,176	-	706	477	11,145
นาแรม	5,035	35	519	21	47	62	5,719
เขาไม้แก้ว	5,051	2,055	3,911	13,856	1,197	813	26,883
วังท่าช้าง	9,595	2,944	7,126	11,196	1,863	1,847	34,571
เมืองเก่า	6,733	86	496	-	54	10	7,379
วังดาล	8,212	78	677	-	38	29	9,034
นนทบุรี	4,846	49	605	8	346	257	6,111
ย่านรี	10,295	1,194	1,111	450	216	95	13,361
วังตะเคียน	12,929	3,603	4,656	1,232	628	582	23,630
หาดนางแก้ว	3,715	330	890	-	102	396	5,433
ลาดตะเคียน	3,056	2,568	7,540	652	242	403	14,461
รวม	86,278	13,587	32,959	27,590	5,567	5,219	171,200

ที่มา : สำนักงานเกษตรอำเภอekinบุรี จังหวัดปราจีนบุรี (2565)

1.3.3 การใช้ประโยชน์ที่ดิน

สำนักงานเกษตรอำเภอekinบุรี จังหวัดปราจีนบุรี (2565) ได้รวบรวมข้อมูลการใช้ประโยชน์ที่ดิน ของอำเภอekinบุรีไว้ ดังตารางที่ 2.4

ตารางที่ 2.4 การใช้ประโยชน์ที่ดินของอำเภอekinบุรี

ประเภท	เนื้อที่ (ไร่)	ร้อยละ
ไม้ยืนต้น	250,578	28.6
พืชไร่	228,893	26.12
พื้นที่นา	171,882	19.61
พื้นที่ชุมชนและสิ่งปลูกสร้าง	85,956	9.81
พื้นที่เบ็ดเตล็ด	63,747	7.27
พื้นที่น้ำ	25,232	2.88
ไม้ผล	18,755	2.14
พื้นที่ป่า	15,130	1.72
ทุ่งหญ้าและโรงเรือนเลี้ยงสัตว์	9,650	1.1
พื้นที่ลุ่ม	4,358	0.49
เกษตรผสมผสาน	1,190	0.13
สถานที่เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ	616	0.07

ที่มา : สำนักงานเกษตรอำเภอekinบุรี จังหวัดปราจีนบุรี (2565)

2. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการเกษตร

2.1 ความหมายของการส่งเสริมการเกษตร

ส่งเสริมการเกษตร (Agricultural Extension) หมายถึง การให้บริการหรือแนวทางการช่วยเหลือเกษตรกร โดยวิธีการศึกษาปรับปรุงวิธีการและเทคนิคทางการเกษตร เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิตและรายได้ รวมทั้งการปรับปรุงระดับความเป็นอยู่ และสังคมของชีวิตชนบทให้ดีขึ้น

วิรัช คุงคะจันทร์ (2535,น.13) ได้ให้ความหมายการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรไว้ว่า การให้การศึกษากับบุคคลในทุกระดับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกษตรกรและบุตรหลาน การให้การศึกษาด้านการส่งเสริมมีจุดมุ่งหมายเพื่อตอบสนองและสนับสนุนให้บุคคลดังกล่าว ซึ่งเป็นผู้ได้รับการส่งเสริมสามารถเข้าใจถึงปัญหาตระหนักถึงปัญหาและสามารถแก้ปัญหาอันเกี่ยวข้องกับประกอบอาชีพของตนเองเป็นสำคัญการที่บุคคลจะสามารถแก้ปัญหาดังกล่าวได้นั้นจะต้อง

อาศัยการเรียนรู้ถึงปัญหา และวิธีการแก้ปัญหาด้วยตนเอง ด้วยเหตุนี้ผู้ที่รับการส่งเสริมจำเป็นจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงทั้ง ด้านความรู้ แนวความคิด ค่านิยม ทักษะ และทักษะที่เกี่ยวข้องกับปัญหาในการประกอบอาชีพตามสถานะหรือสถานการณ์ และความต้องการของแต่ละบุคคลแต่ละกลุ่มในแต่ละชุมชนเสมอ ทั้งนี้เพื่อการเปลี่ยนแปลงของบุคคลสอดคล้องและเหมาะสม และสัมพันธ์กับสถานะปัญหา และการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยี และบ้านเมือง การเปลี่ยนแปลงในลักษณะดังกล่าวจึงเป็นการพัฒนาอาชีพเพื่อปรับปรุงฐานะชีวิตและความเป็นอยู่ เพื่อนำมาซึ่งความสมบูรณ์ของแต่ละคน ครอบครัว ชุมชน และสังคม

คณะกรรมการผลิตวิชาการถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร (2555, น.16) ได้ให้ความหมายของการส่งเสริมการเกษตรไว้ว่า เป็นการเรียนรู้ผ่านกระบวนการถ่ายทอดเทคโนโลยี ประสบการณ์ ทักษะ ความรู้ และด้านบริการอื่นที่จำเป็นในการผลิตทางการเกษตร ซึ่งอาศัยให้การศึกษาแบบนอกโรงเรียนให้กับเกษตรกร ครอบครัวเกษตรกร และบุคคลที่สนใจโดยการลงมือทำจริงเน้นถึงการให้ความช่วยเหลือตนเองได้ในการปรับปรุงพัฒนาประสิทธิภาพในการผลิตและความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม

พงศ์ศักดิ์ อังกสิทธิ์ (2556, น.4-12) ได้ให้ความหมายการส่งเสริมและพัฒนากการเกษตรไว้ว่า การส่งเสริมและพัฒนากการเกษตรหมายถึงกระบวนการพัฒนาความรู้ของเกษตรกรจาก การนำเทคโนโลยีที่เหมาะสมผสมผสานกับภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อมุ่งพัฒนาผลผลิตที่เหมาะสมกับการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ ก่อให้เกิดการพัฒนารายได้เศรษฐกิจ ทำให้ชีวิตครอบครัวเกษตรกรอยู่ พอดีกินพอดี และมีความสุขอันเป็นผลต่อการพัฒนาชุมชน ให้มีความมั่นคงและมั่งคั่งในที่สุด

ศักดิ์สิทธิ์ ศรีวิชัย (2560, น.15) ได้ให้ความหมายการส่งเสริมและพัฒนากการเกษตรไว้ว่า การส่งเสริมการเกษตร หมายถึง กระบวนการถ่ายทอดความรู้และเทคโนโลยีทักษะ ประสบการณ์ และการบริการอื่นๆ ให้แก่เกษตรกร ครอบครัวเกษตรกร และบุคคลที่สนใจเพื่อให้เกิดการพัฒนาอาชีพด้านการเกษตรให้เกษตรกร ครอบครัวชุมชนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นและยั่งยืน

ธีรดา วงษ์กุดเถาะ (2561, น.20) ได้ให้ความหมายการส่งเสริมและพัฒนากการเกษตรไว้ว่า การส่งเสริมการเกษตรเป็นการนำความรู้และวิทยาการสมัยใหม่จาก การศึกษาและวิจัย ของนักวิชาการมาถ่ายทอดให้แก่เกษตรกร โดยมีเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรคอยให้คำแนะนำ เพื่อให้เกษตรกรเกิดความรู้ ความคิด และเกิดการยอมรับ นำไปสู่การปฏิบัติร่วมกับภูมิปัญญาของตน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถสร้างรายได้ให้ครอบครัวและชุมชน ซึ่งจะทำให้มีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน

กล่าวโดยสรุปได้ว่า การส่งเสริมการเกษตร หมายถึง กระบวนการทางการศึกษา เพื่อพัฒนาอาชีพการเกษตร โดยมีเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรเป็นผู้ที่คอยให้คำปรึกษา แนะนำ

ความรู้ ผีกรอบม กระตุ้น ชักจูง ให้ความช่วยเหลือเกษตรกร โดยมีเป้าหมายให้เกษตรกรสามารถประสบความสำเร็จในอาชีพ สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน

2.2 วิธีการส่งเสริมการเกษตร

Chang (1974) อ้างถึงใน วิชาวรรณ ช่อนกลิ่น (2556, น. 17) ได้ให้ความหมายวิธีการส่งเสริมการเกษตรว่า การส่งเสริมแต่ละวิธีจะทำให้เกษตรกรยอมรับในขั้นที่แตกต่างกัน กล่าวคือ ถ้าใช้วิธีส่งเสริมแบบมวลชนจะทำให้เกษตรกรยอมรับในขั้นต้นตนและสนใจแต่ถ้าใช้วิธีส่งเสริมแบบรายบุคคลนั้น สามารถทำให้เกษตรกรยอมรับถึงขั้นการยอมรับหรือนำไปใช้ในการปฏิบัติ วิธีการส่งเสริมมวลชน มุ่งที่จะเผยแพร่สร้างการรับรู้ (Awareness) ความสนใจ (Interest) ในเรื่องใหม่ๆ แนวความคิดใหม่ๆ ให้บุคคลเป้าหมายรู้ว่าเรื่องนี้เกิดขึ้นแล้ว หากสนใจก็จะหารายละเอียดต่อไป วิธีการส่งเสริมแบบกลุ่ม จะช่วยบุคคลเป้าหมายให้ได้รายละเอียดในเรื่องที่เขาสนใจมากขึ้น และนำไปสู่การไตร่ตรอง (Evaluation)ว่าจะลองทำดู (Trial) หรือไม่หากทดลองทำก็เป็นการพิสูจน์ด้วยตนเองว่าผลจะออกมาดีหรือไม่คืออย่างไร วิธีการส่งเสริมรายบุคคล มุ่งส่งเสริมช่วยเหลือแนะนำ เฉพาะบุคคลแต่ละรายในด้านเทคนิค และรายละเอียดเฉพาะอย่าง เมื่อเกษตรกรตัดสินใจรับวิธีการใหม่ๆ ไปปฏิบัติ (Adoption) เจ้าหน้าที่ส่งเสริมก็ต้องช่วยเหลือติดตามแนะนำ เพื่อให้งานเป็นไปอย่างถูกวิธีและแก้ปัญหาต่างๆ ที่อาจ เกิดขึ้นทั้งนี้เพื่อให้เขาบรรลุผลสำเร็จและเกิดความพอใจเมื่องานสำเร็จตามที่คาดหวัง

พงศ์ดี อังกสิทธิ์ (2556, น.4-41) ได้ให้ความหมายวิธีการส่งเสริมการเกษตรว่าเป็นกระบวนการของการนำความรู้วิชาการ และเทคโนโลยีไปสู่เกษตรกร เป็นลักษณะของการถ่ายทอด ซึ่งอาจจะเรียกว่าเป็นวิธีการสอน หรือฝึกอบรมวัตถุประสงค์มุ่งที่จะให้เกษตรกรสามารถสร้างความสนใจ ความรู้ และนำไปสู่การปฏิบัติของเกษตรกรได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้จำเป็นต้องมีปัจจัยเงื่อนไขประกอบแต่ละวิธีการ หรือเรียกว่าเทคนิควิธีก็ได้ และยังมีปัจจัยเกี่ยวกับผู้ถ่ายทอดหรือนักส่งเสริมด้วย จึงจะสามารถวัดประสิทธิภาพของแต่ละวิธี สามารถแบ่งออกเป็นหลายแง่มุม ดังนี้

วิธีการส่งเสริมการเกษตรโดยการอิงจำนวนบุคคลเป้าหมายเป็นเกณฑ์

(1) การส่งเสริมการเกษตรแบบรายบุคคล เป็นการส่งเสริมแบบหนึ่งครั้งต่อหนึ่งคน ซึ่งจะทำให้เกิดความใกล้ชิดต่อเกษตรกร โดยมีวิธีการที่นิยมกัน คือ การเยี่ยมชมไร่นา การมาติดต่อที่สำนักงาน การติดต่อทางจดหมาย การติดต่อทางโทรศัพท์ การติดต่อทางบริการ ข้อความแบบสั้น การติดต่อแบบข้อความสื่อผสม และจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ เป็นต้น

(2) วิธีการส่งเสริมการเกษตรแบบกลุ่ม เป็นการส่งเสริมแบบหนึ่งครั้งมีเกษตรกรมากกว่าหนึ่งคนแต่ไม่มากจนไม่สามารถนับได้ การส่งเสริมการเกษตรแบบนี้ เช่น การประชุมกลุ่ม การจัดทัศนศึกษา การจัดงานวันเกษตร และการสาธิต

(3) วิธีการส่งเสริมการเกษตรแบบมวลชน เป็นการส่งเสริมการเกษตรแบบครั้งหนึ่งมีเกษตรกรรับรู้เป็นจำนวนมาก โดยมีวิธีการส่งเสริมแบบมวลชนรูปแบบต่างๆ เช่น สื่อสิ่งพิมพ์ วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ ภาพยนตร์ และนิทรรศการ เป็นต้น

2) การส่งเสริมโดยอิงวัตถุประสงค์เป็นเกณฑ์ มี 4 แบบ คือ การส่งเสริมโดยการเลือกการส่งเสริมเพียงเรื่องเดียว การส่งเสริมโดยการเลือกเรื่องที่จะส่งเสริมหลาย ๆ เรื่อง เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องพร้อม ๆ กันการส่งเสริม โดยเลือกเรื่องทั้งหมดเกี่ยวกับฟาร์มและบ้านเรือน การส่งเสริมโดยการเลือกท้องที่ใดท้องที่หนึ่งเป็นเป้าหมายในลักษณะ Intensive

3) วิธีการส่งเสริมโดยอิงเจ้าหน้าที่เป็นเกณฑ์ มี 4 แบบคือ

(1) การใช้ Change agent ที่มีความรู้แบบกว้าง (Generalist approach) ถ่ายทอดแบบกว้าง ๆ หรือทั่วไป ไม่เป็นรายวิชาหรือเฉพาะอย่าง (Specific)

(2) การใช้ทีมนักวิชาการ (Team approach) กลุ่มผู้นำการเปลี่ยนแปลง ประกอบด้วยเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรที่เชี่ยวชาญเฉพาะสาขา เช่น พืช ปศุสัตว์ การจัดการฟาร์ม เข้าไปในหมู่บ้านเป็นทีม

(3) การใช้เจ้าหน้าที่จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหลายหน่วย (Interagency หรือ cooperative approach) ดำเนินการคล้ายวิธีที่ 2 แต่เจ้าหน้าที่มาจากหลายหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร พัฒนาการ เข้าไปร่วมกันทำงาน อาจจะเข้าไปพร้อมกันหรือคนละที่กันได้ประสานงานกันในการพัฒนาการเกษตร

(4) การใช้สื่อมวลชน (Change Agent Mass Media Approach) โดยการนำเอาสื่อมวลชนต่างๆ เช่น วิทยุ หรือสิ่งพิมพ์ โทรทัศน์ และอื่น ๆ เป็นตัวก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง (Change Agent) ในความคิดของเกษตรกร

4) วิธีการส่งเสริมโดยอิงสารสนเทศเป็นเกณฑ์ ได้แก่ การพัฒนาคอมพิวเตอร์ การสื่อสารทางไกล การใช้ดาวเทียม

5) วิธีการส่งเสริมโดยอิงชุมชนเป็นเกณฑ์ ดังนี้

(1) ศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีประจำตำบล

(2) ศูนย์เรียนรู้ประจำตำบล

(3) การถ่ายทอดความรู้ กิจกรรมชุมชน/วิสาหกิจชุมชน/ประชารัฐ

กล่าวโดยสรุปได้ว่า วิธีการส่งเสริมการเกษตร สามารถแบ่งออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ แบ่งตามบุคคลเป้าหมาย คือ วิธีการส่งเสริมการเกษตรแบบรายบุคคล แบบกลุ่ม และแบบมวลชน ส่วนวิธีการส่งเสริมการเกษตรแบ่งตามการสื่อสาร ได้แก่ การใช้สื่อคำพูด การใช้สื่อสิ่งพิมพ์ การใช้สื่อภาพและเสียง และการใช้สื่อกิจกรรม เป็นต้น ทั้งนี้เป็นกระบวนการของการนำความรู้วิชาการ และเทคโนโลยีไปสู่เกษตรกร เป็นลักษณะของการถ่ายทอด มุ่งที่จะให้เกษตรกรสามารถสร้างความสนใจ ความรู้ และนำไปสู่การปฏิบัติของเกษตรกรได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.3 การสื่อสารเพื่อการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร

เชิดพงษ์ ชีระจิตต์ (2560, น.10-16) ได้ให้ความหมายว่า สำหรับวิธีการใช้การสื่อสารเพื่อการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 รูปแบบ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1) สื่อสารรายบุคคล เป็นการถ่ายทอดความรู้ระหว่างนักส่งเสริมกับเกษตรกรโดยตรง เช่น การตรวจเยี่ยมเกษตรกรที่ไร่นา การที่เกษตรกรมาขอพบนักส่งเสริมที่สำนักงานซึ่งการติดต่อสื่อสารในรูปแบบนี้อาจจะเสียเวลาและใช้งบประมาณพอสมควร อย่างไรก็ตามด้วยเทคโนโลยีการติดต่อสื่อสาร ที่ทันสมัยในปัจจุบัน นักส่งเสริมอาจมีการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีการติดต่อสื่อสาร ในรูปแบบที่หลากหลายขึ้น เช่น การติดต่อสื่อสารผ่านทางโทรศัพท์การใช้จดหมายอิเล็กทรอนิกส์ (e-mail) การส่งข้อความ หรือการพูดคุยผ่านข้อความทางโทรศัพท์มือถือ (chatting) และการส่งสัญญาณภาพและเสียง (video call) จะทำให้ประหยัดค่าใช้จ่ายและเพิ่มประสิทธิภาพในการติดต่อสื่อสารมากขึ้น

2) การสื่อสารแบบกลุ่ม เป็นวิธีการที่เกษตรกรและนักส่งเสริมจะได้มีโอกาสในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภายใต้การจัดกิจกรรมร่วมกัน โดยสามารถทำได้หลากหลายวิธี เช่น การฝึกอบรม การบรรยาย การสัมมนา ละครดมสมอง การประชุมกลุ่มย่อย การสาธิต ทัศนศึกษา เป็นต้น

3) การสื่อสารแบบมวลชน เป็นวิธีการที่สามารถส่งข้อมูล ข่าวสารไปถึงกลุ่มเป้าหมายได้เป็นจำนวนมาก โดยไม่เฉพาะเจาะจงผู้รับสาร ผ่านทางสื่อมวลชนประเภทต่างๆ เช่น วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ เป็นต้น ซึ่งวิธีการส่งเสริมแบบนี้ มีข้อดี คือสามารถส่งกระจายข้อมูล ข่าวสารไปได้อย่างรวดเร็ว ทันต่อเหตุการณ์ และสามารถแพร่กระจายไปได้อย่างกว้างขวาง และในบางครั้งยังสามารถ ใช้ในการแก้ปัญหาการขาดแคลนนักส่งเสริม โดยเฉพาะในพื้นที่ที่อยู่ห่างไกลได้

2.4 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการเกษตร

2.4.1 แบบจำลองการสื่อสารตามแนวคิดของลาสเวลล์ (อ้างถึงใน นันทา ดิงสมบัติยุทธ์ และคณะ, 2560 น.16-17) ได้ให้ความหมายไว้ว่า วิธีที่สะดวกที่จะอธิบายการกระทำของการสื่อสารก็คือ การตอบคำถามว่าใคร (Who) กล่าวอะไร (Say What) ผ่านช่องทางใด (In Which Channel) ถึงใคร (To Whom) และเกิดผลอะไร (With What Effect) จากข้อความดังกล่าวสามารถเขียนเป็นแบบจำลองของการสื่อสารได้ แบบจำลองการสื่อสารของลาสเวลล์ เป็นทฤษฎีการสื่อสารที่อธิบายกระบวนการสื่อสารเชิงพฤติกรรม เป็นการศึกษาปฏิกิริยาระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร เนื้อหาข่าวสารชนิดของสื่อ และผลที่เกิดจากการกระทำการสื่อสารนั่นเอง โดยแบบจำลองนี้ถือว่า ผู้ส่งสารมีเจตนาในอันที่จะมีอิทธิพลเหนือผู้รับสารและสารที่ส่งไปนั้นจะต้องมีผล (Effect) เสมอไป แต่ไม่ได้ดูปฏิกิริยาตอบกลับ (Feedback) ของผู้รับสารเหมาะกับการใช้วิเคราะห์โฆษณาชวนเชื่อทางการเมืองและการโน้มน้าวใจ

2.4.2 แบบจำลองการสื่อสารตามแนวความคิดของออสกูดและวิลเบอร์ ชแรมม์ (อ้างถึงใน นันทา ดิงสมบัติยุทธ์ และคณะ, 2560 น.17-18) ได้ให้ความหมายไว้ว่า มีลักษณะเป็นวงกลม ที่เน้นให้เห็นว่าทั้งผู้ส่งสารและผู้รับสารต่างกระทำหน้าที่อย่างเดียวกันในกระบวนการสื่อสาร นั่นคือ การเข้ารหัส (encoding) การถอดรหัส (decoding) และการตีความ (interpreting) โดยความหมายของการเข้ารหัส การถอดรหัส และการตีความสาร คือ

1) การเข้ารหัส (Encoding) หมายถึง การที่ผู้ส่งสารหรือผู้เข้ารหัส (Encoder) ทำการแปลสาร (ข้อมูล ความคิด ความรู้สึก ฯลฯ) ให้เป็นภาษาหรือรหัสอื่นๆ ที่เหมาะสมกับวิธีถ่ายทอด หรือเหมาะสม กับสื่อ ช่องทางการสื่อสาร และผู้รับสารกลุ่มเป้าหมาย

2) การถอดรหัส (Decoding) หมายถึง การที่ผู้รับสารหรือผู้ถอดรหัส (Decoder) ทำการแปลรหัสหรือภาษากลับมาเป็นสาร (ข้อมูล ความคิด ความรู้สึก ฯลฯ) อีกครั้งหนึ่ง เพื่อสกัดเอาความหมาย ที่ผู้ส่งสารส่งมาหรือต้องการสื่อความหมายมา ซึ่งเกี่ยวข้องกับกระบวนการเลือกรับรู้ (Selective Perception) และกระบวนการเลือกจดจำ (Selective Retention)

3) การตีความ (Interpreting) หมายถึง การที่ผู้ส่งสารและผู้รับสารสามารถตีสารที่ตนได้รับไป ในทางที่อีกฝ่ายหนึ่งประสงค์ การตีความสารจะคล้ายคลึงหรือแตกต่างกันขึ้นอยู่กับ “กรอบแห่งการอ้างอิง (Frame of Reference) หรือกรอบแห่งประสบการณ์ร่วม (Field of Experience)” ของผู้กระทำ การ สื่อสารทั้ง 2 ฝ่ายเป็นสำคัญ

2.4.3 ทฤษฎีและแบบจำลองการสื่อสารของเบอร์โล อ้างถึงใน (เจลิมศักดิ์ คุ่มหิรัญ, 2561 : น.2-37) ได้ให้ความหมายไว้ว่า เบอร์โล (David K. Berlo) เป็นผู้คิดกระบวนการของการสื่อสารไว้ในลักษณะแบบจำลองการสื่อสาร ที่เรียกว่า S M C R Model ประกอบด้วย

1) *ผู้ส่ง (source)* ต้องเป็นผู้ที่มีทักษะความชำนาญในการสื่อสาร โดยมีความสามารถในการ “การเข้ารหัส” (encode) เนื้อหาข่าวสาร มีทัศนคติที่ดีต่อผู้รับเพื่อผลในการสื่อสาร มีความรู้ที่ดีเกี่ยวกับข้อมูลข่าวสารที่จะส่ง และควรจะสามารถในการปรับระดับของข้อมูลนั้นให้เหมาะสมและง่ายต่อระดับความรู้ของผู้รับ ตลอดจนพื้นฐานทางสังคมและวัฒนธรรมที่สอดคล้องกับผู้รับด้วย

2) *ข่าวสาร (message)* เกี่ยวข้องด้านเนื้อหา สัญลักษณ์ และวิธีการส่งข่าวสารนั้น

3) *ช่องทางในการส่ง (channel)* หมายถึง การที่จะส่งข่าวสารโดยการให้ผู้รับได้รับข่าวสาร ข้อมูลโดยผ่านประสานสัมผัสทั้ง 5 หรือเพียงส่วนใดส่วนหนึ่ง คือ การได้ยิน การดู การสัมผัส การลิ้มรส หรือการได้กลิ่น

4) *ผู้รับ (receiver)* ต้องเป็นผู้ที่มีทักษะความชำนาญในการสื่อสาร โดยมีความสามารถในการ “การถอดรหัส” (decode) สาร เป็นผู้ที่มีทัศนคติ ระดับความ และพื้นฐานทางสังคมวัฒนธรรม เช่นเดียวหรือคล้ายคลึงกันกับผู้ส่งจึงจะทำให้การสื่อสารความหมายหรือการสื่อสารนั้นได้ผล

ตามลักษณะของทฤษฎี S M C R นี้ มีปัจจัยที่มีความสำคัญต่อขีดความสามารถของผู้ส่งและรับที่จะทำการสื่อสารความหมายนั้นได้ผลสำเร็จหรือไม่เพียงใด ได้แก่

1) *ทักษะในการสื่อสาร (communication skills)* หมายถึง ทักษะซึ่งทั้งผู้ส่งและผู้รับควรจะต้องมีความชำนาญในการส่งและการรับการเพื่อให้เกิดความเข้าใจกันได้อย่างถูกต้อง เช่น ผู้ส่งต้องมีความสามารถในการเข้ารหัสสาร มีการพูดโดยใช้ภาษาพูดที่ถูกต้องใช้คำพูดที่ชัดเจน ฟังง่าย มีการแสดงสีหน้าหรือท่าทางที่เข้ากับการพูด ท่วงทำนองลีลาในการพูดเป็นจังหวะ น่าฟัง หรือการเขียนด้วยถ้อยคำสำนวนที่ถูกต้องสละสลวยน่าอ่าน เหล่านี้เป็นต้น ส่วนผู้รับต้องมีความสามารถในการถอดรหัสและมีทักษะที่เหมือนกันกับผู้ส่งโดยมีทักษะการฟังที่ดี ฟังภาษาที่ผู้ส่งพูดมารู้เรื่อง หรือสามารถอ่านข้อความที่ส่งมานั้นได้ เป็นต้น

2) *ทัศนคติ (attitudes)* เป็นทัศนคติของผู้ส่งและผู้รับซึ่งมีผลต่อการสื่อสาร ถ้าผู้ส่งและผู้รับ มีทัศนคติที่ดีต่อกันจะทำให้การสื่อสารได้ผลดี ทั้งนี้เพราะทัศนคดีย่อมเกี่ยวข้องไปถึงการยอมรับซึ่งกันและกันระหว่างผู้ส่งและผู้รับด้วย เช่น ถ้าผู้ฟังมีความนิยมชมชอบในตัวผู้พูดก็มักจะมีความเห็นคล้อยตามไปได้ง่าย แต่ในทางตรงข้าม ถ้าผู้ฟังมีทัศนคติไม่ดีต่อผู้พูดก็จะฟังแล้ว

ไม่เห็นชอบด้วยและมีความเห็นขัดแย้งในสิ่งที่พูดมานั้น หรือถ้าทั้งสองฝ่ายมีทัศนคติไม่ดีต่อกัน ท่วงทำนองหรือนำเสียงในการพูดก็อาจจะห้วนห้าวไม่น่าฟัง แต่ถ้ามีทัศนคติที่ดีต่อกันแล้วมักจะพูดกันด้วยความไพเราะอ่อนหวานน่าฟัง เหล่านี้เป็นต้น

3) *ความรู้ (knowledge levels)* ถ้าผู้ส่งและผู้รับมีระดับความรู้เท่าเทียมกันก็ จะทำให้การสื่อสารนั้นลุล่วงไปด้วยดี แต่ถ้าหากความรู้ของผู้ส่งและผู้รับมีระดับที่แตกต่างกันย่อม จะต้องมีการปรับปรุงความยากง่ายของข้อมูลที่จะส่งในเรื่องความยากง่ายของภาษาและถ้อยคำ สำนวนที่ใช้ เช่น ไม่ใช่คำศัพท์ทางวิชาการ ภาษาต่างประเทศ หรือถ้อยคำยาว ๆ สำนวน สลับซับซ้อน ทั้งนี้เพื่อให้สะดวกและง่ายต่อความเข้าใจ ตัวอย่างเช่น การที่หมอรักษาคนไข้แล้วพูด แต่คำศัพท์การแพทย์เกี่ยวกับโรคต่าง ๆ ย่อมทำให้คนไข้ไม่เข้าใจว่าตนเองเป็นโรคอะไรแน่หรือ พัฒนาการจากส่วนกลางออกไปพัฒนาหมู่บ้านต่าง ๆ ในชนบทเพื่อให้คำแนะนำทางด้านการเกษตร และเลี้ยงสัตว์แก่ชาวบ้าน ถ้าพูดแต่ศัพท์ทางวิชาการโดยไม่อธิบายด้วยถ้อยคำภาษาง่าย ๆ หรือไม่ใช่ ภาษาท้องถิ่นก็จะทำให้ชาวบ้านไม่เข้าใจหรือเข้าใจผิดได้ หรือในกรณีของการใช้ภาษามือของผู้ พิการทางโสต ถ้าผู้รับไม่เคยได้เรียนภาษามือ มาก่อนทำให้ไม่เข้าใจและไม่สามารถสื่อสารกัน ได้ เหล่านี้เป็นต้น

4) *ระบบสังคมและวัฒนธรรม (socio - culture systems)* ระบบสังคมและ วัฒนธรรมในแต่ละชาติเป็นสิ่งที่มีส่วนกำหนดพฤติกรรมของประชาชนในประเทศนั้น ๆ ซึ่ง เกี่ยวข้องไปถึงขนบธรรมเนียมประเพณีที่ยึดถือปฏิบัติ สังคมและวัฒนธรรมในแต่ละชาติย่อมมี ความแตกต่างกัน เช่น การให้ความเคารพต่อผู้อาวุโส หรือวัฒนธรรมการกินอยู่ ฯลฯ ดังนั้น ในการ ติดต่อสื่อสารของบุคคลต่างชาติต่างภาษา จะต้องมีการศึกษาถึงกฎข้อบังคับทางศาสนาของแต่ละ ศาสนาด้วย

3. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ

3.1 ความหมายของการตัดสินใจ

ขงยูทซ์ เกษสาคร (2542, น.277-278) ได้ให้ความหมายการตัดสินใจไว้ว่า คือ การ วิเคราะห์เรื่องราวทั้งหมด (Thinking through) นับเป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุดของขั้นตอนต่าง ๆ ใน การแก้ปัญหา และการตัดสินใจ การตัดสินใจแก้ปัญหานั้นเริ่มที่การวิเคราะห์สถานการณ์โดย ภาพรวม โดยก่อนการตัดสินใจใด ๆ ผู้ตัดสินใจควรพิจารณาข้อยุ่งยากต่าง ๆ ที่อาจมีขึ้นใน อนาคต ทั้งนี้ เพราะการคาดคะเนไปข้างหน้าจะช่วยให้สามารถดำเนินการป้องกันปัญหาต่าง ๆ มิให้ เกิดขึ้น และยัง ได้กล่าวว่าการวิเคราะห์ให้ได้ทางเลือกที่ดีที่สุดนั้นจำเป็นต้องมีการเปรียบเทียบข้อดี

ข้อเสียในแง่ต่าง ๆ อย่างละเอียดซึ่งโดยปกติแล้วจะไม่มีทางเลือกใดที่เป็นทางเลือกที่ดีที่สุดเพราะแต่ละทางเลือกจะมีข้อดีข้อเสียต่างกันบางอย่าง ดังนั้น ในทางปฏิบัติจึงต้องมีการใช้ดุลยพินิจพิจารณาที่จะเลือกทางใดทางหนึ่งเพราะความเหมาะสม

สมคิด บางโม (2548, น.175) ให้ความหมายการตัดสินใจไว้ว่า การตัดสินใจเลือกทางปฏิบัติซึ่งมีหลายทางเป็นแนวปฏิบัติไปสู่เป้าหมายที่วางไว้ การตัดสินใจนี้อาจเป็นการตัดสินใจที่จะกระทำการสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือหลายสิ่งหลายอย่าง เพื่อความสำเร็จตรงตามที่ตั้งเป้าหมายไว้ในทางปฏิบัติการตัดสินใจมักเกี่ยวข้องกับปัญหาที่ยุงยากสลับซับซ้อน และมีวิธีการแก้ปัญหาให้วินิจฉัย มากกว่าหนึ่งทางเสมอ ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ของผู้วินิจฉัยปัญหาว่าจะเลือกสิ่งการปฏิบัติโดยวิธีใด จึงจะบรรลุเป้าหมายอย่างดีที่สุดและบังเกิดผลประโยชน์สูงสุดแก่องค์กรนั้น

ณัฐพันธ์ เขจรนันท์ (2551, น.138) ให้ความหมายการตัดสินใจไว้ว่า เป็นกระบวนการของการใช้ความคิดและการกระทำในการรับรู้ศึกษาและวิเคราะห์ปัญหา (Problem) หรือ โอกาส (Opportunity) กำหนดและประเมินทางเลือกรวมถึงเลือกทางเลือกที่เหมาะสม เพื่อจัดการกับปัญหาหรือโอกาสที่เกิดขึ้น

จุไรรัตน์ ศิริมั่งมุล, นุชนาถ พันธุราษฎร์ และณัฐมา ขำศิริ (2551, น.6) ให้ความหมายการตัดสินใจไว้ว่า การใช้ความคิดในการศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาหรือโอกาสในการประเมินหรือ พิจารณาทางเลือกที่เหมาะสมและดีที่สุดจากหลายทางเลือกเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ การตัดสินใจมีความสำคัญต่อชีวิตมนุษย์มากไม่ว่าจะเป็นการตัดสินใจเลือกสาขาที่เรียนเลือกคบเพื่อน หรือการเลือกคู่ครอง การตัดสินใจของบุคคลอาจทำได้หลายวิธีเช่น การถามให้ผู้อื่นช่วยตัดสินใจให้หรือตัดสินใจด้วยตนเองจากการคิดอย่างรอบคอบ แต่ไม่ว่าจะใช้วิธีการใดในการตัดสินใจ การตัดสินใจทุกครั้งจะมีผลต่อชีวิตบุคคลเสมอ เมื่อการตัดสินใจมีความสำคัญ ต่อชีวิตมนุษย์ เช่นนี้บุคคลควรมีการตัดสินใจที่ดีที่สุดสำหรับตัวเองและเพื่อให้ได้ผลดีที่สุดกับชีวิต บุคคลจึงควรมีการ ตัดสินใจที่รอบคอบเป็นกระบวนการและมีระบบสถาบันการศึกษาควรสอนทักษะการตัดสินใจให้ ผู้เรียน ซึ่งจะเป็นส่วนที่สำคัญมาก ในการเลือกอาชีพหรือการศึกษาของเขา นอกจากนั้นการเรียนรู้ กระบวนการตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพ จะสามารถช่วยบุคคลในการตัดสินใจ เกี่ยวกับเรื่องอื่น ๆ ของ เขาในชีวิตด้วย

สายพิณ มัตตะนามะ (2559, น.14) ได้ให้ความหมายการตัดสินใจไว้ว่า กระบวนการในการพิจารณา วิเคราะห์ หรือคัดเลือกทางเลือกหรือการปฏิบัติใดการปฏิบัติหนึ่งที่ดีที่สุด โดยมีผลเสียทั้งกับตนเอง และผู้อื่นน้อยที่สุดหรือไม่มีเลย เพื่อนำมาเป็นแนวทางแก้ปัญหาหรือปฏิบัติเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้มากที่สุดและเกิดประสิทธิภาพสูงสุดตรงตามที่ต้องการ

กล่าวโดยสรุปได้ว่า การตัดสินใจ หมายถึง กระบวนการของการใช้ความคิดของบุคคลในการเลือกปฏิบัติหรือกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือหลายสิ่งหลายอย่าง เพื่อแก้ไขปัญหาหรือดำเนินการในสิ่งใดสิ่งหนึ่ง โดยผ่านกระบวนการศึกษา เรียนรู้ รวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง พิจารณาอย่างมีเหตุผล สามารถแก้ไขปัญหาได้ ตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการนั้นๆ

3.2 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ

ปิยะนุช เหลืองงาม (2552) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ในบรรดาทฤษฎีที่สำคัญของการตัดสินใจ อาจจำแนกได้อย่างน้อย 2 ประเภท ดังนี้

3.2.1 ทฤษฎีบรรทัดฐาน (Normative Theory) เป็นทฤษฎีการตัดสินใจที่มีลักษณะสำคัญ คือ จะคำนึงถึงว่า แนวทางการตัดสินใจ น่าจะเป็น หรือควรจะเป็นเช่นใด จึงจะสามารถบรรลุถึงเป้าหมายที่ต้องการตัดสินใจได้ ซึ่งการพิจารณาว่าแนวทางใดเป็นแนวทางที่ น่าจะเป็น หรือควรจะเป็นนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับวิจารณญาณของบุคคลแต่ละคน ซึ่งอาจจะ คล้ายคลึงหรือแตกต่างกันก็ได้ ดังนั้น การใช้ทฤษฎีนี้ ตัดสินใจในประเด็นปัญหาใดๆ ก็ ตาม จึงมีลักษณะที่ขึ้นอยู่กับมาตรฐานหรือหลักเกณฑ์ดังกล่าว จะเป็นเครื่องกำหนดว่า มีปัญหานั้นๆ น่าจะหรือควรจะตัดสินใจอย่างไร จึงจะดีที่สุด ถูกต้องเหมาะสมที่สุด ซึ่งในทรรศนะของบุคคลอื่น ที่มีมาตรฐานความพึงพอใจที่แตกต่างกัน อาจจะไม่เห็นว่าเป็นไม่เหมาะสมก็ได้ ด้วยเหตุนี้ การตัดสินใจโดยใช้ทฤษฎีจึงมีลักษณะการพรรณนาแบบอุดมทัศน์ (Idea Type) มากกว่าจะเป็นแบบวิเคราะห์ถึงสภาพที่แท้จริง

3.2.2 ทฤษฎีพรรณนา (Descriptive Theory) คือ เป็นทฤษฎีการตัดสินใจที่มีลักษณะแตกต่าง กับทฤษฎีแรก กล่าวคือ เป็นทฤษฎีที่มีสาระสำคัญที่ว่า การตัดสินใจเพื่อแก้ปัญหาหนึ่งๆ จะต้องกระทำอย่างไร จึงจะสัมฤทธิ์ผลได้ ไม่ว่าจะผลของการตัดสินใจนั้น จะเป็นที่ยอมรับหรือพึงพอใจของผู้ตัดสินใจหรือไม่ก็ตาม หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ การตัดสินใจ โดยใช้ทฤษฎีนี้จะพยายามหลีกเลี่ยงการใช้ความรู้สึกนึกคิดใด หรือค่านิยมส่วนตัวของผู้ ตัดสินใจมาเป็นหลักเกณฑ์ในการตัดสินใจ โดยมุ่งเน้นให้การตัดสินใจเป็นไปอย่างมี เหตุผล มีความถูกต้องและเป็นที่ยอมรับของบุคคลทั่วไป ดังนั้น จึงได้มีการกำหนด 8 หลักเกณฑ์และวิธีการที่แน่นอนตลอดจนมีการนำเอาเทคนิคสมัยใหม่ต่างๆ เข้ามาช่วย ในการตัดสินใจด้วย เพื่อที่จะให้การตัดสินใจนั้น มีความถูกต้องเหมาะสมที่สุด

Reeder (อ้างถึงใน กุลวัฒน์ บุญยประภา, 2559 น.15-17) ได้ให้ความหมายแนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยหรือสาเหตุที่มีต่อการกระทำทางสังคมว่า ในการกระทำที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของบุคคลหลายคนแต่ละบุคคลจะมีเหตุผลในการตัดสินใจที่แตกต่างกัน โดยการตัดสินใจนั้นจะขึ้นอยู่กับเหตุผลพื้นฐานที่ผู้ตัดสินใจคิดว่าตรงกับปัญหาเหตุผล หรือไม่ ดังนั้น การกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

ของมนุษย์ด้วยเหตุผลในการตัดสินใจดังกล่าวอาจมิได้จำกัดอยู่เพียงปัจจัยประการเดียว แต่จะประกอบไปด้วยปัจจัยหลายประการ ซึ่งเป็นเหตุผลที่นำมาช่วยสนับสนุนในการตัดสินใจประกอบด้วย

1) ปัจจัยดึงดูด (Pull Factor) ประกอบด้วย

(1) จุดมุ่งหมาย (Goals) คือ ลักษณะความเชื่อ ความรู้ กิจธุระหรือสภาพความเป็นอยู่ ที่บุคคลต้องการ ความมุ่งหมายที่จะให้บรรลุผลใน

(2) ความเชื่อ (Belief Orientation) คือ การรับรู้หรือความเข้าใจของแต่ละบุคคลหรือกลุ่ม คน ที่เป็นผลมาจากความเชื่อที่ได้จากคนอื่นหรือเป็นแนวคิด หรือความรู้ที่ถูกต้องเหมาะสม

(3) ค่านิยม (Value) เป็นสิ่งที่บุคคลยึดถือเป็นเครื่องช่วยตัดสินใจและกำหนดการกระทำของตนเองเป็นความเชื่ออย่างหนึ่งที่มีลักษณะค่อนข้างถาวร ดังนั้นค่านิยมจึงมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจ และการกระทำทางสังคมของบุคคล โดยบุคคลพยายามที่จะกระทำให้สอดคล้องกับค่านิยมที่ตนเองยึดถืออยู่

(4) นิสัยและขนบธรรมเนียม (Habit and Customs) คือแบบอย่างพฤติกรรมที่สังคม กำหนดไว้มาช้านาน สืบต่อกันมาด้วยประเพณีตามท้องถิ่น

2) ปัจจัยผลัก (Push Factors) ประกอบด้วย

(1) ความคาดหวัง (Expectation) คือ ทำที่ของบุคคลที่มีต่อพฤติกรรมของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับตัวเองซึ่งคาดหวังหรือต้องการให้บุคคลนั้นยึดถือปฏิบัติและกระทำในสิ่งที่ตนต้องการ ดังนั้นในการตัดสินใจกระทำพฤติกรรมของบุคคลส่วนหนึ่งจึงขึ้นอยู่กับความคาดหวังและทำที่ของบุคคลอื่นด้วย

(2) ข้อผูกพัน (Commitment) เป็นสิ่งที่ผู้กระทำนั้นเชื่อว่ากระทำให้สอดคล้องกับสถานการณ์หรือประเด็นปัญหาที่ตนเกี่ยวข้องทั้งทางตรงและทางอ้อม ทั้งผู้กระทำจะทำตามคำสัญญาที่ให้ไว้กับผู้อื่น ดังนั้นข้อผูกพันจึงมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจ และการกระทำทางสังคมของบุคคลนั้น

(3) การบังคับ (Forces) เป็นความเชื่อที่อยู่ภายในใจของผู้กระทำว่าตนเองต้องตัดสินใจหรือกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งโดยที่ตนเองรู้สึกว่ามีทางเลือกอื่นๆ อีกนอกจากจะต้องประพฤติปฏิบัติตามในสถานการณ์ที่ผู้กระทำตั้งใจกระทำสิ่งต่างๆ แต่ยังไม่แน่ใจว่าการกระทำนั้นดีหรือไม่การบังคับจะเป็นสิ่งช่วยกระตุ้นให้ผู้กระทำตัดสินใจปฏิบัติได้เร็ว

3) ปัจจัยสนับสนุน (Ability Factors) ประกอบด้วย

(1) โอกาส (Opportunity) คือ ความเชื่อของผู้กระทำที่มีต่อสถานการณ์หรือทางเลือกที่มีอยู่ ซึ่งเมื่อผู้กระทำพิจารณาแล้วเห็นว่าภายใต้สถานการณ์นั้นจะมีช่องทางจังหวะหรือเวลาที่เหมาะสมและเปิดโอกาสให้เลือกทำได้

(2) ความสามารถ (Ability) คือ การรับรู้ของผู้กระทำเกี่ยวกับกำลังหรือพลังของตนเองในการที่จะกระทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดจนบรรลุผลสำเร็จ ผู้กระทำต้องคิดถึงความสามารถของตนเองก่อนที่จะมี 17 การตัดสินใจและกระทำทางสังคม เพราะรู้ว่าถ้าตัดสินใจกระทำไปแล้ว จะมีความสามารถกระทำได้นั่นเอง ดังนั้น บุคคลที่จะกระทำพฤติกรรมใดๆ จะพิจารณาถึงความสามารถของตนเองเสียก่อนที่จะทำ

(3) การสนับสนุน (Support) คือ การช่วยเหลือซึ่งผู้กระทำเชื่อว่ากำลังได้รับจากผู้อื่นในรูปแบบต่างๆ ซึ่งผู้กระทำจะเป็นผู้เลือก ดังนั้น บุคคลมักมีความโน้มเอียงที่จะตัดสินใจและกระทำพฤติกรรมอย่างหนึ่งอย่างใดเมื่อรู้ว่าจะได้รับการสนับสนุนจากผู้อื่น

กล่าวโดยสรุปได้ว่า ทฤษฎีที่สำคัญของการตัดสินใจ อาจจำแนกได้อย่างน้อย 2 ประเภท ได้แก่ ทฤษฎีบรรทัดฐาน และทฤษฎีพรรณนา ซึ่งทั้ง 2 ทฤษฎี มีลักษณะสำคัญที่ต่างกัน โดยทฤษฎีบรรทัดฐาน จะคำนึงถึงว่า แนวทางการตัดสินใจความน่าจะเป็นหรือควรจะเป็นเช่นใด จึงจะสามารถบรรลุถึงเป้าหมายที่ต้องการตัดสินใจได้ ส่วนทฤษฎีพรรณนา การตัดสินใจเพื่อแก้ปัญหาหนึ่งๆ จะต้องกระทำอย่างไร จึงจะสัมฤทธิ์ผลได้ แต่ต้องอยู่ภายใต้การตัดสินใจอย่างมีเหตุผลมีความถูกต้องและเป็นที่ยอมรับของบุคคลทั่วไป

3.3 กระบวนการตัดสินใจ

พลันเกต และแอ็ดเนอร์ (1994) ได้ให้ความหมายของกระบวนการตัดสินใจไว้ว่า กระบวนการตัดสินใจ (Process of decision making) เป็นการกำหนดขั้นตอนของการตัดสินใจ ตั้งแต่ขั้นตอนแรกไปจนถึงขั้นตอนสุดท้าย เป็นการตัดสินใจโดยใช้หลักเหตุผลและมีกฎเกณฑ์ซึ่งเป็นการตัดสินใจโดยใช้ระเบียบวิธีทางวิทยาศาสตร์เป็น เครื่องมือช่วยในการหาข้อสรุปเพื่อการตัดสินใจ ขั้นตอนของกระบวนการตัดสินใจมีอยู่หลายรูปแบบ ได้เสนอลำดับขั้นตอน ของกระบวนการตัดสินใจเป็น 7 ขั้นตอน ดังนี้

3.3.1 การระบุปัญหา (Define the problem) เป็นขั้นตอนแรกที่มีความสำคัญอย่างมาก เพราะการระบุปัญหาได้ถูกต้องหรือไม่ ย่อมมีผลต่อการดำเนินการในขั้นต่อไป ของกระบวนการตัดสินใจ ซึ่งจะส่งผล กระทบต่อคุณภาพของการตัดสินใจด้วย

3.3.2 การระบุข้อจำกัดของปัจจัย (Identify limiting factors) เมื่อสามารถระบุปัญหาได้ถูกต้องแล้ว ควรพิจารณาถึงข้อจำกัดต่างๆ โดยพิจารณาจากทรัพยากร ซึ่งเป็น

องค์ประกอบของ กระบวนการผลิต ได้แก่ แรงงานคน เงินทุน เครื่องจักร สิ่งอำนวยความสะดวก อื่นๆ รวมทั้งเวลาซึ่งมักเป็นปัจจัยจำกัดที่พบอยู่เสมอๆ การรู้ถึงข้อจำกัดหรือเงื่อนไขที่ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ จะช่วยให้สามารถกำหนดขอบเขตในการพัฒนาทางเลือกให้แคบลงได้

3.3.3 การพัฒนาทางเลือก (Develop potential alternatives) ขั้นตอนต่อไป ควรทำการพัฒนาทางเลือกต่าง ๆ ขึ้นมา ซึ่งทางเลือกเหล่านั้นควรเป็นทางเลือกที่มีศักยภาพและมีความเป็นไปได้ในการแก้ปัญหาให้น้อยลงหรือให้ประโยชน์สูงสุด

3.3.4 การวิเคราะห์ทางเลือก (Analyze the alternatives) เมื่อได้ทำการพัฒนาทางเลือกต่างๆ โดยจะนำเอาข้อดีและข้อเสียของแต่ละทางเลือกมาเปรียบเทียบกันอย่างรอบคอบ ทางเลือกบางทางเลือกที่อยู่ภายใต้ข้อจำกัดขององค์การก็อาจทำให้เกิดผลต่อเนื่องที่ไม่พึงประสงค์ตามมา

3.3.5 การเลือกทางเลือกที่ดีที่สุด (Select the best alternative) เมื่อได้ทำการวิเคราะห์และ ประเมินทางเลือกต่างๆ แล้ว ควรเปรียบเทียบข้อดีและข้อเสียของแต่ละทางเลือกอีกครั้งหนึ่ง เพื่อพิจารณาทางเลือกที่ดีที่สุดเพียงทางเดียว ทางเลือกที่ดีที่สุดควรมีผลเสียต่อเนื่องในภายหลังน้อยที่สุด และให้ผลประโยชน์มากที่สุด

3.3.6 การนำผลการตัดสินใจไปปฏิบัติ (Implement the decision) เมื่อได้ทางเลือกที่ดีที่สุดแล้ว ก็ควรมีการนำผลการตัดสินใจนั้นไปปฏิบัติ เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

3.3.7 การสร้างระบบควบคุมและประเมินผล (Establish a control and evaluation system) ขั้นตอนสุดท้ายของกระบวนการตัดสินใจ ได้แก่ การสร้างระบบการควบคุม และการประเมินผล ซึ่งจะช่วยให้ได้รับข้อมูลย้อนกลับเกี่ยวกับผลการปฏิบัติว่าเป็นไปตามเป้าหมายหรือไม่ ข้อมูลย้อนกลับจะช่วยให้แก้ปัญหาหรือทำการตัดสินใจใหม่ได้ โดยได้ผลลัพธ์ของการปฏิบัติที่ดีที่สุด

วิฑูรย์ สิมะโชคดี (อ้างถึงใน จิตรกร จันทรสุข, เสาวณี สิริสุขศิลป์ และปารย์พิชชา ก้านจักร, 2564 น.230-231) ได้ให้ความหมายการจำแนกขั้นตอนของกระบวนการตัดสินใจ ดังนี้

1) ขั้นการรับรู้รับทราบและวิเคราะห์ปัญหาเป็นครั้งแรกของการแก้ปัญหา คือ การกำหนดปัญหาอย่างถูกต้องโดยทำการค้นหาสาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหาและวิเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้น โดยการแยกแยะข้อเท็จจริงที่สำคัญที่เกี่ยวข้องกับปัญหา

2) ขั้นการกำหนดวิธีการแก้ปัญหา โดยค้นหาทางเลือกในการแก้ไขปัญห และต้องเป็นทางเลือกที่สามารถปฏิบัติได้

3) ขั้นการค้นหาเงื่อนไขที่ไม่ชัดเจน เงื่อนไขที่ไม่ชัดเจน คือ ตัวแปรที่ไม่ทราบค่าที่สามารถเกิดขึ้นได้ตลอดเวลาซึ่งอาจเป็นผลทางบวกหรือลบได้

4) ขั้นการรวบรวมข้อมูล เป็นขั้นตอนของการเก็บรวบรวมข้อมูลหรือการสอบสวนปัญหาที่เกิดขึ้น

5) ขั้นการประเมินคุณค่าของแต่ละทางเลือก ผู้ตัดสินใจต้องวินิจฉัยว่าจะมีอะไรเกิดขึ้นในทางเลือกแต่ละทาง และผลกระทบที่มีต่อปัญหาที่ต้องการแก้ไขในการประเมินทางเลือกในแต่ละทางต้องพิจารณาถึงเงื่อนไขที่อาจเกิดขึ้นเสมอ

6) ขั้นเลือกวิธีการแก้ปัญหา

7) ขั้นการนำไปปฏิบัติผู้ตัดสินใจต้องมีการทำงานร่วมกันกับผู้อื่น

ดังนั้นการปฏิบัติงานต้องอาศัยการติดต่อสื่อสาร การจูงใจ และทักษะการเป็นผู้นำ และสุดท้ายคือขั้นการติดตามผลหลังจากที่ได้้นำการตัดสินใจไปลงปฏิบัติแล้วผู้ตัดสินใจควรมีการติดตามผลงานและประเมินวิธีการแก้ไข

กล่าวโดยสรุปได้ว่า กระบวนการตัดสินใจ เป็นการกำหนดขั้นตอนของการตัดสินใจ ตั้งแต่ขั้นตอนแรกไปจนถึงขั้นตอนสุดท้าย ผ่านกระบวนการความคิดอย่างมีระบบ เพื่อพิจารณาทางเลือกที่ดีที่สุด แล้วนำทางเลือกนั้นไปปฏิบัติ และประเมินผลข้อมูลย้อนกลับนั้นจะช่วยให้การปฏิบัติหรือการแก้ปัญหาได้ผลลัพธ์ของการปฏิบัติที่ดีที่สุด

4. สภาพการทำการเกษตรแบบผสมผสาน ประกอบด้วย

4.1 ความหมายการเกษตรแบบผสมผสาน

ผาณิต ชวชัยชนานนท์ (2555, น.15 - 16) ได้ให้ความหมายเกษตรแบบผสมผสานไว้ว่า ระบบการผลิตในไร่นาที่สามารถใช้ประโยชน์จากพื้นที่ทำกินขนาดเล็ก เพื่อลดความเสี่ยงจากการผลิต ลดการพึ่งพิงเงินทุน ปัจจัยการผลิต และอาหารจากภายนอก เศษพืชและมูลสัตว์ ซึ่งเป็นผลพลอยได้จากกิจกรรมการผลิตไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในไร่นาและทำให้ผลผลิตและรายได้เพิ่มขึ้นเป็นระบบการเกษตรที่มีการปลูกพืช และมีการเลี้ยงสัตว์หลายชนิดในพื้นที่เดียวกัน โดยที่กิจกรรมแต่ละชนิด จะต้องเกื้อกูลประโยชน์ต่อกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในไร่นา เช่น ดิน น้ำ แสงแดด อย่างเหมาะสม เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด มีความสมดุลของสภาพแวดล้อมและเพิ่มพูนความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ โดยมีที่มาจากการทำเกษตรกระแสหลัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการทำเกษตรเชิงเดี่ยวหรือการผลิตสินค้าเกษตรชนิดเดียว เกิดปัญหาหลาย ๆ ด้าน เช่นว่า รายได้ของครัวเรือน ไม่มีเสถียรภาพเศษวัสดุจากพืชและมูลสัตว์ไม่ได้นำไปใช้ประโยชน์ การผลิตสินค้าเดียวบางชนิดต้องใช้เงินทุนมากครัวเรือนต้องพึ่งพิงอาหารจาก

ภายนอก หลัก ๆ แล้วเกษตรผสมผสาน คือ การมุ่งเน้นครัวเรือนและพื้นที่เกษตรขนาดย่อม นอกจากนี้ยังมีการเพิ่มพูนความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ ลดการทำลายสิ่งแวดล้อม ทำให้เกษตรกร มีความเป็นอิสระในการดำเนินชีวิตหลักการและเหตุผลของการเกษตรผสมผสานนั้น มีแยกย่อยหลายแบบในด้านต่าง ๆ ที่เห็นชัด คือ ด้านเทคนิคและการจัดการ ไร่รานั้น เกษตรผสมผสานให้ความสำคัญในเรื่องของการสร้างความหลากหลายของพืช สัตว์ และทรัพยากรชีวภาพ การใช้ประโยชน์เกื้อกูลกันระหว่างกิจกรรมการใช้ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยคอก การใช้วัสดุหรือพืชคลุมดิน การปลูกพืชหลายระดับ มีแหล่งน้ำในไร่นา ซึ่งไม่เน้นหนักว่าต้องมีการปฏิบัติ เช่นสามารถใช้พืชคลุมดิน ไถพรวนดิน หรือปุ๋ยเคมีก็ได้

กองนโยบายเทคโนโลยีเพื่อการเกษตรและเกษตรกรรมยั่งยืน สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (2560) ได้ให้ความหมายการเกษตรแบบผสมผสานไว้ว่า เป็นระบบการเกษตรที่มีการปลูกพืชและการเลี้ยงสัตว์ มีสัตว์หลายชนิดในพื้นที่เดียวกัน เป็นการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างเหมาะสมเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยการทำการเกษตรหลากหลาย เกิดความหลากหลายของชนิดพันธุ์พืชและสัตว์ที่มีปฏิสัมพันธ์ในทางเกื้อกูลซึ่งกันและกันของกิจกรรมการผลิต โดยเฉพาะการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในไร่นา เช่น ดิน น้ำ แสงแดด และอากาศอย่างเหมาะสม เกิดความสมดุลของสภาพแวดล้อมอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

เสาวคนธ์ วิลเลียมส์ (2561) ได้ให้ความหมายเกษตรแบบผสมผสานไว้ว่า เป็นระบบเกษตรที่มีการปลูกพืชและการเลี้ยงสัตว์หลากหลายชนิดในพื้นที่เดียวกัน โดยที่กิจกรรมการผลิตแต่ละชนิดเกื้อกูลประโยชน์ต่อกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในไร่นาอย่างเหมาะสม เกิดประโยชน์สูงสุด มีความสมดุลต่อสิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่อง และเกิดการเพิ่มพูนความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ การเกื้อกูลกันระหว่างพืชและสัตว์ เศษซากพืช และผลพลอยได้จากการปลูกพืชจะเป็นประโยชน์ต่อกิจกรรมการเลี้ยงสัตว์ และผลพลอยได้จากการเลี้ยงสัตว์ก็จะเป็นประโยชน์ต่อพืชเช่นกัน

กล่าวโดยสรุปได้ว่า เกษตรแบบผสมผสาน หมายถึง การทำการเกษตรที่มีการทำกิจกรรม ไม่ว่าจะเป็นการปลูกพืชหรือการเลี้ยงสัตว์ตั้งแต่ 2 กิจกรรมขึ้นไป อยู่ในพื้นที่เดียวกัน ภายใต้การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในพื้นที่อย่างเหมาะสม เกิดประโยชน์สูงสุด เกิดความสมดุลของสภาพแวดล้อมอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

4.2 รูปแบบการทำเกษตรแบบผสมผสาน

วิชาภรณ์ พรหมณะ (2550) ได้ให้ความหมายรูปแบบการผสมผสานไว้ว่า การเกษตรแบบผสมผสานนั้นค่อนข้างจะมีรูปแบบกำหนดไม่ตายตัว ว่าควรจะปลูกพืชหรือเลี้ยง

สัตว์ชนิดใดร่วมกัน แต่เกษตรกรจะต้องพิจารณาสภาพความเหมาะสมของพื้นที่ และทรัพยากรในพื้นที่ที่มีอยู่ อย่างไรก็ตามสามารถสรุปรูปแบบการทำเกษตรแบบผสมผสานได้ 3 รูปแบบ ดังนี้

4.2.1 ปลูกพืชแบบผสมผสาน พิจารณาขนาดต้นพืช ระยะการเจริญเติบโต สัมพันธ์กับความชื้นอากาศในแต่ละช่วงฤดูกาล ตัวอย่างการปฏิสัมพันธ์เชิงเกื้อกูลระหว่างพืชกับพืช เช่น พืชตระกูลถั่วตรึงไนโตรเจนให้กับพืชชนิดอื่น พืชยืนต้นให้ร่มเงากับพืชที่ต้องการแสงน้อยพืชเป็นอาหารและที่อยู่อาศัยให้กับแมลงศัตรูธรรมชาติเพื่อช่วยกำจัดศัตรูพืชไม่ให้เกิดกับพืชชนิดอื่น ๆ เช่น การปลูกถั่วลิสงระหว่างแถวในแปลงข้าวโพด จะช่วยทำให้แมลงศัตรูธรรมชาติได้มาอาศัยอยู่ในถั่วลิสงมากและช่วยกำจัดแมลงศัตรูของข้าวโพด

4.2.2 การเลี้ยงสัตว์แบบผสมผสาน สัตว์หลายชนิดพันธุ์จะต้องเกื้อกูลกันได้เอง เช่น เลี้ยงหมูกับเลี้ยงปลาในบ่อ เลี้ยงเป็ดหรือไก่กับเลี้ยงปลาในสระ

4.2.3 การปลูกพืชผสมผสานกับการเลี้ยงสัตว์ มีความสัมพันธ์กันในลักษณะถ่ายเทพลังงานอาหารให้กันได้ ตัวอย่างการปฏิสัมพันธ์เชิงเกื้อกูลระหว่างพืชกับสัตว์ เช่น เศษเหลือของพืชใช้เป็นอาหารของสัตว์ ปลาช่วยกินแมลงศัตรูพืช วัชพืช ให้กับพืชที่ปลูกในสภาพน้ำท่วมขัง เช่น ข้าว ปลาให้อินทรีย์วัตถุกับพืช จากการถ่ายมูลตกตะกอนในบ่อเลี้ยงปลาซึ่งสามารถจะลอกขึ้นมาเป็นปุ๋ยกับพืช และการเลี้ยงปลาในนาข้าว เป็ด ห่านแพะ วัว ควาย ช่วยกำจัดวัชพืชในสวนผลไม้ และแปลงปลูกหม่อน มูลสัตว์ทุกชนิดสามารถใช้ประโยชน์เป็นปุ๋ยกับต้นพืช ฯลฯ

วิชาภรณ์ พรหมณะ (2562, น. 30-35) ได้ให้ความหมายรูปแบบการผสมผสานไว้ว่า ระบบเกษตรผสมผสานนั้น แม้ว่าเกษตรกรจะมีการดำเนินการกันมาช้านานแล้วก็ตามแต่ลักษณะของการดำเนินการยังมีความแตกต่างกันไป แล้วแต่การจะนำองค์ประกอบต่าง ๆ มาผสมผสานกันมากน้อยแค่ไหน และผสมผสานในรูปแบบใดก็ตามยังมีความหมายหลากหลาย การศึกษารายละเอียดเชิงวิชาการในด้านนี้ก็ยังมีไม่มาก เมื่อเปรียบเทียบกับการศึกษาในด้านกิจกรรมเดียว ๆ ไม่ว่าจะเป็นพืช สัตว์ หรือปลาก็ตาม ฉะนั้นการกำหนดรูปแบบดำเนินการเกษตรผสมผสานก็จะมีหลายแบบเช่นกัน ทั้งนี้ อาจะยึดการแบ่งตามวิธีการดำเนินการลักษณะพื้นที่กิจกรรมที่ดำเนินการ ทรัพยากร เป็นต้น ซึ่งพอที่จะกล่าวได้ดังนี้

1) แบ่งตามกิจกรรมที่ดำเนินการอยู่เป็นหลัก

(1) ระบบเกษตรผสมผสานที่ยึดกิจกรรมพืชเป็นหลัก ซึ่งกิจกรรมที่ดำเนินการนี้จะมีพืชเป็นรายได้หลัก

(2) ระบบเกษตรผสมผสานที่ยึดกิจกรรมเลี้ยงสัตว์เป็นหลัก ซึ่งการดำเนินการเลี้ยงสัตว์จะเป็นรายได้หลัก

(3) ระบบเกษตรผสมผสานที่ยึดกิจกรรมประมงเป็นหลัก ซึ่งจะมีกิจกรรมเลี้ยงสัตว์น้ำเป็นรายได้หลัก

(4) ระบบเกษตรผสมผสานแบบไร่นาป่าผสมหรือวนเกษตร เป็นระบบที่มีการจัดการป่าไม้ เป็นหลักร่วมกับการเกษตรทุกแขนง อาจประกอบด้วยการปลูกพืชเกษตรในสวนป่า การปลูกพืชเกษตรร่วมกับการเลี้ยงสัตว์ในสวนป่า ระบบนี้มุ่งหวังที่จะให้เป็นตัวกลางเพื่อผ่อนคลายความต้องการที่ดินเพื่อการเกษตรกรรมกับความต้องการป่าไม้ เพื่อควบคุมสิ่งแวดล้อมให้สามารถดำเนินควบคู่กันไปโดยคำนึงถึงสภาพทางสังคมเศรษฐกิจและวัฒนธรรมประเพณี รวมทั้งช่วยพัฒนาความยั่งยืนของราษฎรที่เกี่ยวข้องระบบวนเกษตรที่ดีควรสามารถเพิ่มการซึมซับน้ำรักษาหน้าดิน ลดการสูญเสียดิน ลักษณะพันธุ์พืชที่ใช้ควรเป็นทรงพุ่มเพื่อลดความรุนแรงของเมล็ดฝนที่ตกกระทบผิวดินสามารถรักษาความสมดุลของสภาวะแวดล้อมให้เหมาะสมกับพืชที่ปลูกร่วม เช่น บั้วร่มเงา พายุ ฝน อีกทั้งควบคุมสภาพความชุ่มชื้นและอุณหภูมิ ให้ดี พันธุ์ไม้ที่ปลูกควรมีรากลึกพอที่สามารถหมุนเวียนธาตุอาหารในระดับที่ลึก ขึ้นมาสู่บริเวณผิวดิน เป็นประโยชน์ต่อ พืชรากตื้นที่ปลูกร่วม โดยรวมทั้งระบบควรให้ผลตอบแทนแก่เกษตรกรหลายด้าน เช่น ผลผลิตในรูปอาหาร ยารักษา โรค ไม้ฟืน ไม้สร้างบ้านและรายได้ สิ่งสำคัญที่สุดควรเป็นระบบที่อนุรักษ์ดินและน้ำได้ดี ปลูกได้หลายสภาพแวดล้อม และง่ายต่อการปฏิบัติใน สภาพของเกษตรกรวนเกษตรที่พอประยุกต์ใช้ในประเทศไทยมีอยู่ 3 ระบบใหญ่ คือ ระบบป่า ไม้-ไร่/นา, ระบบป่าไม้-เลี้ยงสัตว์ และระบบเลี้ยงสัตว์-ป่าไม้-ไร่/นา ซึ่งวิธีการนำแต่ละระบบไปประยุกต์ใช้ย่อมขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ของพื้นที่เป็นเกณฑ์

2) แบ่งตามวิธีการดำเนินการ

(1) ระบบเกษตรผสมผสานที่มีการใช้สารเคมี ในระบบการผลิตจะมีการใช้สารเคมีในกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อจุดประสงค์ให้ได้ผลผลิตและรายได้สูงสุด

(2) ระบบการเกษตรอินทรีย์หลีกเลี่ยงการใช้สารเคมีทุกชนิด เช่น ปุ๋ยเคมี ยาปราบศัตรูพืช ฮอร์โมน สารเคมีในอาหาร สัตว์ คำนึงถึงการสงวนรักษาอินทรีย์วัตถุในดินด้วยการปลูกพืชหมุนเวียนการปลูกพืชคลุมดิน ใช้ปุ๋ยคอกปุ๋ยหมัก ใช้อินทรีย์วัตถุจากไร่/นา มุ่งสร้างความแข็งแรงให้แก่พืชด้วยการบำรุงดินให้อุดมสมบูรณ์ ผลผลิตที่ได้ก็จะอยู่ในรูปปลอดสารพิษ

(3) ระบบการเกษตรธรรมชาติ เป็นระบบการเกษตรที่ใช้หลักการจัดระบบการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ที่ประสานความร่วมมือกับธรรมชาติอย่างสอดคล้องและเกื้อกูลซึ่งกันและกันงดเว้นกิจกรรมที่ไม่จำเป็นหลักใหญ่ ๆ ได้แก่ ไม่มีการพรวนดิน ไม่ใช้ปุ๋ยเคมี ไม่กำจัดวัชพืช ไม่ใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช ทั้งนี้จะมีการปลูกพืชตระกูลถั่วคลุมดิน ใช้วัสดุเศษ พืชคลุมดิน อาศัยการ

ควบคุมโรคแมลงศัตรูด้วยกลไกการควบคุมกันเองของสิ่งมีชีวิตตามธรรมชาติ การปลูกพืชในสภาพแวดล้อมที่มีความสมดุลทางนิเวศวิทยา

3) แบ่งตามประเภทของพืชสำคัญเป็นหลัก

(1) ระบบเกษตรผสมผสานที่มีข้าวเป็นพืชหลัก พื้นที่ส่วนใหญ่จะเป็นที่นาทำการปลูกข้าวนาปีเป็นพืชหลักการผสมผสานกิจกรรมเข้าไปให้เกื้อกูลอาจทำได้ทั้งในรูปแบบของพืช-พืช เช่น การปลูกพืชตระกูลถั่ว พืชผัก พืชเศรษฐกิจอื่น ๆ ก่อนหรือหลังฤดูการทำนา อีกระบบหนึ่งที่น่าจะได้ว่ามีความสำคัญเช่นกัน แต่ยังไม่ได้มีการกล่าวถึงมากนักในแง่ของการเกษตรผสมผสาน แต่จะมีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของเกษตรกรในช่วงเวลาที่ผ่านมายุ่งยากและมีให้เห็นอยู่ทั่ว ๆ ไปในพื้นที่นาดอนอาศัยน้ำฝนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ ระบบต้นไม้นาข้าว ต้นไม้เหล่านี้มีทั้งเป็นป่าดั้งเดิม และเป็นป่าไม้ที่ชาวบ้านปลูกขึ้นใหม่หรือเกิดจากการแพร่พันธุ์ตามธรรมชาติ ภายหลังต้นไม้อาจจะอยู่ทั้งในนา บนคันนา ที่สูง เช่น จอมปลวก หรือบริเวณเชิงเขา เป็นต้น ที่พบเห็นโดยทั่ว ๆ ไป ได้แก่ ยางนา ตะเคียนทอง กะบาก สะแบง ไม้รัง จามจุรี มะขาม มะม่วง เป็นต้น นับได้ว่าเป็นทรัพยากรเอนกประสงค์ใช้เป็นอาหารและยาแก่มนุษย์ อาหารสัตว์ เชื้อเพลิง ไม้ก่อสร้าง ไม้ใช้สอยขนาดเล็ก ผลิตภัณฑ์จากต้นไม้นำไปใช้ประโยชน์ เช่น น้ำยางทำสบู่ได้ ครั่ง เครื่องจุดไฟ ให้ร่มเงา นอกจากนี้ยังช่วยรักษาคันนาให้คงรูป สามารถเก็บกักน้ำ ทั้งนี้เนื่องด้วยดินโดยทั่วไปมีเนื้อดินเป็นทราย มีโครงสร้างอ่อนแอ ไม่สามารถสร้างคันนาให้ทนทาน เว้นเสียแต่จะมีสิ่งมาเสริมหรือยึดไว้ ต้นไม้ยังใช้เป็นหลัก ที่เก็บฟางข้าวมาสูมไว้สำหรับเอาไว้เลี้ยงสัตว์ในฤดูแล้ง ระบบพืชในนาข้าวที่นับว่าเป็นของกลุ่มกันและมีความยั่งยืนมาช้านาน ได้แก่ การปลูกตาลร่วมกับระบบการปลูกข้าวที่พบเห็นกันในพื้นที่บางส่วนของภาคกลาง ภาคเหนือตอนล่าง และ ภาคใต้ เป็นต้น เป็นลักษณะการปลูกต้นตาลบนคันนาเป็นส่วนใหญ่ และมีบางส่วนของต้นตาลขึ้นอยู่ในกระถาง เกษตรกรได้ทั้งผลผลิตข้าวและผลิตภัณฑ์จากตาล ซึ่งอาจอยู่ในรูปของน้ำหวานนำมาเคี้ยวเป็นน้ำตาล ผลตาลอ่อนนำมาเผาขาย ผลตาลแก่นำมาทำขนมต่าง ๆ ได้ ต้นตาลที่มีอายุมากผลผลิตลดลง สามารถแปรสภาพเนื้อไม้มาใช้ในอุตสาหกรรมก่อสร้างได้ด้วย เช่น ทำเฟอร์นิเจอร์ต่าง ๆ อีกรูปแบบหนึ่งที่ปัจจุบันมีการดำเนินการกันมากขึ้นในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ การนำปลาเข้ามาในระบบ ซึ่งทำได้ทั้งในลักษณะการเลี้ยงปลาในนาข้าว การผสมผสานพืช-สัตว์-ปลา เช่น การแปรเปลี่ยนพื้นที่นาบางส่วนเป็นร่องสวนปลูกไม้ผลเลี้ยงปลาในร่องสวน เลี้ยงสัตว์ปีก โค โดยใช้เศษอาหารจากพืชต่าง ๆ ในฟาร์ม ให้เป็นอาหารสัตว์ได้ด้วย

(2) ระบบเกษตรผสมผสานที่มีพืชไร่เป็นพืชหลัก การผสมผสานกิจกรรมพืช-พืช เช่น ลักษณะการปลูกพืชตระกูลถั่ว แซมในแถวพืชหลัก เช่น ข้าวโพด มันสำปะหลัง ฝ้าย

เป็นต้น สำหรับรูปแบบของกิจกรรม พืช-สัตว์ เช่น ปลูกพืชอาหาร สัตว์ต่าง ๆ ควบคู่กับการเลี้ยงโค การปลูกหม่อนเลี้ยงไหม เป็นต้น

(3) ระบบเกษตรผสมผสานที่มีไม้ผล ไม้ยืนต้น เป็นพืชหลัก การผสมผสานกิจกรรม พืช-พืช เช่น การใช้ไม้ผลต่างชนิด ปลูกแซม เช่น ในกรณี โกโก้แซมในสวนมะพร้าว การปลูกพืชตระกูลถั่วในแถวไม้ผลยืนต้น การปลูกพืชต่างระดับ เป็นต้น รูปแบบกิจกรรม พืช-สัตว์ โดยการเลี้ยงสัตว์ เช่น โคในสวนไม้ผล สวนยางพารา การปลูกพืชอาหารสัตว์ในแถวไม้ผล ไม้ยืนต้นแล้วเลี้ยงโคควบคู่จะมีการเกื้อกูลซึ่งกันและกัน

4) แบ่งตามลักษณะของสภาพพื้นที่เป็นตัวกำหนด

(1) ระบบเกษตรผสมผสานในพื้นที่สูง ลักษณะของพื้นที่จะอยู่ในที่ของภูเขาซึ่งเดิมเป็นพื้นที่ป่าแต่ได้ถูกหักร้างถางพง มาทำพืชเศรษฐกิจและพืชยังชีพต่าง ๆ ส่วนใหญ่พื้นที่มีความลาดชันระหว่าง 10-50 เปอร์เซ็นต์ ดั้งเดิมเกษตรกรจะปลูกพืชในลักษณะเชิงเดี่ยวอายุสั้น เช่น ข้าว ข้าวโพด พืชตระกูลถั่ว ผักต่าง ๆ ซึ่งมักจะเกิดปัญหาของการทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีการชะล้างหน้าดินสูง ความอุดมสมบูรณ์ของดินลดลงอย่างรวดเร็ว และมีผลกระทบต่อผลผลิตพืชในระยะยาว ฉะนั้นรูปแบบของการทำการเกษตรผสมผสานจะช่วยรักษาหรือชะลอความสูญเสียลงได้ระดับหนึ่ง การดำเนินการอาจทำในรูปของวนเกษตร การปลูกไม้ผลเมืองหนาวชนิดต่าง ๆ ผสมผสาน เช่น ได้มีการศึกษาระบบพืชแซมของไม้ผลเมืองหนาว ได้แก่ บัวยแซมด้วยท้อ บัวยแซมด้วยพลับ พลับแซมด้วยท้อ และพลับแซมด้วยพลับ ทั้งนี้ การจัดการดินโดยทำชั้นบันได เพื่อลดการพังทลายของดินพร้อมทั้งทำการปลูกหญ้าแฝกตามขอบบันได ผลการศึกษาในระยะแรกขณะที่ไม้ผลยังไม่ให้ผลผลิต ได้นำพืชอายุสั้นปลูกในแถวไม้ผล ได้แก่ ถั่วแดง และข้าวไร่ ซึ่งได้ผลผลิตถั่วแดง 82 กิโลกรัมต่อไร่ ข้าวไร่เจ้าฮ่อ และข้าวเจ้าอาข่า ให้ผลผลิต 302 และ 319 กิโลกรัมต่อไร่ ตามลำดับ นอกจากนี้การเจริญเติบโตของแฝกค่อนข้างดี มีใบแฝกปริมาณมาก ซึ่งจะทำให้การเกี่ยวใบแฝกแล้วนำมาตากเป็นระยะในระหว่างชั้นบันไดและให้สลายตัวใช้เป็นปุ๋ยหมักและเพิ่มอินทรีย์วัตถุ เกิดประโยชน์ต่อไม้ผลหลัก มีการศึกษาในรูปแบบอื่น ๆ ที่เหมาะสม ได้แก่ การผสมผสานระบบปลูกพืชร่วมกับแถบ ไม้พุ่ม (Alley Cropping) หรือแถบหญ้า (Grass Strip Cropping) ตามแนวระดับในพื้นที่ความลาดชัน 10-50 เปอร์เซ็นต์ ตัวอย่างของไม้แถบ เช่น กระจดิน แคร่ฝรั่ง แคบ้าน ถั่วมะแฮะ ครามป่า ต้นเสี้ยว เป็นต้น สำหรับพืชแซมในแถวไม้พุ่ม ได้แก่ พืชตระกูลถั่ว พืชอาหารสัตว์ เช่น ถั่วดำ ถั่วลิบมีอนาง ถั่วแปบ ถั่วเนาวนางแดง ถั่วเหลือง ถั่วลิสง หนุ่ยรัฐ เนเปียร์ กินี บาเฮีย แฝกหอม เป็นต้น

(2) ระบบเกษตรผสมผสานในพื้นที่ราบเชิงเขา พื้นที่ส่วนใหญ่จะเป็นที่ดอนอาศัยน้ำฝน มีการปลูกพืชไร่ชนิดต่าง ๆ เป็นหลัก รองลงมาจะเป็นไม้ผลยืนต้น ข้าวไร่ การจัดการ

ในรูปผสมผสาน ได้แก่ การปลูกไม้ผลไม้ยืนต้น ตลอดจนไม้ใช้สอยร่วมกัน เพื่อให้เกิดประโยชน์ ทั้งในด้านผลผลิตรายได้ ตลอดจนสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติดีขึ้นได้ การปลูกพืชเศรษฐกิจแซม ด้วยพืชอาหารสัตว์ ซึ่งมีรายงานผลการดำเนินการปลูกข้าวไร่แซมด้วยพืชอาหารสัตว์พวกเช่น โตรซีมา และแกรมสไตโล จะทำให้ทั้งผลผลิตข้าวและถั่วต่าง ๆ ซึ่งใช้เป็นอาหารสัตว์ได้ต่อไป การปรับเปลี่ยนพื้นที่ปลูกพืชไร่เศรษฐกิจอายุสั้น หรือข้าวไร่บางส่วนมาทำกิจกรรมการเลี้ยงสัตว์และ ปลูกพืชอาหารสัตว์ประเภทต่าง ๆ ควบคู่กัน ไปจะเป็นการสร้างความปลอดภัยของระบบได้มากขึ้นและช่วยลดความเสี่ยง

(3) ระบบเกษตรผสมผสานในพื้นที่ดอน โดยทั่วไปในพื้นที่ดอนจะมีการปลูก พืชไร่เศรษฐกิจต่าง ๆ เจริญเติบโตเป็นหลัก ลักษณะของการทำการเกษตรผสมผสานอาจทำได้หลาย รูปแบบ เช่น ลักษณะการปลูกพืชแซมโดยใช้พืชตระกูลถั่วแซมในแถวพืชหลักต่าง ๆ เช่น ข้าวโพด ผักยี่ม่น้ำหลัง ฯลฯ การเปลี่ยนพื้นที่เป็น ไม้ผล ไม้ยืนต้น ไม้ใช้สอยผสมผสาน และอาจจะมีพืช ตระกูลถั่วแซมในแถวพืชหลักในระยะแรก ๆ อีกแนวทางหนึ่ง ได้แก่ การใช้พื้นที่มาดำเนินการเลี้ยง ปศุสัตว์ เช่น โค และปลูกพืชอาหารสัตว์ควบคู่กัน ไป เป็นต้น

(4) ระบบเกษตรผสมผสานในพื้นที่ราบลุ่ม พื้นที่ส่วนใหญ่จะเป็นนาข้าวแบบ แแผนการปลูกพืชส่วนใหญ่จะเป็นข้าว อย่างเดียว ข้าว-ข้าว, ข้าว-พืชไร่เศรษฐกิจ, ข้าว-พืชผัก เศรษฐกิจ, พืชผัก-ข้าว-พืชไร่, พืชไร่-ข้าว-พืชไร่ เป็นต้น การจะปลูกพืชได้มากครั้งในรอบปีขึ้นอยู่กับระบบการชลประทานเป็นหลัก การเกษตรแบบผสมผสานในพื้นที่นี้จะมีรูปแบบและกิจกรรมที่ ดำเนินการเป็นระบบเกษตรผสมผสานที่มีข้าวเป็นพืชหลัก สำหรับในพื้นที่ที่มีระดับน้ำสูง นอกจาก จะทำการปลูกข้าวขึ้นน้ำแล้ว ยังมีลู่ทางพัฒนาและปรับเปลี่ยนพื้นที่เพื่อทำกิจกรรมการเลี้ยงปลาใน บ่อได้ด้วยรูปแบบการเกษตรผสมผสานหลัก ๆ ตามที่กล่าวมาแล้วนี้ยังสามารถแบ่งย่อยออกไปได้ อีก หลายรูปแบบ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับว่าจะใช้หลักการอะไรมาเป็นตัวกำหนด ซึ่งจะมีความคิดหลากหลาย แตกต่างกันไป เช่น การใช้ลักษณะของทรัพยากรน้ำเป็นตัวกำหนดก็จะมีรูปแบบเกษตรผสมผสาน แบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ เกษตรผสมผสาน ในพื้นที่เขตใช้น้ำฝนและเกษตรผสมผสานในพื้นที่เขต ชลประทาน นอกจากนี้ในเขตชลประทานก็สามารถแบ่งเป็นกลุ่มย่อยได้อีกตามระบบของ ชลประทาน คือ ชลประทานที่มีเขื่อนกักเก็บน้ำและมีคลองส่งน้ำไปไนไร่-นาชลประทานโดยการ สูบน้ำด้วยไฟฟ้าจากแหล่งน้ำ ระบบบ่อบาดาลน้ำตื้น น้ำลึก ตลอดจนระบบการใช้น้ำหยด เป็นต้น นอกจากนี้ การใช้คุณสมบัติของดินเป็นตัวกำหนด ก็จะสามารถกำหนดรูปแบบของการเกษตร ผสมผสานได้ดังนี้ คือ เกษตรผสมผสานใน พื้นที่ดินเปรี้ยว พื้นที่ดินเค็ม พื้นที่ดินด่าง และพื้นที่ดินพรุ เป็นต้น ถึงแม้จะมีการแบ่งรูปแบบการเกษตรผสมผสานได้หลายอย่าง แต่การดำเนินการตาม กิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งประกอบด้วย พืช-พืช พืช-สัตว์ พืช-ปลา สัตว์-ปลาและพืช-สัตว์- ปลา จะมี

ลักษณะเป็นไปในทำนองเดียวกัน แล้วแต่ว่าในรูปแบบต่าง ๆ จะมีศักยภาพในการดำเนินการมากน้อยแตกต่างกันออกไปตามลักษณะพื้นที่ ทรัพยากร และสภาพเศรษฐกิจ สังคม อย่างไรก็ตามการที่จะนำองค์ประกอบด้าน พืช สัตว์ ประมง มาดำเนินการผสมผสานเข้าด้วยกันในระบบการเกษตรนั้นย่อมที่จะมีทั้งปฏิสัมพันธ์เชิงเกื้อกูลและเชิงแข่งขัน ทำลายกัน ซึ่งพอที่จะกล่าวได้ดังนี้

กล่าวโดยสรุปได้ว่า รูปแบบการทำเกษตรแบบผสมผสาน มีรูปแบบที่สำคัญ 3 รูปแบบ ได้แก่ ปลูกพืชแบบผสมผสาน การเลี้ยงสัตว์แบบผสมผสาน และการปลูกพืชผสมผสานกับการเลี้ยงสัตว์ โดยแต่ละการดำเนินกิจกรรมนั้นมีความเกี่ยวประโยชน์ซึ่งกันและกัน ซึ่งต้องคำนึงถึงสภาพความเหมาะสมของพื้นที่ และทรัพยากรในพื้นที่ที่มีอยู่ก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด

5. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยของนักวิจัยในประเทศ มีการวิจัยที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

5.1 สภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจ

อณรรักษ์ อินทตสิงห์ (2550) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจทำการเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกรในอำเภอเมืองนครนายก จังหวัดนครนายก มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจ เพื่อเปรียบเทียบปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจทำการเกษตรแบบผสมผสาน ของเกษตรกร กลุ่มตัวอย่างคือ เกษตรกรที่อาศัยอยู่ หรือประกอบอาชีพทำการเกษตรแบบ ผสมผสานในเขตพื้นที่อำเภอเมืองนครนายก จังหวัดนครนายก จำนวน 367 คน ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรมีความคิดเห็นในการตัดสินใจทำการเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกร อยู่ในระดับปานกลาง และในรายด้านพบว่า ด้านสังคมและวัฒนธรรม อยู่ในระดับทางด้านเศรษฐกิจ ด้านกายภาพ และชีวภาพ และด้านการส่งเสริมและการสื่อสารอยู่ในระดับปานกลาง ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจ ทำการเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกรพบว่า สามารถร่วมกันพยากรณ์การตัดสินใจทำการเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกรได้ถึงร้อยละ 39 เพียง 3 ตัวแปรคือ ด้านเศรษฐกิจ ด้านการส่งเสริม และการสื่อสาร และด้านสังคมและวัฒนธรรม และปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจทำการเกษตรแบบ ผสมผสานของเกษตรกร เปรียบเทียบกับปัจจัยส่วนบุคคล ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ต่อปี และจำนวนสมาชิกในครอบครัว แตกต่างกัน

วัลลภ พรหมทอง และคณะ (2551) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจทำการเกษตรทฤษฎีใหม่ของเกษตรกรในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อ การตัดสินใจในการทำเกษตรทฤษฎีใหม่และรูปแบบของการดำเนินงาน เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะของเกษตรกร ศึกษาโดยการสัมภาษณ์เกษตรกรตัวอย่างจากจังหวัดสกลนคร กาฬสินธุ์ และขอนแก่น กลุ่มตัวอย่างคือ เกษตรกรที่ทำเกษตรทฤษฎีใหม่ จำนวน 200 คน

และเกษตรกรที่ไม่ทำเกษตรทฤษฎีใหม่จำนวน 200 คน ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจทำเกษตรทฤษฎีใหม่ของเกษตรกร พบว่า อายุรายได้จำนวนพื้นที่ถือครองทำการเกษตร ระดับการศึกษา การเป็นสมาชิกสถาบันทางการเกษตร ความเพียงพอของรายได้ต่อการครองชีพ และลักษณะพื้นที่ถือครองทางการเกษตร มีผลต่อการตัดสินใจทำเกษตรทฤษฎีใหม่ของเกษตรกร สำหรับการดำเนินกิจกรรมเกษตรทฤษฎีใหม่ของเกษตรกร พบว่าเกษตรกรทั้งหมดมีความรู้และความเข้าใจต่อโครงการ โดยมีกิจกรรมทั้งการขุดสระน้ำ ปลูกข้าว ปลูกพืช และจัดแบ่งพื้นที่เป็นที่อยู่อาศัยและเลี้ยงสัตว์ รวมทั้ง เกษตรกรส่วนใหญ่ให้ความเห็นว่าหลังจากทำเกษตรทฤษฎีใหม่แล้ว มีรายได้เพิ่มขึ้น และมีสภาพชีวิตความเป็นอยู่ดีขึ้นกว่าเดิม ส่วนด้านปัญหาอุปสรรคนั้น เกษตรกรส่วนใหญ่มีปัญหาในด้าน เงินทุน โรคพืชระบาดและขาดแหล่งน้ำ โดยเสนอแนะให้รัฐบาลช่วยเหลือในด้านจัดหาแหล่งเงินทุน จัดหาแหล่งน้ำหรือขุดสระเพิ่มเติม รวมทั้งการให้บริการความรู้ของเจ้าหน้าที่ที่มีประสิทธิภาพ

ณัฐกฤตา ศรีสุขงค์ (2555) ได้ศึกษาเรื่องการทำเกษตรผสมผสานของเกษตรกรในพื้นที่ จังหวัดอุดรธานี ผลการศึกษาพบว่า 1) เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุเฉลี่ย 48.87 ปี จบการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา มีจำนวนสมาชิกในครอบครัวเฉลี่ย 4.51 คน และเป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกรมีรายได้มาจากการทำนา มีแรงงานทำเกษตรผสมผสานเฉลี่ย 3.16 คน อุปกรณ์ที่ใช้ในการทำเกษตรส่วนมากใช้รถไถนาขนาดเล็ก 2) เกษตรกรส่วนใหญ่ทำเกษตรผสมผสานในรูปแบบการปลูกข้าว+ปลูกผัก+เลี้ยงสัตว์และมีประสบการณ์ในการทำเกษตรผสมผสานเฉลี่ย 5.91 ปีสภาพพื้นที่เป็นที่ราบลุ่ม ลักษณะดินเป็นดินร่วนปนทราย ใช้น้ำฝนในการทำเกษตรและได้รับความรู้หรือข้อมูลข่าวสารจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ

5.2 ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจทำการเกษตรแบบผสมผสาน

อนุรักษ์ อินทตติงห์ (2550) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจทำการเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกรในอำเภอเมืองนครนายก จังหวัดนครนายก มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจ เพื่อเปรียบเทียบปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจทำการเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกร กลุ่มตัวอย่างคือ เกษตรกรที่อาศัยอยู่ หรือประกอบอาชีพทำการเกษตรแบบผสมผสานในเขตพื้นที่อำเภอเมืองนครนายก จังหวัดนครนายก จำนวน 367 คน ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรมีความคิดเห็นในการตัดสินใจทำการเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกร อยู่ในระดับปานกลาง และในรายด้านพบว่า ด้านสังคมและวัฒนธรรม อยู่ในระดับมาก ด้านเศรษฐกิจ ด้านกายภาพ และชีวภาพ และด้านการส่งเสริมและการสื่อสารอยู่ในระดับปานกลาง ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจทำการเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกรพบว่า สามารถร่วมกัน

พยากรณ์การตัดสินใจทำการเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกรได้ถึงร้อยละ 39 เพียง 3 ตัวแปร คือ ด้านเศรษฐกิจ ด้านการส่งเสริม และการสื่อสาร และด้านสังคมและวัฒนธรรม และปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจทำการเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกร เปรียบเทียบกับปัจจัยส่วนบุคคล ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ต่อปี และจำนวนสมาชิกในครอบครัว แตกต่างกัน

วัลลภ พรหมทอง และคณะ (2551) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจทำเกษตรทฤษฎีใหม่ของเกษตรกรในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจในการทำเกษตรทฤษฎีใหม่และรูปแบบของการดำเนินงาน เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะของเกษตรกร ศึกษาโดยการสัมภาษณ์เกษตรกรตัวอย่างจากจังหวัด สกลนคร กาฬสินธุ์ และขอนแก่น กลุ่มตัวอย่างคือ เกษตรกรที่ทำเกษตรทฤษฎีใหม่ จำนวน 200 คน และเกษตรกรที่ไม่ทำเกษตรทฤษฎีใหม่จำนวน 200 คน ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจทำเกษตรทฤษฎีใหม่ของเกษตรกร พบว่า อายุรายได้จำนวนพื้นที่ถือครองทำการเกษตร ระดับการศึกษา การเป็นสมาชิกสถาบันทางการเกษตร ความเพียงพอของรายได้ต่อการครองชีพ และลักษณะพื้นที่ถือครองทางการเกษตร มีผลต่อการตัดสินใจทำเกษตรทฤษฎีใหม่ของเกษตรกร สำหรับการดำเนินกิจกรรมเกษตรทฤษฎีใหม่ของเกษตรกร พบว่าเกษตรกรทั้งหมดมีความรู้และความเข้าใจต่อโครงการ โดยมีกิจกรรมทั้งการขุดสระน้ำ ปลูกข้าว ปลูกพืช และจัดแบ่งพื้นที่เป็นที่อยู่อาศัยและเลี้ยงสัตว์ รวมทั้ง เกษตรกรส่วนใหญ่ให้ความเห็นว่าหลังจากทำเกษตรทฤษฎีใหม่แล้ว มีรายได้เพิ่มขึ้น และมีสภาพชีวิตความเป็นอยู่ดีขึ้นกว่าเดิม ส่วนด้านปัญหาอุปสรรคนั้น เกษตรกรส่วนใหญ่มีปัญหาในด้าน เงินทุน โรคพืชระบาดและขาดแหล่งน้ำ โดยเสนอแนะให้รัฐบาลช่วยเหลือในด้านจัดหาแหล่งเงินทุน จัดหาแหล่งน้ำหรือขุดสระเพิ่มเติม รวมทั้งการให้บริการความรู้ของเจ้าหน้าที่ที่มีประสิทธิภาพ

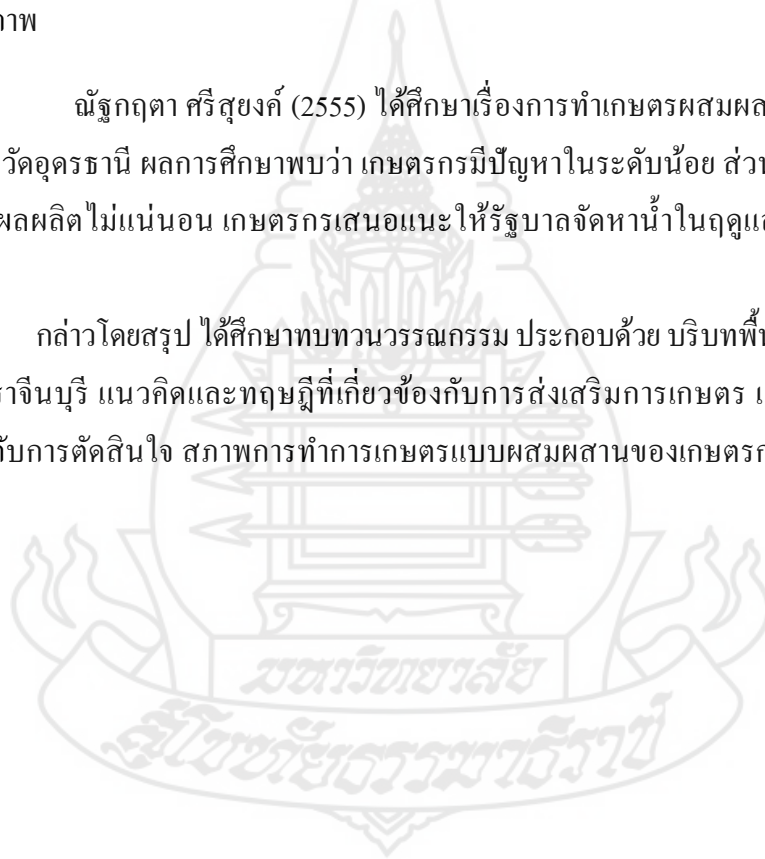
ณัฐกฤตา ศรีสุขงศ์ (2555) ได้ศึกษาเรื่องการทำเกษตรผสมผสานของเกษตรกรในพื้นที่ จังหวัดอุดรธานี ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรมีความรู้ความเข้าใจรูปแบบและกิจกรรมการทำ การเกษตรผสมผสานในระดับมากที่สุด รู้วิธีการจัดบันทึกการทำบัญชีครัวเรือน มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับบุคคลในครอบครัวและเพื่อนบ้านมีเศรษฐกิจดีขึ้นมีการใช้ทรัพยากรและปัจจัยการผลิตในไร่นาอย่างคุ้มค่า เกษตรกรมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุดในประเด็นการใช้ทรัพยากร และ ปัจจัยการผลิตในไร่นา บุคคลในครอบครัวมีความสัมพันธ์กันมากขึ้น เกษตรกรมีปัญหาในระดับน้อย ส่วนใหญ่จะมีปัญหาในด้านราคาผลผลิตไม่แน่นอน เกษตรกรเสนอแนะให้รัฐบาลจัดหาน้ำในฤดูแล้งและประกันราคาผลผลิต

5.3 ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการทำเกษตรแบบผสมผสาน

วัลลภ พรหมทอง และคณะ (2551) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจทำเกษตรทฤษฎีใหม่ของเกษตรกรในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจในการทำเกษตรทฤษฎีใหม่และรูปแบบของการดำเนินงาน เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะของเกษตรกร ศึกษาโดยการสัมภาษณ์เกษตรกรตัวอย่างจากจังหวัดสกลนคร กาฬสินธุ์ และขอนแก่น กลุ่มตัวอย่างคือ เกษตรกรที่ทำเกษตรทฤษฎีใหม่ จำนวน 200 คน และเกษตรกรที่ไม่ทำเกษตรทฤษฎีใหม่จำนวน 200 คน ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีปัญหาในด้าน เงินทุน โรคพืชระบาดและขาดแหล่งน้ำ โดยเสนอแนะให้รัฐบาลช่วยเหลือในด้านจัดหาแหล่งเงินทุน จัดหาแหล่งน้ำหรือขุดสระเพิ่มเติม รวมทั้งการให้บริการความรู้ของเจ้าหน้าที่ที่มีประสิทธิภาพ

ณัฐกฤตา ศรีสุขงค์ (2555) ได้ศึกษาเรื่องการทำเกษตรผสมผสานของเกษตรกรในพื้นที่ จังหวัดอุดรธานี ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรมีปัญหาในระดับน้อย ส่วนใหญ่จะมีปัญหาในด้านราคาผลผลิตไม่แน่นอน เกษตรกรเสนอแนะให้รัฐบาลจัดหาน้ำในฤดูแล้งและประกันราคาผลผลิต

กล่าวโดยสรุป ได้ศึกษาทบทวนวรรณกรรม ประกอบด้วย บริบทพื้นที่ อำเภอกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการเกษตร แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ สภาพการทำเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกร และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจทำการเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกรในอำเภออินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ตามระเบียบวิธีการวิจัย โดยมีการดำเนินการวิจัยเกี่ยวกับประชากรและกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูล รายละเอียดดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

งานวิจัยนี้ได้กำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ดังนี้

1.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ เกษตรกรผู้ทำเกษตรแบบผสมผสานที่เข้าร่วมโครงการ 1 ตำบล 1 กลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่ ในอำเภออินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี จำนวนทั้งหมด 192 ราย

1.2 กลุ่มตัวอย่างและการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดย ใช้การคำนวณหาขนาดกลุ่มตัวอย่าง (Sample size) จากจำนวนประชากร 192 ราย ตามสูตรคำนวณหาขนาดกลุ่มตัวอย่างของ ทาโร ยามาเน (Taro Yamane) ระดับความคลาดเคลื่อน 0.05 (Yamane 1973: 1088 อ้างถึงในจินดา ขลิบทอง, 2557)

$$n = \frac{N}{1+Ne^2}$$

โดย n = ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

N = ขนาดของประชากร

e = ความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับให้เกิดขึ้น

$$\begin{aligned} \text{ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง} &= \frac{N}{1+(N(e)^2)} \\ &= \frac{192}{1+(196(0.05)^2)} \end{aligned}$$

$$= 129.72$$

$$\text{กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย (n)} = 130 \text{ คน}$$

ดังนั้นกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ มีจำนวน 130 คน คิดเป็นร้อยละ 67.71 ของจำนวนประชากรที่ใช้ในการวิจัยทั้งหมด

เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรแต่ละตำบลมีจำนวนไม่เท่ากัน ผู้วิจัยจึงกำหนดขนาดของตัวอย่างในแต่ละกลุ่ม ตามจำนวนร้อยละของตัวอย่าง คือร้อยละ 67.71 ของแต่ละกลุ่มเกษตรกร จากนั้นจึงทำการสุ่มตัวอย่างรายชื่อกลุ่มตัวอย่างในแต่ละกลุ่ม โดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (simple random sampling) โดยใช้วิธีจับสลากให้ได้จำนวนตัวอย่างตามที่กำหนด ดังที่แสดงในตารางที่ 3.1

ตารางที่ 3.1 จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา

ที่	ตำบล	จำนวนประชากร (คน)	จำนวนเกษตรกรที่เป็น กลุ่มตัวอย่าง (คน)
1	กบินทร์	6	3
2	เขาไม้แก้ว	18	12
3	นนทบุรี	10	6
4	นาแหม	4	2
5	บ่อทอง	12	9
6	บ้านนา	24	16
7	เมืองเก่า	11	7
8	ย่านรี	24	16
9	ลาดตะเคียน	14	10
10	วังดาล	8	6
11	วังตะเคียน	19	15
12	วังท่าช้าง	29	20
13	หนองกี่	5	3
14	หาดนางแก้ว	8	5
	รวม	192	130

ที่มา : สำนักงานเกษตรอำเภอ กบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี (2565)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยแบบสัมภาษณ์ ลักษณะคำถามมีทั้งแบบปลายปิด (Close-ended Question) และแบบปลายเปิด (Open-ended Question) ผู้วิจัยได้กำหนด (1) ลักษณะของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย และ (2) วิธีการสร้างเครื่องมือ โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.1 ลักษณะของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสัมภาษณ์ มีลักษณะคำถามทั้งแบบปลายปิดและปลายเปิด ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 สภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร ประกอบด้วย

สภาพทางสังคม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา จำนวนสมาชิกในครัวเรือน การเป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกร การถือครองพื้นที่ทำการเกษตร พื้นที่ถือครองทำการเกษตร แรงงานทำการเกษตรแบบผสมผสาน และประสบการณ์ในการทำเกษตร เป็นต้น

สภาพทางเศรษฐกิจ ได้แก่ อาชีพที่สร้างรายได้ รายได้ของครัวเรือนจากภาคการเกษตร รายได้ของครัวเรือนนอกภาคการเกษตร รายจ่ายของครัวเรือนจากภาคการเกษตร รายจ่ายของครัวเรือนนอกภาคการเกษตร ต้นทุนในการผลิตทางการเกษตรแบบผสมผสาน ผลผลิตทางการเกษตรเฉลี่ยภาระหนี้สิน ของครัวเรือน และแหล่งเงินเชื่อหรือเงินทุนที่นำมาใช้ในการทำเกษตรแบบผสมผสาน เป็นต้น

ตอนที่ 2 สภาพการทำเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกร ประกอบด้วย

สภาพการทำเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกร ได้แก่ สภาพเดิมก่อนทำเกษตรแบบผสมผสาน สภาพพื้นที่ทำเกษตรผสมผสาน รูปแบบการทำเกษตรแบบผสมผสาน ลักษณะดินของพื้นที่ทำเกษตรแบบผสมผสาน การปรับปรุงบำรุงดินในการทำเกษตรแบบผสมผสานและแหล่งน้ำในการทำเกษตรแบบผสมผสาน โดยลักษณะคำถามเป็นปลายปิดเกี่ยวกับสภาพการทำเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกร

ตอนที่ 3 ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจทำการเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกร ประกอบด้วย 1) ด้านกายภาพ 2) ด้านทางสังคม 3) ด้านเศรษฐกิจ 4) ด้านการตลาด โดยเป็นคำถามเกี่ยวกับการตัดสินใจทำการเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกรเป็นลักษณะคำถามปลายปิด กำหนดให้ผู้ตอบเลือกตอบตามมาตราลิกอร์ต์ (Likert type scale) มีจำนวน 20 ข้อ ซึ่งมีเกณฑ์กำหนดน้ำหนักการประเมิน 5 ระดับ ดังนี้

ระดับการตัดสินใจ	ค่าน้ำหนักคะแนน
น้อยที่สุด	กำหนดเท่ากับ 1 คะแนน
น้อย	กำหนดเท่ากับ 2 คะแนน
ปานกลาง	กำหนดเท่ากับ 3 คะแนน
มาก	กำหนดเท่ากับ 4 คะแนน
มากที่สุด	กำหนดเท่ากับ 5 คะแนน

ตอนที่ 4 ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการทำเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกร 1) ด้านกายภาพ 2) ด้านสังคม 3) ด้านเศรษฐกิจ 4) ด้านการตลาด โดยคำถามให้ตอบ 2 ส่วน คือคำถามเกี่ยวกับปัญหาและข้อเสนอแนะ กำหนดเป็นลักษณะคำถามปลายปิด และคำถามเกี่ยวกับข้อเสนอแนะอื่น ๆ เป็นคำถามลักษณะปลายเปิด เพื่อให้เติมข้อความลงในช่องว่าง โดยคำถามเกี่ยวกับปัญหาและข้อเสนอแนะ กำหนดให้ผู้ตอบเลือกตอบตามมาตราลิกเอิร์ต (Likert type scale) มีจำนวน 23 ข้อ ซึ่งมีเกณฑ์กำหนดน้ำหนักการประเมิน 5 ระดับ ดังนี้

ระดับของปัญหา/ข้อเสนอแนะ	ค่าน้ำหนักคะแนน
ปัญหาน้อยที่สุด	กำหนดเท่ากับ 1 คะแนน
ปัญหาน้อย	กำหนดเท่ากับ 2 คะแนน
ปัญหาปานกลาง	กำหนดเท่ากับ 3 คะแนน
ปัญหามาก	กำหนดเท่ากับ 4 คะแนน
ปัญหามากที่สุด	กำหนดเท่ากับ 5 คะแนน

2.2 วิธีการสร้างเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

2.2.1 ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ทำกรวิจัย เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยต่างๆ สำหรับใช้เป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย

1) กำหนดกรอบของเนื้อหาและข้อคำถาม ให้สอดคล้องกับแนวคิดและวัตถุประสงค์การวิจัย

2) ดำเนินการสร้างเครื่องมือ เป็นแบบสัมภาษณ์ฉบับร่าง

3) นำเครื่องมือที่จัดทำเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เป็นผู้เชี่ยวชาญซึ่งมีความรู้และประสบการณ์ทางด้านที่ทำการวิจัย เพื่อพิจารณาตรวจสอบให้ความ

คิดเห็นด้านความถูกต้องในเนื้อหา (content validity) ได้แก่ ความครอบคลุมด้านเนื้อหาและความถูกต้องตามสำนวนภาษา จากนั้นนำเครื่องมือดังกล่าวมาปรับปรุงแก้ไขตามที่อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ให้ข้อคิดเห็น และข้อเสนอแนะไว้

4) นำเครื่องมือที่ผ่านการตรวจสอบ ปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญแล้วไปทดสอบ (try-out) กับกลุ่มประชากรที่ไม่ใช่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา จำนวน 30 ราย จากนั้นจึงนำผลที่ได้มาทดสอบหาค่าความตรง (reliability consistency) ตามวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ปรากฏว่าได้ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นของครอนบาค (Cronbach Alpha) ตอนที่ 2 สภาพการทำกรเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกร เท่ากับ 0.884 ตอนที่ 3 ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจทำการเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกร เท่ากับ 0.912 และตอนที่ 4 ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการทำเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกร เท่ากับ 0.847 ซึ่งเป็นค่าที่อยู่ในเกณฑ์สูง จึงสามารถนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลจริงต่อไป

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้ศึกษาวิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 130 คน ระหว่างเดือนมกราคม ถึงเดือนพฤษภาคม 2565 ด้วยวิธีการสัมภาษณ์ มีขั้นตอนการดำเนินการ ดังนี้

3.1 ประสานงานผู้ที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้ประสานงานกับเกษตรกร เพื่อชี้แจงรายละเอียดการวิจัยและขอความร่วมมือในการนัดหมายวัน เวลา สถานที่ เพื่อดำเนินการเก็บข้อมูล

3.2 ชี้แจงรายละเอียดการวิจัย ผู้วิจัยได้ชี้แจงรายละเอียดแก่เกษตรกรที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์และความสำคัญของงานวิจัย

3.3 ตรวจสอบความถูกต้องและความสมบูรณ์ของข้อมูล ผู้วิจัยทำการตรวจสอบความถูกต้องและความสมบูรณ์ของแบบสัมภาษณ์ทุกข้อ เพื่อทำการคัดแยกแบบสัมภาษณ์ที่มีข้อมูลไม่สมบูรณ์มาสอบถามข้อมูลเพิ่มเติมจากผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ให้มีความครบถ้วนสมบูรณ์ก่อนนำมาใช้

3.4 นำไปวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ ผู้วิจัยนำแบบสัมภาษณ์ที่ได้รับการตรวจสอบความถูกต้องและความสมบูรณ์ของข้อมูลแล้ว ไปวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติโดยโปรแกรมสำเร็จรูปต่อไป

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลปฐมภูมิที่เป็นข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ทั้งหมดจำนวน 130 ชุด นำมาประมวลผลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อวิเคราะห์ข้อมูลเชิงสถิติ โดยนำแบบสัมภาษณ์ที่รวบรวมมาดำเนินการดังนี้

4.1 การตรวจสอบข้อมูล เมื่อสัมภาษณ์ครบแล้ว มีการตรวจสอบ ความสมบูรณ์ของแบบสัมภาษณ์

4.2 การลงรหัส นำแบบสัมภาษณ์ที่มีความสมบูรณ์ มาลงรหัสตามที่กำหนดรหัสไว้ล่วงหน้า สำหรับคำถามปลายปิด (Closed-end Question) แบ่งการวิเคราะห์ออกเป็นส่วนๆ และสำหรับคำถามปลายเปิด (Open-ended Question) วิเคราะห์เชิงเนื้อหา (content analysis) โดยวิเคราะห์ความคิดเห็นที่มีความหมายคล้ายคลึงกัน เพื่อนำมาอภิปรายผล

4.3 การประมวลผลโดยคอมพิวเตอร์ นำข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ที่ลงรหัสแล้วมาบันทึกด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ เพื่อคำนวณค่าทางสถิติ โดยวิเคราะห์จำนวน 4 ตอน โดยมีรายละเอียดดังนี้

ตอนที่ 1 สภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร ใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ตอนที่ 2 สภาพการทำการเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกร ใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ตอนที่ 3 ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจทำการเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกร ใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยมีการให้คะแนนและแปลความหมายผลคะแนนโดยนำค่าเฉลี่ยของคะแนนในแต่ละข้อมาจัดกลุ่มเป็นระดับโดยใช้เกณฑ์ ดังนี้

$$\begin{aligned} \text{ช่วงคะแนน} &= \frac{\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนระดับ}} \\ &= \frac{5 - 1}{5} \\ &= 0.80 \end{aligned}$$

เกณฑ์การแปลความหมายปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจทำการเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกร โดยใช้เกณฑ์น้ำหนักเฉลี่ยดังนี้

คะแนนเฉลี่ยระหว่าง 1.00 – 1.80 หมายถึง มีการตัดสินใจระดับน้อยที่สุด

คะแนนเฉลี่ยระหว่าง 1.81 – 2.60 หมายถึง มีการตัดสินใจระดับน้อย

คะแนนเฉลี่ยระหว่าง 2.61 – 3.40 หมายถึง มีการตัดสินใจระดับปานกลาง

คะแนนเฉลี่ยระหว่าง 3.41 – 4.20 หมายถึง มีการตัดสินใจระดับมาก

คะแนนเฉลี่ยระหว่าง 4.21 – 5.00 หมายถึง มีการตัดสินใจระดับมากที่สุด

ตอนที่ 4 ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการทำเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกร ใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สำหรับระดับปัญหา โดยมีการให้คะแนนและแปลความหมายผลคะแนน โดยนำค่าเฉลี่ยของคะแนนในแต่ละข้อมาจัดกลุ่มเป็นระดับโดยใช้เกณฑ์ ดังนี้

$$\begin{aligned} \text{ช่วงคะแนน} &= \frac{\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนระดับ}} \\ &= \frac{5 - 1}{5} \\ &= 0.80 \end{aligned}$$

เกณฑ์การแปลความหมายปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการทำเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกร โดยใช้เกณฑ์น้ำหนักเฉลี่ยดังนี้

คะแนนเฉลี่ยระหว่าง 1.00 – 1.80 หมายถึง มีปัญหา/ข้อเสนอแนะระดับน้อยที่สุด

คะแนนเฉลี่ยระหว่าง 1.81 – 2.60 หมายถึง มีปัญหา/ข้อเสนอแนะระดับน้อย

คะแนนเฉลี่ยระหว่าง 2.61 – 3.40 หมายถึง มีปัญหา/ข้อเสนอแนะระดับปานกลาง

คะแนนเฉลี่ยระหว่าง 3.41 – 4.20 หมายถึง มีปัญหา/ข้อเสนอแนะระดับมาก

คะแนนเฉลี่ยระหว่าง 4.21 – 5.00 หมายถึง มีปัญหา/ข้อเสนอแนะระดับมากที่สุด

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัย เรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจทำการเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกรในอำเภอกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี ผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป และนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้วิธีการบรรยายประกอบตาราง ตามลำดับ จำนวน 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 สภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร

ตอนที่ 2 สภาพการทำการเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกร

ตอนที่ 3 ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจทำการเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกร

ตอนที่ 4 ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการทำเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกร

ตอนที่ 1 สภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร ประกอบด้วย สภาพพื้นฐานทางสังคมของเกษตรกร ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา จำนวนสมาชิกในครัวเรือน การเป็นสมาชิกของกลุ่มเกษตรกร การถือครองพื้นที่ทางการเกษตร พื้นที่ถือครองทางการเกษตร แรงงานทำการเกษตรแบบผสมผสาน และประสบการณ์ในการทำการเกษตร สภาพพื้นฐานทางเศรษฐกิจของเกษตรกร อาชีพที่สร้างรายได้ รายได้ของครัวเรือนจากภาคการเกษตร รายได้ของครัวเรือนนอกภาคการเกษตร รายจ่ายของครัวเรือนจากภาคการเกษตร รายจ่ายของครัวเรือนนอกภาคการเกษตร ต้นทุนในการผลิตทางการเกษตรแบบผสมผสานเฉลี่ย ผลผลิตทางการเกษตรเฉลี่ย ภาระหนี้สินของครัวเรือนเฉลี่ย และแหล่งสินเชื่อหรือเงินทุนที่นำมาใช้ในการทำเกษตรแบบผสมผสาน โดยคำถามมีลักษณะเป็นคำถาม ปลายปิดและปลายเปิด เพื่อให้เลือกตอบหรือเติมข้อความในช่องว่าง มีจำนวน 17 ข้อ โดยมีผลการศึกษา ดังนี้

1.1 สภาพพื้นฐานทางสังคมของเกษตรกร ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา จำนวนสมาชิกในครัวเรือน การเป็นสมาชิกของกลุ่มเกษตรกร การถือครองพื้นที่ทางการเกษตร พื้นที่ถือครองทางการเกษตร แรงงานทำการเกษตรแบบผสมผสาน และประสบการณ์ในการทำการเกษตร ดังรายละเอียดในตารางที่ 4.1 - 4.2

ตารางที่ 4.1 แสดงค่าจำนวน ร้อยละของเพศ อายุ ระดับการศึกษา จำนวนสมาชิกในครัวเรือน
การเป็นสมาชิกของกลุ่มเกษตรกร

n = 130

สภาพพื้นฐานทางสังคมของเกษตรกร	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
1. เพศ		
หญิง	77	59.2
ชาย	53	40.8
2. อายุ (ปี)		
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 50	28	21.5
51 - 55	24	18.4
56 - 60	23	17.7
61- 65	29	22.3
มากกว่าหรือเท่ากับ 66	26	20
ค่าต่ำสุด = 31 ค่าสูงสุด = 75 ค่าเฉลี่ย = 58.02 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 9.279		
3. ระดับการศึกษา		
ไม่ได้ศึกษา	1	0.8
ระดับชั้นประถมศึกษา	71	54.6
ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น	13	10.0
ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย	16	12.3
ระดับ ปวช.	3	2.3
ระดับ ปวส./อนุปริญญา	10	7.7
ระดับปริญญาตรี/เทียบเท่า	13	10.0
ระดับสูงกว่าปริญญาตรี	3	2.3

ตาราง 4.1 (ต่อ)

n = 130

สภาพพื้นฐานทางสังคมของเกษตรกร	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
4. จำนวนสมาชิกในครัวเรือน (คน)		
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 2	45	34.6
3-4	56	43.1
5-6	24	18.4
7-8	4	3.1
มากกว่าหรือเท่ากับ 9	1	0.8
ค่าต่ำสุด = 1 ค่าสูงสุด = 11 ค่าเฉลี่ย = 3.37 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 1.831		
5. การเป็นสมาชิกของกลุ่มเกษตรกร (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
กลุ่มเกษตรกร	106	81.5
ลูกค้า ธ.ก.ส.	48	36.9
กลุ่มสหกรณ์การเกษตร	28	21.5
กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร	6	4.6
กลุ่มวิสาหกิจชุมชน/สหกรณ์ออมทรัพย์ครู	4	3.1

จากตารางที่ 4.1 แสดงค่าจำนวน ร้อยละของเพศ อายุ ระดับการศึกษา จำนวนสมาชิกในครัวเรือน การเป็นสมาชิกของกลุ่มเกษตรกร

1.1.1 เพศ พบว่า เกษตรกรร้อยละ 59.2 เป็นเพศหญิง และร้อยละ 40.8 เป็นเพศชาย

1.1.2 อายุ พบว่า เกษตรกรร้อยละ 22.3 มีอายุระหว่าง 61-65 ปี รองลงมาร้อยละ 21.5 มีอายุน้อยกว่าหรือเท่ากับ 50 ปี ร้อยละ 20 มีอายุมากกว่าหรือเท่ากับ 66 ปี ร้อยละ 18.4 มีอายุระหว่าง 51-55 ปี และร้อยละ 17.7 มีอายุระหว่าง 56-60 ปี ตามลำดับ โดยเกษตรกรมีอายุสูงสุด 75 ปี ต่ำสุด 31 ปี และมีอายุเฉลี่ย 58.02 ปี (SD = 9.279)

1.1.3 ระดับการศึกษา พบว่า เกษตรกรร้อยละ 54.6 จบการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษา รองลงมาร้อยละ 12.3 จบการศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ร้อยละ 10 จบการศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นและจบการศึกษาปริญญาตรี/เทียบเท่า ร้อยละ 7.7 จบการศึกษาระดับ ปวส./อนุปริญญา ร้อยละ 2.3 จบการศึกษาระดับ ปวช.และจบการศึกษาระดับสูงกว่าปริญญาตรี ร้อยละ 0.8 ไม่ได้รับการรับศึกษา ตามลำดับ

1.1.4 จำนวนสมาชิกในครัวเรือน พบว่า เกษตรกรร้อยละ 43.1 มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน 3-4 คน รองลงมาร้อยละ 34.6 มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนน้อยกว่าหรือเท่ากับ 2 คน ร้อยละ 18.4 มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน 5-6 คน ร้อยละ 3.1 มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน 7-8 คน และร้อยละ 0.8 มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน มากกว่าหรือเท่ากับ 9 คน ตามลำดับ โดยเกษตรกรมีจำนวนสมาชิก ในครัวเรือนสูงสุด 11 คน ต่ำสุด 1 คน และมีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 3.37 คน (SD = 1.831)

1.1.5 การเป็นสมาชิกของกลุ่มเกษตรกร พบว่า เกษตรกรร้อยละ 100 เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกร โดยประเภทสมาชิกกลุ่มเกษตรกรพบว่า เกษตรกรร้อยละ 81.5 เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกร รองลงมาร้อยละ 36.9 เป็นสมาชิกกลุ่มลูกค้า ธกส. ร้อยละ 21.5 เป็นสมาชิกกลุ่มสหกรณ์การเกษตร ร้อยละ 4.6 เป็นสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร และร้อยละ 3.1 เป็นสมาชิกกลุ่มอื่นๆ เช่น กลุ่มวิสาหกิจชุมชน สหกรณ์ออมทรัพย์ครู เป็นต้น

ตารางที่ 4.2 แสดงค่าจำนวน ร้อยละของ การถือครองพื้นที่ทางการเกษตร พื้นที่ถือครองทางการเกษตร
แรงงานทำการเกษตรแบบผสมผสาน และประสบการณ์ในการทำการเกษตรแบบผสมผสาน

n = 130

สภาพพื้นฐานทางสังคมของเกษตรกร	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
1. การถือครองพื้นที่ทำการเกษตร		
พื้นที่ของตนเอง	92	70.8
เป็นของสมาชิกในครัวเรือนและเช่า	31	23.8
เป็นพื้นที่ราชพัสดุ เป็นพื้นที่สาธารณะ และเป็นพื้นที่ไม่มีเอกสารสิทธิ์		
พื้นที่เช่า	7	5.4
2. พื้นที่ถือครองทางการเกษตร (ไร่)		
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 5	54	41.5
6 – 10	17	13.1
11 – 15	18	13.9
16 – 20	13	10
มากกว่าหรือเท่ากับ 21	28	21.5
ค่าต่ำสุด = 0.25 ค่าสูงสุด = 400 ค่าเฉลี่ย = 19.15 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 41.989		

ตาราง 4.2 (ต่อ)

n = 130

สภาพพื้นฐานทางสังคมของเกษตรกร	จำแนกจำนวน (ราย)	ร้อยละ
3. แรงงานทำการเกษตรแบบผสมผสาน (คน)		
1	35	26.9
2	62	47.7
3 ขึ้นไป	33	25.4
ค่าต่ำสุด = 1 ค่าสูงสุด = 6 ค่าเฉลี่ย = 2.13 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 1.030		
4. ประสบการณ์ทำการเกษตร (ปี)		
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 5	42	32.3
6 – 10 ปี	47	36.1
11 – 15 ปี	9	6.9
16 - 20	11	8.5
มากกว่าหรือเท่ากับ 21	21	16.2
ค่าต่ำสุด = 1 ค่าสูงสุด = 55 ค่าเฉลี่ย = 12.28 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 11.330		

จากตารางที่ 4.2 แสดงค่าจำนวน ร้อยละของการถือครองพื้นที่ทางการเกษตร พื้นที่ถือครองทางการเกษตร แรงงานทำการเกษตรแบบผสมผสาน และประสบการณ์ในการทำการเกษตรแบบผสมผสาน

1.1.6 การถือครองพื้นที่ทำการเกษตร พบว่า เกษตรกรร้อยละ 92 มีพื้นที่ทำการเกษตรเป็นของตนเอง รองลงมาร้อยละ 23.8 มีพื้นที่ทำการเกษตร อื่นๆ เช่น เป็นของสมาชิกในครัวเรือน เป็นของสมาชิกในครัวเรือนและเช่า เป็นพื้นที่ราชพัสดุ เป็นพื้นที่สาธารณะ และเป็นพื้นที่ที่ไม่มีเอกสารสิทธิ์ เป็นต้น และร้อยละ 5.4 มีการเช่าพื้นที่ทำการเกษตร ตามลำดับ

1.1.7 พื้นที่ถือครองทำการเกษตร พบว่า เกษตรกรร้อยละ 41.5 มีพื้นที่ถือครองทำการเกษตร น้อยกว่าหรือเท่ากับ 5 ไร่ รองลงมาร้อยละ 21.5 มีพื้นที่ถือครองทำการเกษตร มากกว่าหรือเท่ากับ 21 ไร่ ร้อยละ 13.9 มีพื้นที่ถือครองทำการเกษตร 11-15 ไร่ ร้อยละ 13.1 มีพื้นที่ถือครองทำการเกษตร 6-10 ไร่ ร้อยละ 10 มีพื้นที่ถือครองทำการเกษตร 16-20 ไร่ ตามลำดับ โดยเกษตรกรมีพื้นที่ถือครองทำการเกษตรสูงสุด 400 ไร่ พื้นที่ถือครองทำการเกษตรต่ำสุด 0.25 ไร่ และมีพื้นที่ถือครองทำการเกษตร เฉลี่ย 19.15 ไร่ (SD = 41.989)

1.1.8 แรงงานทำการเกษตรแบบผสมผสาน พบว่า เกษตรกรร้อยละ 47.7 มีจำนวนแรงงานทำการเกษตรแบบผสมผสาน 2 คน รองลงมาร้อยละ 26.9 มีจำนวนแรงงานทำการเกษตรแบบผสมผสาน 1 คน ร้อยละ 25.4 มีจำนวนแรงงานทำการเกษตรแบบผสมผสานมากกว่าหรือเท่ากับ 3 คน ตามลำดับ โดยเกษตรกรมีจำนวนแรงงานทำการเกษตรแบบผสมผสาน สูงสุด 6 คน ต่ำสุด 1 คน และมีจำนวนแรงงานทำการเกษตรแบบผสมผสาน เฉลี่ย 2.13 คน (SD = 1.030)

1.1.9 ประสบการณ์ทำการเกษตร พบว่า เกษตรกรร้อยละ 36.1 มีประสบการณ์ทำการเกษตรแบบผสมผสาน 6-10 ปี รองลงมาร้อยละ 32.3 มีประสบการณ์ทำการเกษตรแบบผสมผสาน น้อยกว่าหรือเท่ากับ 5 ปี ร้อยละ 16.2 มีประสบการณ์ทำการเกษตรแบบผสมผสานมากกว่าหรือเท่ากับ 21 ปี และร้อยละ 8.5 มีประสบการณ์ทำการเกษตรแบบผสมผสาน 16-20 ปี และร้อยละ 6.9 มีประสบการณ์ทำการเกษตรแบบผสมผสาน 11-15 ปีตามลำดับ โดยเกษตรกรมีประสบการณ์ทำการเกษตรแบบผสมผสาน สูงสุด 55 ปี ต่ำสุด 1 ปี และมีประสบการณ์ทำการเกษตรแบบผสมผสานเฉลี่ย 12.28 ปี (SD = 11.330)

1.2 สภาพพื้นฐานทางเศรษฐกิจของเกษตรกร ได้แก่ อาชีพที่สร้างรายได้ รายได้ของครัวเรือนจากภาคการเกษตร รายได้ของครัวเรือนนอกภาคการเกษตร รายจ่ายของครัวเรือนจากภาคการเกษตร รายจ่ายของครัวเรือนนอกภาคการเกษตร ต้นทุนในการผลิตทางการเกษตรแบบผสมผสาน ผลผลิตทางการเกษตร ภาระหนี้สินของครัวเรือน และแหล่งสินเชื่อหรือเงินทุนที่นำมาใช้ในการทำการเกษตรแบบผสมผสาน ดังรายละเอียดในตารางที่ 4.3 - 4.4

ตารางที่ 4.3 แสดงค่าจำนวน ร้อยละของอาชีพที่สร้างรายได้ รายได้ของครัวเรือนจากภาคการเกษตร รายได้ของครัวเรือนนอกภาคการเกษตร รายจ่ายของครัวเรือนจากภาคการเกษตร และ รายจ่ายของครัวเรือนนอกภาคการเกษตร

n = 130

สภาพพื้นฐานทางเศรษฐกิจของเกษตรกร	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
1. อาชีพที่สร้างรายได้		
ปลูกผัก	30	23.1
ทำนา	29	22.3
รับจ้าง	21	16.2
ค้าขาย	16	12.3
ทำไร่	10	7.7
ธุรกิจส่วนตัว	8	6.2

ตาราง 4.3 (ต่อ)

n = 130

สภาพพื้นฐานทางเศรษฐกิจของเกษตรกร	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
1. อาชีพที่สร้างรายได้		
ปลูกไม้ผล	6	4.6
รับราชการ	5	3.8
เลี้ยงสัตว์	3	2.3
ปลูกไม้ยืนต้น	2	1.5
2. รายได้ของครัวเรือนจากภาคการเกษตร (บาท/ปี)		
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 50,000	55	42.3
50,001 – 100,000	31	23.8
100,001 – 150,000	22	16.9
150,001 – 200,000	4	3.1
มากกว่าหรือเท่ากับ 200,001	18	13.8
ค่าต่ำสุด = 5,000 ค่าสูงสุด = 900,000 ค่าเฉลี่ย = 110,796.19 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 141826.263		
3. รายได้ของครัวเรือนนอกภาคการเกษตร (บาท/ปี)		
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 50,000	70	53.8
50,001 – 100,000	23	17.7
100,001 – 150,000	10	7.7
150,001 – 200,000	8	6.2
มากกว่าหรือเท่ากับ 200,001	19	14.6
ค่าต่ำสุด = 3,000 ค่าสูงสุด = 1,300,000 ค่าเฉลี่ย = 114,898.46 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 196749.197		
4. รายจ่ายของครัวเรือนจากภาคการเกษตร (บาท/ปี)		
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 5,000	41	31.5
5,001 – 10,000	22	16.9
1,0001 – 15,000	18	13.9
150,001 – 2,0000	17	13.1
มากกว่าหรือเท่ากับ 20,0001	32	24.6
ค่าต่ำสุด = 2,000 ค่าสูงสุด = 300,000 ค่าเฉลี่ย = 29,965 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 49631.672		

ตาราง 4.3 (ต่อ)

n = 130

สภาพพื้นฐานทางเศรษฐกิจของเกษตรกร	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
5. รายจ่ายของครัวเรือนนอกภาคการเกษตร (บาท/ปี)		
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 10,000	47	36.2
10,001 – 30,000	26	20
3,0001 – 50,000	18	13.8
50,001 – 7,0000	7	5.4
มากกว่าหรือเท่ากับ 70,0001	32	24.6
ค่าต่ำสุด = 1,000 ค่าสูงสุด = 2,000,000 ค่าเฉลี่ย = 72,522.31 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 200408.693		

จากตารางที่ 4.3 แสดงค่าจำนวน ร้อยละของอาชีพที่สร้างรายได้ รายได้ของครัวเรือนจากภาคการเกษตร รายได้ของครัวเรือนนอกภาคการเกษตร รายจ่ายของครัวเรือนจากภาคการเกษตร และรายจ่ายของครัวเรือนนอกภาคการเกษตร

1.2.1 อาชีพที่สร้างรายได้ พบว่า เกษตรกรร้อยละ 100 มีอาชีพสร้างรายได้ โดยประเภทอาชีพที่สร้างรายได้ของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรร้อยละ 23.1 มีอาชีพที่สร้างรายได้คือการปลูกผัก เกษตรกรร้อยละ 22.3 มีอาชีพที่สร้างรายได้คือการทำนา เกษตรกรร้อยละ 16.2 มีอาชีพที่สร้างรายได้คือการรับจ้าง เกษตรกรร้อยละ 12.3 มีอาชีพที่สร้างรายได้คือการค้าขาย เกษตรกรร้อยละ 7.7 มีอาชีพที่สร้างรายได้คือการทำไร่ เกษตรกรร้อยละ 6.2 มีอาชีพที่สร้างรายได้คือทำธุรกิจส่วนตัว เกษตรกรร้อยละ 4.6 มีอาชีพที่สร้างรายได้คือการปลูกไม้ผล เกษตรกรร้อยละ 3.8 มีอาชีพที่สร้างรายได้คือรับราชการ เกษตรกรร้อยละ 2.3 มีอาชีพที่สร้างรายได้คือการเลี้ยงสัตว์ และเกษตรกรร้อยละ 1.5 มีอาชีพที่สร้างรายได้คือการปลูกไม้ยืนต้น ตามลำดับ

1.2.2 รายได้ของครัวเรือนจากภาคการเกษตร พบว่า เกษตรกรร้อยละ 42.3 มีรายได้ของครัวเรือนจากภาคการเกษตร น้อยกว่าหรือเท่ากับ 50,000 บาท/ปี รองลงมาร้อยละ 23.8 มีรายได้ของครัวเรือนจากภาคการเกษตร 50,001 – 100,000 บาท/ปี ร้อยละ 16.9 มีรายได้ของครัวเรือนจากภาคการเกษตร ร้อยละ 13.8 มีรายได้ของครัวเรือนจากภาคการเกษตร มากกว่าหรือเท่ากับ 200,001 บาท/ปี และร้อยละ 3.1 มีรายได้ของครัวเรือนจากภาคการเกษตร 150,001 – 200,000 บาท/ปี ตามลำดับ โดยเกษตรกรมีรายได้ของครัวเรือนจากภาคการเกษตร สูงสุด 900,000 บาท/ปี ต่ำสุด 5,000 บาท/ปี และมีรายได้ของครัวเรือนจากภาคการเกษตรเฉลี่ย 110,796.19 ปี (SD = 141826.263)

1.2.3 รายได้ของครัวเรือนนอกภาคการเกษตร พบว่า เกษตรกรร้อยละ 53.8 มีรายได้ของครัวเรือนนอกภาคการเกษตร น้อยกว่าหรือเท่ากับ 50,000 บาท/ปี รองลงมาร้อยละ 17.7 มีรายได้ของครัวเรือนนอกภาคการเกษตร 50,001 – 100,000 บาท/ปี ร้อยละ 14.6 มีรายได้ของครัวเรือนนอกภาคการเกษตร มากกว่าหรือเท่ากับ 200,001 บาท/ปี ร้อยละ 7.7 มีรายได้ของครัวเรือนนอกภาคการเกษตร 100,001 – 150,000 บาท/ปี และร้อยละ 6.2 มีรายได้ของครัวเรือนนอกภาคการเกษตร 150,001 – 200,000 บาท/ปี ตามลำดับ โดยเกษตรกรมีรายได้ของครัวเรือนนอกภาคการเกษตร สูงสุด 1,300,000 บาท/ปี ต่ำสุด 3,000 บาท/ปี และมีรายได้ของครัวเรือนนอกภาคการเกษตรเฉลี่ย 114,898.46 ปี (SD = 196749.197)

1.2.4 รายจ่ายของครัวเรือนจากภาคการเกษตร พบว่า เกษตรกรร้อยละ 31.5 มีรายจ่ายของครัวเรือนจากภาคการเกษตร น้อยกว่าหรือเท่ากับ 5,000 บาท/ปี รองลงมาร้อยละ 24.6 มีรายจ่ายของครัวเรือนจากภาคการเกษตร มากกว่าหรือเท่ากับ 20,000 บาท/ปี ร้อยละ 16.9 มีรายจ่ายของครัวเรือนจากภาคการเกษตร 5,001 – 10,000 บาท/ปี ร้อยละ 13.9 มีรายจ่ายของครัวเรือนจากภาคการเกษตร 1,0001 – 15,000 บาท/ปี และร้อยละ 13.1 มีรายจ่ายของครัวเรือนจากภาคการเกษตร 150,001 – 2,0000 บาท/ปี ตามลำดับ โดยเกษตรกรมีรายจ่ายของครัวเรือนจากภาคการเกษตร สูงสุด 300,000 บาท/ปี ต่ำสุด 2,000 บาท/ปี และมีรายจ่ายของครัวเรือนจากภาคการเกษตรเฉลี่ย 29,965 บาท/ปี (SD = 49631.672)

1.2.5 รายจ่ายของครัวเรือนนอกภาคการเกษตร พบว่า เกษตรกรร้อยละ 36.2 มีรายจ่ายของครัวเรือนนอกภาคการเกษตร น้อยกว่าหรือเท่ากับ 10,000 บาท/ปี รองลงมาร้อยละ 24.6 มีรายจ่ายของครัวเรือนนอกภาคการเกษตร มากกว่าหรือเท่ากับ 70,000 บาท/ปี ร้อยละ 20 มีรายจ่ายของครัวเรือนนอกภาคการเกษตร 10,001 – 30,000 บาท/ปี ร้อยละ 13.8 มีรายจ่ายของครัวเรือนนอกภาคการเกษตร 3,0001 – 50,000 บาท/ปี และร้อยละ 5.4 มีรายจ่ายของครัวเรือนนอกภาคการเกษตร 50,001 – 7,0000 บาท/ปีตามลำดับ โดยเกษตรกรมีรายจ่ายของครัวเรือนนอกภาคการเกษตร สูงสุด 2,000,000 บาท/ปี ต่ำสุด 1,000 บาท/ปี และมีรายจ่ายของครัวเรือนนอกภาคการเกษตรเฉลี่ย 72,522.31 บาท/ปี (SD = 200408.693)

ตารางที่ 4.4 แสดงค่าจำนวน ร้อยละของ ต้นทุนในการผลิตทางการเกษตรแบบผสมผสาน ผลผลิตทางการเกษตรเฉลี่ย ภาระหนี้สินของครัวเรือน และแหล่งสินเชื่อหรือเงินทุนที่ทำมาใช้ ในการทำการเกษตรแบบผสมผสาน

n = 130

สภาพพื้นฐานทางเศรษฐกิจของเกษตรกร	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
1. ต้นทุนในการผลิตทางการเกษตรแบบผสมผสาน (บาท/ปี)		
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 5,000	40	30.8
5,001 – 10,000	38	29.2
1,0001 – 15,000	20	15.4
150,001 – 2,0000	15	11.5
มากกว่าหรือเท่ากับ 20,0001	17	13.1
ค่าต่ำสุด = 2,200 ค่าสูงสุด = 2,000,000 ค่าเฉลี่ย = 72,522.31 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 200408.693		
2. ผลผลิตทางการเกษตร (กิโลกรัม/ไร่)		
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 400	84	64.6
401 – 600	16	12.3
601 - 800	3	2.3
801 - 1000	6	4.6
มากกว่าหรือเท่ากับ 1,001	21	16.2
ค่าต่ำสุด = 10 ค่าสูงสุด = 35,000 ค่าเฉลี่ย = 1,141 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 3857.425		
3. ภาระหนี้สินของครัวเรือน (บาท/ปี)		
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 5,000	54	41.5
5,001 – 15,000	13	10
15,001 – 30,000	19	14.6
30,001 – 45,000	3	2.4
มากกว่าหรือเท่ากับ 45,0001	41	31.5
ค่าต่ำสุด = 0 ค่าสูงสุด = 2,000,000 ค่าเฉลี่ย = 78,035.38 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 228041.706		

ตาราง 4.4 (ต่อ)

n = 130

สภาพพื้นฐานทางเศรษฐกิจของเกษตรกร	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
4. แหล่งเงินเชื่อหรือเงินทุน		
ของตนเอง	96	73.9
ข.ก.ส.	48	36.9
กองทุนหมู่บ้าน	42	32.3
ญาติพี่น้อง	14	10.8
กลุ่มวิสาหกิจชุมชน สหกรณ์ออมทรัพย์ครู	5	3.9
สหกรณ์การเกษตร	1	0.8

จากตารางที่ 4.4 แสดงค่าจำนวน ร้อยละของ ต้นทุนในการผลิตทางการเกษตรแบบผสมผสาน ผลผลิตทางการเกษตรเฉลี่ย ภาระหนี้สินของครัวเรือน และแหล่งเงินเชื่อหรือเงินทุนในการทำการเกษตรแบบผสมผสาน

1.2.6 ต้นทุนในการผลิตทางการเกษตรแบบผสมผสาน พบว่า เกษตรกรร้อยละ 30.8 มีต้นทุนในการผลิตทางการเกษตรแบบผสมผสาน น้อยกว่าหรือเท่ากับ 5,000 บาท/ปี รองลงมา ร้อยละ 29.2 มีต้นทุนในการผลิตทางการเกษตรแบบผสมผสาน 5,001 – 10,000 บาท/ปี ร้อยละ 15.4 มีต้นทุนในการผลิตทางการเกษตรแบบผสมผสาน 1,0001 – 15,000 บาท/ปี ร้อยละ 13.1 มีต้นทุนในการผลิตทางการเกษตรแบบผสมผสาน มากกว่าหรือเท่ากับ 20,0001 บาท/ปี และร้อยละ 11.5 มีต้นทุนในการผลิตทางการเกษตรแบบผสมผสาน 150,001 – 2,0000 บาท/ปีตามลำดับ โดยเกษตรกรมีต้นทุนในการผลิตทางการเกษตรแบบผสมผสาน สูงสุด 2,000,000 บาท/ปี ต่ำสุด 2,200 บาท/ปี และมีต้นทุนในการผลิตทางการเกษตรแบบผสมผสานเฉลี่ย 72,522.31 บาท/ปี (SD = 200408.693)

1.2.7 ผลผลิตทางการเกษตร พบว่า เกษตรกรร้อยละ 64.6 มีผลผลิตทางการเกษตร น้อยกว่าหรือเท่ากับ 400 กิโลกรัม/ไร่ รองลงมา ร้อยละ 16.2 มีผลผลิตทางการเกษตร มากกว่าหรือเท่ากับ 1,001 กิโลกรัม/ไร่ ร้อยละ 12.3 มีผลผลิตทางการเกษตร 401 – 600 กิโลกรัม/ไร่ ร้อยละ 4.6 มีผลผลิตทางการเกษตร 801 – 1000 กิโลกรัม/ไร่ และร้อยละ 2.3 มีผลผลิตทางการเกษตร 601 – 800 กิโลกรัม/ไร่ ตามลำดับ โดยเกษตรกรมีผลผลิตทางการเกษตร สูงสุด 35,000 กิโลกรัม/ไร่ ต่ำสุด 10 กิโลกรัม/ไร่ และมีผลผลิตทางการเกษตรเฉลี่ย 1,141 บาท/ปี (SD = 3857.425)

1.2.8 ภาระหนี้สินของครัวเรือน พบว่า เกษตรกรร้อยละ 41.5 มีภาระหนี้สินของครัวเรือน น้อยกว่าหรือเท่ากับ 5,000 บาท/ปี รองลงมาร้อยละ 31.5 มีภาระหนี้สินของครัวเรือนมากกว่าหรือเท่ากับ 45,000 บาท/ปี ร้อยละ 14.6 มีภาระหนี้สินของครัวเรือน 15,001 – 30,000 บาท/ปี ร้อยละ 10 มีภาระหนี้สินของครัวเรือน 5,001 – 15,000 บาท/ปี และร้อยละ 2.4 มีภาระหนี้สินของครัวเรือน 30,001 – 45,000 บาท/ปี ตามลำดับ โดยเกษตรกรมีภาระหนี้สินของครัวเรือนสูงสุด 2,000,000 บาท/ปี ต่ำสุด 0 บาท/ปี และมีภาระหนี้สินของครัวเรือนเฉลี่ย 78,035.38 บาท/ปี (SD = 228041.706)

1.2.9 แหล่งสินเชื่อหรือเงินทุนในการทำการเกษตรแบบผสมผสาน พบว่า เกษตรกรร้อยละ 100 มีแหล่งสินเชื่อหรือเงินทุน โดยเกษตรกรร้อยละ 81.5 เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกร รองลงมาร้อยละ 36.9 เป็นสมาชิกกลุ่มลูกค้า ธกส. ร้อยละ 21.5 เป็นสมาชิกกลุ่มสหกรณ์การเกษตร ร้อยละ 4.6 เป็นสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร และร้อยละ 3.1 เป็นสมาชิกกลุ่มอื่นๆ เช่น กลุ่มวิสาหกิจชุมชน สหกรณ์ออมทรัพย์ฯ เป็นต้น

ตอนที่ 2 สภาพการทำการเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกร

การศึกษาสภาพการทำการเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกร ประกอบด้วย 1) สภาพเดิมก่อนทำเกษตรแบบผสมผสาน 2) สภาพพื้นที่ทำการเกษตรแบบผสมผสาน 3) รูปแบบการทำการเกษตรแบบผสมผสาน 4) ลักษณะดินของพื้นที่ทำการเกษตรแบบผสมผสาน 5) การปรับปรุงบำรุงดินในการทำการเกษตรแบบผสมผสาน และ 6) แหล่งน้ำในการทำการเกษตรแบบผสมผสาน โดยได้ผลการวิเคราะห์ข้อมูลดังรายละเอียดในตารางที่ 4.5 – 4.6

ตารางที่ 4.5 แสดงค่าจำนวน ร้อยละของสภาพเดิมก่อนการทำเกษตรแบบผสมผสาน สภาพพื้นที่รูปแบบการทำการเกษตรแบบผสมผสาน

สภาพการทำการเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกร	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
1. สภาพเดิมก่อนทำเกษตรแบบผสมผสาน (n = 130)		
ทำนา	71	54.6
เป็นพื้นที่ว่างเปล่า เป็นพื้นที่ป่า	23	17.7
ปลูกผัก	17	13.1
ทำไร่	11	8.5

ตาราง 4.5 (ต่อ)

สภาพการทำกรเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกร	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
1. สภาพเดิมก่อนทำเกษตรแบบผสมผสาน (n = 130)		
ปลูกไม้ผล	7	5.4
เลี้ยงปลา	1	0.8
2. สภาพพื้นที่ทำกรเกษตรแบบผสมผสาน (n = 130)		
ที่ราบลุ่ม	66	50.8
ที่ดอน	64	49.2
3. รูปแบบการทำกรเกษตรแบบผสมผสาน		
การปลูกพืชแบบผสมผสาน (n = 84)		
ปลูกไม้ผลและปลูกพืชผัก	39	46.4
ปลูกข้าวและปลูกพืชผัก	19	22.6
ปลูกข้าวและปลูกไม้ผล	12	14.3
ปลูกข้าวและปลูกพืชไร่	4	4.8
ปลูกพืชไร่และปลูกพืชผัก	4	4.8
ปลูกไม้ผลและปลูกพืชไร่	3	3.6
ปลูกผักและการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร	3	3.5
การเลี้ยงสัตว์แบบผสมผสาน (n = 1)		
เลี้ยงไก่และเลี้ยงปลา	1	0.7
การปลูกพืชผสมผสานกับการเลี้ยงสัตว์ (n = 45)		
เลี้ยงปลาและปลูกพืช	17	37.8
เลี้ยงปศุสัตว์และปลูกพืช	15	33.3
เลี้ยงปลา เลี้ยงสัตว์และปลูกพืช	13	28.9

ตารางที่ 4.5 แสดงค่าจำนวน ร้อยละของสภาพเดิมก่อนการทำกรเกษตรแบบผสมผสาน สภาพพื้นที่ทำกรเกษตรแบบผสมผสาน และรูปแบบการทำกรเกษตรแบบผสมผสาน

2.1 สภาพเดิมก่อนการทำเกษตรแบบผสมผสาน พบว่า เกษตรกรร้อยละ 54.6 สภาพเดิมก่อนการทำเกษตรแบบผสมผสาน คือ การทำนา รองลงมา ร้อยละ 17.7 สภาพเดิมก่อนการทำเกษตรแบบผสมผสาน อื่นๆ เช่น ทำนาและปลูกผัก เป็นพื้นที่ว่างเปล่า เป็นพื้นที่ป่า เป็นต้น เกษตรกรร้อยละ 13.1 สภาพเดิมก่อนการทำเกษตรแบบผสมผสาน คือ การปลูกผัก เกษตรกรร้อยละ 8.5 สภาพเดิมก่อนการทำเกษตรแบบผสมผสาน คือ การทำไร่ เกษตรกรร้อยละ 5.4 สภาพเดิมก่อนการทำเกษตรแบบผสมผสาน คือ การปลูกไม้ผล และเกษตรกรร้อยละ 0.8 สภาพเดิมก่อนการทำเกษตรแบบผสมผสาน คือ การเลี้ยงปลา ตามลำดับ

2.2 สภาพพื้นที่ทำการเกษตรแบบผสมผสาน พบว่า เกษตรกรร้อยละ 50.8 มีสภาพพื้นที่ทำการเกษตรเป็นที่ราบลุ่ม รองลงมา ร้อยละ 49.2 มีสภาพพื้นที่ทำการเกษตร เป็นที่ดอน ตามลำดับ

2.3 รูปแบบการทำการเกษตรแบบผสมผสาน พบว่า เกษตรกร มีรูปแบบการทำการเกษตรแบบผสมผสาน แบ่งออกเป็น 3 รูปแบบ ดังนี้

2.3.1 รูปแบบการปลูกพืชแบบผสมผสาน พบว่า เกษตรกรปลูกพืชแบบผสมผสาน จำนวน 84 ราย คิดเป็นร้อยละ 64.6 โดยเกษตรกรร้อยละ 46.4 มีการปลูกไม้ผลและปลูกพืชผัก รองลงมา ร้อยละ 22.6 มีการปลูกข้าวและปลูกพืชผัก ร้อยละ 14.2 มีการปลูกข้าวและปลูกไม้ผล ร้อยละ 4.7 มีการปลูกพืชไร่และปลูกพืชผัก ร้อยละ 4.7 มีการปลูกข้าวและปลูกพืชไร่ ร้อยละ 4.7 มีการปลูกข้าวและปลูกพืชไร่ และร้อยละ 3.5 มีการปลูกพืชแบบผสมผสาน เช่น การปลูกผักและการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร การปลูกข้าว ปลูกผักและปลูกไม้ผล เป็นต้น ตามลำดับ

2.3.2 รูปแบบการเลี้ยงสัตว์แบบผสมผสาน พบว่า เกษตรกรเลี้ยงสัตว์แบบผสมผสาน จำนวน 1 ราย คิดเป็นร้อยละ 0.7 โดยเกษตรกรมีการเลี้ยงไก่และเลี้ยงปลา

2.3.3 รูปแบบการปลูกพืชผสมผสานกับการเลี้ยงสัตว์ พบว่า เกษตรกรปลูกพืชผสมผสานกับการเลี้ยงสัตว์ จำนวน 45 ราย คิดเป็นร้อยละ 34.6 โดยเกษตรกรร้อยละ 37.8 มีการเลี้ยงปลาและปลูกพืช รองลงมา ร้อยละ 33.3 มีการเลี้ยงปศุสัตว์และปลูกพืช และร้อยละ 28.9 มีการเลี้ยงปลา เลี้ยงสัตว์และปลูกพืช ตามลำดับ

ตารางที่ 4.6 แสดงค่าจำนวน ร้อยละของลักษณะดินของพื้นที่ทำการเกษตรแบบผสมผสาน การปรับปรุงบำรุงดินในการทำการเกษตรแบบผสมผสาน และแหล่งน้ำในการทำการเกษตรแบบผสมผสาน

n = 130

สภาพการทำการเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกร	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
1. ลักษณะดินของพื้นที่ทำการเกษตรแบบผสมผสาน		
ดินร่วนปนทราย	70	53.8
ดินร่วน	38	29.2
ดินเหนียว	13	10.0
ดินทราย	5	3.8
ดินลูกรังปนทราย	4	3.1
2. การปรับปรุงบำรุงดินในการทำการเกษตรแบบผสมผสาน		
ไม่มีการปรับปรุงบำรุงดิน	6	4.6
มีการปรับปรุงบำรุงดิน (ตอบได้มากกว่า 1ข้อ)	124	95.4
ใช้ปุ๋ยคอก	116	93.5
ใช้ปุ๋ยหมัก	57	45.9
ใช้ปุ๋ยเคมี	58	46.8
ใช้ปุ๋ยพืชสด	25	20.2
ใช้น้ำหมักชีวภาพ	7	5.6
3. แหล่งน้ำในการทำการเกษตรแบบผสมผสาน		
สระ/บ่อ ของตนเอง	68	52.3
น้ำฝน	41	31.5
แม่น้ำ	11	8.5
บ่อน้ำสาธารณะ	6	4.6
คลองชลประทาน	4	3.1

จากตารางที่ 4.6 แสดงค่าจำนวน ร้อยละของลักษณะดินของพื้นที่ทำการเกษตรแบบผสมผสาน การปรับปรุงบำรุงดินในการทำการเกษตรแบบผสมผสาน และแหล่งน้ำในการทำการเกษตรแบบผสมผสาน

2.4 ลักษณะดินของพื้นที่ทำการเกษตรแบบผสมผสาน พบว่า เกษตรกรร้อยละ 53.8 มีลักษณะดินเป็นดินร่วนปนทราย ร้อยละ 29.2 มีลักษณะดินเป็นดินร่วน ร้อยละ 10.0 มีลักษณะดินเป็นดินเหนียว ร้อยละ 3.8 มีลักษณะดินเป็นดินทราย และร้อยละ 3.1 มีลักษณะดินอื่นๆ เช่น ดินลูกรังปนทราย ดินร่วนปนลูกรัง ดินร่วนปนทรายปนหินดาน เป็นต้น ตามลำดับ

2.5 การปรับปรุงบำรุงดินในการทำการเกษตรแบบผสมผสาน พบว่า เกษตรกรร้อยละ 95.4 มีการปรับปรุงบำรุงดินในการทำการเกษตรแบบผสมผสาน โดยเกษตรกรร้อยละ 93.5 ใช้ปุ๋ยคอก รองลงมา ร้อยละ 46.7 ใช้ปุ๋ยเคมี ร้อยละ 45.9 ใช้ปุ๋ยหมัก ร้อยละ 20.1 ใช้ปุ๋ยพืชสด และร้อยละ 5.6 ใช้วิธีการปรับปรุงบำรุงดิน วิธีอื่นๆ เช่น น้ำหมักชีวภาพ ฮอร์โมน จุลินทรีย์สังเคราะห์แสง เป็นต้น ตามลำดับ

2.6 แหล่งน้ำในการทำการเกษตรแบบผสมผสาน พบว่า เกษตรกรร้อยละ 52.3 มีสระ/บ่อน้ำ ของตนเองในการทำการเกษตร รองลงมา ร้อยละ 31.5 ใช้น้ำฝนในการทำการเกษตร ร้อยละ 8.5 ใช้น้ำจากแม่น้ำในการทำการเกษตร ร้อยละ ใช้น้ำในการทำการเกษตรจากแหล่งอื่นๆ เช่น บ่อน้ำสาธารณะ ใช้น้ำประปา ใช้น้ำฝนและน้ำประปา เป็นต้น ตามลำดับ

ตอนที่ 3 ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจทำการเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกร

3.1 การศึกษาการตัดสินใจทำการเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกร

การศึกษาการตัดสินใจทำการเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกร ประกอบด้วยประเด็นที่สำคัญ 4 ประเด็น ได้แก่ 1) ด้านกายภาพ 2) ด้านสังคม 3) ด้านเศรษฐกิจ 4) ด้านการตลาด ได้ผลการวิเคราะห์ข้อมูลดังรายละเอียดในตารางที่ 4.7 - 4.11

ตารางที่ 4.7 แสดงค่าจำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจทำการเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกร

n = 130

ประเด็น	ระดับการตัดสินใจทำการเกษตรแบบผสมผสาน					ค่าเฉลี่ย (SD)	แปล ความหมาย	ลำดับ ที่
	ปาน							
	น้อยที่สุด	น้อย	กลาง	มาก	มากที่สุด			
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)			
	จำนวน (คน) (ร้อยละ)	จำนวน (คน) (ร้อยละ)	จำนวน (คน) (ร้อยละ)	จำนวน (คน) (ร้อยละ)	จำนวน (คน) (ร้อยละ)			
ด้านกายภาพ						3.31 (1.292)	ปานกลาง	1
1. ความอุดมสมบูรณ์ ของดิน	9 (6.9)	19 (14.6)	56 (43.1)	33 (25.4)	13 (10.0)	3.17 (1.028)	ปานกลาง	4
2. ลักษณะภูมิอากาศ	8 (6.2)	30 (23.1)	63 (48.5)	23 (17.7)	6 (4.6)	2.91 (0.915)	ปานกลาง	5
3. ขนาดของพื้นที่ที่ ทำการเกษตร	1 (8)	17 (13.1)	67 (51.5)	31 (23.8)	14 (10.8)	3.31 (0.861)	ปานกลาง	2
4. แหล่งน้ำในการทำ การเกษตร	15 (11.5)	47 (36.2)	40 (30.8)	27 (20.8)	1 (0.8)	3.84 (2.744)	มาก	1
5. ลักษณะของพื้นที่	2 (1.5)	23 (17.7)	50 (38.5)	44 (33.8)	11 (8.5)	3.30 (0.912)	ปานกลาง	3
ด้านสังคม						2.89 (1.111)	ปานกลาง	4
1. จำนวนแรงงานใน ครัวเรือน	20 (15.4)	40 (30.8)	40 (30.8)	24 (18.5)	6 (4.6)	2.66 (1.089)	ปานกลาง	5
2. การเป็นสมาชิก กลุ่มเกษตรกร	8 (6.2)	23 (17.7)	43 (33.1)	42 (32.3)	14 (10.8)	3.24 (1.062)	ปานกลาง	1
3. อายุของเกษตรกร	15 (11.5)	39 (30.0)	38 (29.2)	25 (19.2)	13 (10.0)	2.86 (1.160)	ปานกลาง	3
4. การถือครองพื้นที่ ทำการเกษตร	10 (7.7)	35 (26.9)	43 (33.1)	31 (23.8)	11 (8.5)	2.98 (1.078)	ปานกลาง	2
5. ระดับการศึกษา	25 (19.2)	31 (23.8)	41 (31.5)	25 (19.2)	8 (6.2)	2.69 (1.167)	ปานกลาง	4

ตาราง 4.7 (ต่อ)

n = 130

ประเด็น	ระดับการตัดสินใจทำการเกษตรแบบผสมผสาน					ค่าเฉลี่ย (SD)	แปล ความหมาย	ลำดับ ที่
	ปาน							
	น้อยที่สุด	น้อย	กลาง	มาก	มากที่สุด			
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)			
จำนวน (คน) (ร้อยละ)	จำนวน (คน) (ร้อยละ)	จำนวน (คน) (ร้อยละ)	จำนวน (คน) (ร้อยละ)	จำนวน (คน) (ร้อยละ)				
ด้านเศรษฐกิจ						3.04 (0.965)	ปานกลาง	3
1. รายได้ของ ครัวเรือน	6 (4.6)	33 (25.4)	53 (40.8)	29 (22.3)	9 (6.9)	3.02 (0.972)	ปานกลาง	4
2. ต้นทุนการผลิต	4 (3.1)	24 (18.5)	56 (43.1)	37 (28.5)	9 (6.9)	3.18 (0.919)	ปานกลาง	2
3. เครื่องมือทาง การเกษตร	12 (9.2)	16 (12.3)	60 (46.2)	38 (29.2)	4 (3.1)	3.05 (0.955)	ปานกลาง	3
4. ความเสี่ยงในการ ทำการเกษตร	5 (3.8)	22 (16.9)	59 (45.4)	31 (23.8)	13 (10.0)	3.19 (0.965)	ปานกลาง	1
5. ภาระหนี้สินของ ครัวเรือน	15 (11.5)	38 (29.2)	44 (33.8)	30 (23.1)	3 (2.3)	2.75 (1.012)	ปานกลาง	5
ด้านการตลาด						3.30 (1.056)	ปานกลาง	2
1. ความต้องการของ ตลาด	9 (6.9)	17 (13.1)	32 (24.6)	46 (35.4)	26 (20.0)	3.48 (1.156)	มาก	2
2. ราคาผลผลิต สินค้าเกษตร	5 (3.8)	12 (9.2)	44 (33.8)	39 (30.0)	30 (23.1)	3.59 (1.062)	มาก	1
3. แหล่งจำหน่าย	8 (6.2)	13 (10.0)	45 (34.6)	46 (35.4)	18 (13.8)	3.41 (1.047)	มาก	3
4. การขนส่งผลผลิต	11 (8.5)	21 (16.2)	59 (45.4)	32 (24.6)	7 (5.4)	3.02 (0.984)	ปานกลาง	4
5. การบริการ ข่าวสารด้าน การตลาด	13 (10.0)	21 (16.2)	56 (43.1)	32 (24.6)	8 (6.2)	3.01 (1.031)	ปานกลาง	5

จากตารางที่ 4.7 การตัดสินใจทำการเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกร ในอำเภอกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี แบ่งออกเป็น 4 ประเด็น คือ ด้านการภาพ ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ และด้านการตลาด จากการวิเคราะห์พบว่า เกษตรกรมีการตัดสินใจ ระดับปานกลาง คือ การตัดสินใจด้านกายภาพ ($\bar{X} = 3.31$) รองลงมา การตัดสินใจด้านการตลาด ($\bar{X} = 3.30$) การตัดสินใจด้านเศรษฐกิจ ($\bar{X} = 3.04$) และการตัดสินใจด้านสังคม ($\bar{X} = 2.89$) ซึ่งเมื่อวิเคราะห์แยกแต่ละด้าน ผลปรากฏดังต่อไปนี้

3.1.1 ด้านกายภาพ พบว่า เกษตรกรมีการตัดสินใจด้านกายภาพ ระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.31$) จากการวิเคราะห์พบว่า เกษตรกรมีการตัดสินใจด้านกายภาพ ระดับมาก 1 ประเด็น คือ แหล่งน้ำในการทำเกษตร ($\bar{X} = 3.84$) เกษตรกรมีการตัดสินใจด้านกายภาพ ระดับปานกลาง 4 ประเด็น คือ ขนาดของพื้นที่ที่ทำเกษตร ($\bar{X} = 3.31$) ลักษณะของพื้นที่ ($\bar{X} = 3.30$) ความอุดมสมบูรณ์ของดิน ($\bar{X} = 3.17$) และลักษณะภูมิอากาศ ($\bar{X} = 2.91$) ตามลำดับ

3.1.2 ด้านการตลาด พบว่า เกษตรกรมีการตัดสินใจด้านการตลาด ระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.30$) จากการวิเคราะห์พบว่า เกษตรกรมีการตัดสินใจด้านการตลาด ระดับมาก 3 ประเด็น คือ ราคาผลผลิตสินค้าเกษตร ($\bar{X} = 3.59$) ความต้องการของตลาด ($\bar{X} = 3.48$) แหล่งจำหน่ายผลผลิตสินค้าเกษตร ($\bar{X} = 3.41$) เกษตรกรมีการตัดสินใจด้านการตลาด ระดับปานกลาง 2 ประเด็น คือ การขนส่งผลผลิตสินค้าเกษตร ($\bar{X} = 3.02$) และการบริการข่าวสารด้านการตลาด ($\bar{X} = 3.01$) ตามลำดับ

3.1.3 ด้านเศรษฐกิจ พบว่า เกษตรกรมีการตัดสินใจด้านเศรษฐกิจ ระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.04$) จากการวิเคราะห์พบว่า เกษตรกรมีการตัดสินใจด้านเศรษฐกิจ ระดับปานกลาง ในทุกประเด็น คือ ความเสี่ยงในการทำเกษตร ($\bar{X} = 3.19$) ต้นทุนการผลิตสินค้าเกษตร ($\bar{X} = 3.18$) เครื่องมือทางการเกษตร/เครื่องจักรกลทางการเกษตร ($\bar{X} = 3.05$) รายได้ของครัวเรือน ($\bar{X} = 3.02$) และภาระหนี้สินของครัวเรือน ($\bar{X} = 2.75$) ตามลำดับ

3.1.4 ด้านสังคม พบว่า เกษตรกรมีการตัดสินใจด้านสังคม ระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.89$) จากการวิเคราะห์พบว่า เกษตรกรมีการตัดสินใจด้านสังคม ระดับปานกลาง ในทุกประเด็น คือ การเป็นสมาชิกกลุ่ม ($\bar{X} = 3.24$) การถือครองพื้นที่ที่ทำเกษตร ($\bar{X} = 2.98$) อายุของเกษตรกร ($\bar{X} = 2.86$) ระดับการศึกษาของเกษตรกร ($\bar{X} = 2.69$) และจำนวนแรงงานในครัวเรือน ($\bar{X} = 2.66$) ตามลำดับ

3.2 การวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุ ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจทำการเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกร

ปัจจัยด้านกายภาพ ปัจจัยด้านสังคม ปัจจัยด้านเศรษฐกิจบางประการ มีผลต่อการตัดสินใจทำการเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกร อำเภออินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการวิเคราะห์ถดถอยเชิงพหุ (multiple regression analysis)

3.2.1 การทดสอบสมมุติฐานโดยการวิเคราะห์ถดถอยพหุ

ผลการศึกษามีผลต่อการทำการเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกรตามลำดับความสำคัญ รายละเอียดดังนี้

การทดสอบสมมุติฐานโดยการวิเคราะห์ถดถอยพหุในการศึกษารั้งนี้ ใช้การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ เพื่อหาความเกี่ยวข้องระหว่างตัวแปรตามกับตัวแปรอิสระหลายตัว ว่าตัวแปรอิสระแต่ละตัวมีความเกี่ยวข้องแบบใดหรือทิศทางใด (เชิงบวกหรือเชิงลบ) กับตัวแปรตามและมีระดับความเกี่ยวข้องกับตัวแปรตามมากหรือน้อยเพียงใด การวิเคราะห์ครั้งนี้ ใช้ตัวแปรอิสระ 7 ตัวแปรที่เป็นไปตามข้อตกลงเบื้องต้น ได้แก่ 1) อายุ 2) พื้นที่ถือครอง 3) แรงงานเกษตรผสมผสาน 4) ประสบการณ์การทำเกษตรผสมผสาน 5) รายได้จากภาคการเกษตร 6) ต้นทุนในการผลิตทางการเกษตร 7) หนี้สินเฉลี่ย ส่วนตัวแปรตาม คือ ปัจจัยที่มีผลการตัดสินใจทำการเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกร ได้สมการพยากรณ์ ดังนี้

$$Y_1 = a + b_1x_1 + b_2x_2 + b_3x_3 + b_4x_4 + b_5x_5 + b_6x_6 + b_7x_7$$

เพื่อให้เข้าใจตรงกันในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยจึงกำหนดสัญลักษณ์แทนตัวแปรดังต่อไปนี้

สัญลักษณ์ที่ใช้แทนตัวแปรอิสระ

$$x_1 = \text{อายุ (ปี)}$$

$$x_2 = \text{พื้นที่ถือครอง (ไร่)}$$

$$x_3 = \text{แรงงานเกษตรผสมผสาน (คน)}$$

$$x_4 = \text{ประสบการณ์การทำเกษตรผสมผสาน (ปี)}$$

$$x_5 = \text{รายได้จากภาคการเกษตร (บาท/ปี)}$$

$$x_6 = \text{ต้นทุนในการผลิตทางการเกษตร (บาท/ปี)}$$

$$x_7 = \text{หนี้สินเฉลี่ย (บาท/ปี)}$$

$$Y_1 = \text{ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจทำการเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกร การเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล}$$

1) การวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐาน ผู้วิจัยได้นำ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของตัวแปรที่ใช้ในการวิเคราะห์ คือ ตัวแปรอิสระ 7 ตัว และตัวแปรตาม 1 ตัว ที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐานมาแสดง ตามตารางที่ 4.8

ตารางที่ 4.8 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของตัวแปรที่ใช้ในการวิเคราะห์

สัญลักษณ์และอักษรย่อของตัวแปร	\bar{x}	SD
ตัวแปรอิสระ		
X1 = อายุ (ปี)	58.02	9.279
X2 = พื้นที่ถือครอง (ไร่)	19.15	41.989
X3 = แรงงานเกษตรผสมผสาน (คน)	2.13	1.030
X4 = ประสบการณ์การทำเกษตรผสมผสาน (ปี)	12.28	11.330
X5 = รายได้จากภาคการเกษตร (บาท/ปี)	110796.19	141826.263
X6 = ต้นทุนในการผลิตทางการเกษตร (บาท/ปี)	21393.85	46882.631
X7 = หนี้สินเฉลี่ย (บาท/ปี)	78035.38	228041.706
ตัวแปรตาม		
Y1 = ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจทำการเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกร	3.16	1.045

ผลการศึกษาครั้งนี้ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของตัวแปรอิสระจำนวน 7 ตัวแปรที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐานการวิจัย โดยผลการวิเคราะห์เบื้องต้น พบว่า สมาชิกกลุ่มตัวอย่างมีอายุ เฉลี่ย 58.02 ปี พื้นที่ถือครองทางการเกษตรเฉลี่ย 19.15 ไร่ แรงงานเกษตรผสมผสานเฉลี่ย 2.13 คน ประสบการณ์การทำเกษตรผสมผสานเฉลี่ย 12.28 ปี รายได้จากภาคการเกษตรเฉลี่ย 110,796.19 บาทต่อปี ต้นทุนในการผลิตทางการเกษตรเฉลี่ย 21,393.85 บาทต่อ และหนี้สินเฉลี่ย จำนวน 78,035.38 บาทต่อปี

2) การวิเคราะห์หาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อย่างง่าย โดยศึกษาความสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระแต่ละคู่ที่มีความสัมพันธ์สูงกว่า 0.8 ที่จะก่อให้เกิดปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระด้วยตัวเอง (multicollinearity) อันเป็นการละเมิดข้อกำหนดของการถดถอยพหุ รายละเอียดตาม ตารางที่ 4.9

ตารางที่ 4.9 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อย่างง่ายระหว่างตัวแปรอิสระด้วยตัวเอง

ตัวแปร	x ₁	x ₂	x ₃	x ₄	x ₅	x ₆	x ₇
x ₁	1	.296**	-0.112	-.233**	-0.089	-0.170	-0.024
x ₂		1	0.087	0.022	0.027	0.071	-0.027
x ₃			1	.302**	.656**	.752**	0.097
x ₄				1	.302**	.265**	0.029
x ₅					1	.711**	0.088
x ₆						1	.214*
x ₇							1

ตามตารางที่ 4.9 เมื่อศึกษาความสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระแต่ละคู่ พบว่าไม่มีตัวแปรอิสระคู่ใดที่มีความสัมพันธ์สูงเกินกว่า 0.8 ที่จะก่อให้เกิดการละเมิดข้อสมมติฐานเกี่ยวกับเทคนิคการวิเคราะห์ถดถอยพหุ จึงสรุปได้ว่า สามารถใช้ผลการวิเคราะห์เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม ตามผลการวิเคราะห์นี้ได้ โดยผู้วิจัยได้กำหนดสัญลักษณ์ที่ใช้กับตัวแปรต่างๆ ดังนี้

$$Y_1 = a + b_1x_1 + b_2x_2 + b_3x_3 + b_4x_4 + b_5x_5 + b_6x_6 + b_7x_7$$

3. การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจทำการเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกร โดยวิเคราะห์ระหว่างตัวแปรอิสระ 7 ตัวแปร และตัวแปรตาม 1 ตัวแปร เข้าสมการคำนวณโดยวิธี Enter ซึ่งเป็นเทคนิคการเลือกตัวแปรอิสระเข้าสมการความถดถอยในขั้นตอนเดียว รายละเอียดตามตารางที่ 4.10 ดังนี้

ตารางที่ 4.10 การวิเคราะห์ถดถอยเชิงพหุปัจจัยที่มีผลต่อการทำการเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกร

n = 130

ตัวแปร	ค่าสัมประสิทธิ์ถดถอย (b)	t	Sig
ค่าคงที่	0.195	0.296	0.768
x ₁ อายุ (ปี)	-0.013	-1.282	0.202
x ₂ พื้นที่ถือครอง (ไร่)	-0.001	-0.267	0.790
x ₃ แรงงานเกษตรผสมผสาน (คน)	0.129	1.421	0.158
x ₄ ประสบการณ์การทำเกษตร (ปี)	0.027	3.353**	0.001
x ₅ รายได้จากภาคการเกษตร (บาท/ปี)	-6.714E-7	-0.745	0.457
x ₆ ต้นทุนในการผลิตทางการเกษตร (บาท/ปี)	2.608E-6	0.817	0.416
x ₇ หนี้สินเฉลี่ย (บาท/ปี)	-1.670E-7	-0.433	0.666

R² = 0.123 Adjusted R² = 0.065 SEE = 0.967 F = 2.129 Sig = 0.000

หมายเหตุ

** หมายถึง มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

* หมายถึง มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 4.10 สมการทำนายแนวโน้มปัจจัยที่มีผลต่อการทำการเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกร

$$Y_1 = 0.195 - 0.013x_1 - 0.001x_2 + 0.129x_3 + 0.027x_4 - 6.714E-7x_5 + 2.608E-6x_6 - 1.670E-7x_7$$

ผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุ ปัจจัยที่มีผลความสำเร็จของการขึ้นทะเบียนและปรับปรุงทะเบียนเกษตรกร โดยนำตัวแปรอิสระทั้ง 8 ตัว เข้าไปในสมการ ปรากฏว่าได้ค่า F = 2.129 Sig = 0.000 เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจเชิงพหุ ปรากฏว่า Adjusted R² มีค่าเท่ากับ 0.123 หมายความว่าตัวแปรอิสระทั้งหมดอธิบายการผันแปรของตัวแปรตาม คือ ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจทำการเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกร ได้ร้อยละ 6.5 ในบรรดาตัวแปรอิสระทั้งหมด 8 ตัว มีตัวแปรอิสระ 1 ตัวแปร ที่มีผลต่อตัวแปรตามอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ตัวแปรที่มีผลต่อตัวแปรตามในเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ คือ ประสบการณ์ในการทำเกษตรผสมผสานของเกษตรกร นั่นคือ เมื่อเกษตรกรมีประสบการณ์ในการทำเกษตรมากขึ้น ส่งผลให้การตัดสินใจทำการเกษตรแบบผสมผสานจะเพิ่มขึ้นด้วย

ตอนที่ 4 ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการทำเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกร

การศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะในการทำเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกรในพื้นที่อำเภอกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี ประกอบด้วย 1.ปัญหาและข้อเสนอแนะด้านกายภาพ 2.ปัญหาและข้อเสนอแนะด้านสังคม 3.ปัญหาและข้อเสนอแนะด้านเศรษฐกิจ และ 4.ปัญหาและข้อเสนอแนะด้านการตลาด โดยได้ผลการวิเคราะห์ข้อมูลดังรายละเอียดในตารางที่ 4.11 -4.12

4.1 ปัญหาเกี่ยวกับการทำเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกร

ตารางที่ 4.11 แสดงค่าจำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของปัญหา เกี่ยวกับการทำเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกร

n = 130

ประเด็น	ระดับของปัญหาในการทำเกษตรแบบผสมผสาน					ค่าเฉลี่ย (SD)	แปลความหมาย	ลำดับที่
	น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด			
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)			
	จำนวน (คน) (ร้อยละ)	จำนวน (คน) (ร้อยละ)	จำนวน (คน) (ร้อยละ)	จำนวน (คน) (ร้อยละ)	จำนวน (คน) (ร้อยละ)			
ด้านกายภาพ						3.48 (0.954)	มาก	1
1. ความอุดมสมบูรณ์ของดิน	1 (0.8)	9 (6.9)	38 (29.2)	48 (36.9)	34 (26.2)	3.81 (0.933)	มาก	1
2. ลักษณะภูมิอากาศ	2 (1.5)	24 (18.5)	53 (40.8)	35 (26.9)	16 (12.3)	3.30 (0.962)	ปานกลาง	3
3. แหล่งน้ำในการทำเกษตร	4 (3.1)	9 (6.9)	37 (28.5)	38 (29.2)	42 (32.3)	3.81 (1.065)	มาก	2
4. ลักษณะของพื้นที่	5 (3.8)	26 (20.0)	69 (53.1)	24 (18.5)	6 (4.6)	3.00 (0.854)	ปานกลาง	4
ด้านสังคม						2.86 (1.044)	ปานกลาง	4
1. จำนวนแรงงานในครัวเรือน	15 (11.5)	43 (33.1)	47 (36.2)	22 (16.9)	3 (2.3)	2.65 (0.970)	ปานกลาง	4

ตาราง 4.11 (ต่อ)

n = 130

ประเด็น	ระดับของปัญหาในการทำเกษตรแบบผสมผสาน					ค่าเฉลี่ย (SD)	แปล ความหมาย	ลำดับ ที่
	ปาน							
	น้อยที่สุด	น้อย	กลาง	มาก	มากที่สุด			
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)			
	จำนวน (คน) (ร้อยละ)	จำนวน (คน) (ร้อยละ)	จำนวน (คน) (ร้อยละ)	จำนวน (คน) (ร้อยละ)	จำนวน (คน) (ร้อยละ)			
2. การเป็นสมาชิก กลุ่มเกษตรกร	17 (13.1)	26 (20.0)	45 (34.6)	31 (23.8)	11 (8.5)	2.95 (1.143)	ปานกลาง	1
3. อายุของเกษตรกร	13 (10.0)	31 (23.8)	46 (35.4)	33 (25.4)	7 (5.4)	2.92 (1.054)	ปานกลาง	2
4. การถือครองพื้นที่ ทำการเกษตร	12 (9.2)	31 (23.8)	49 (37.7)	33 (25.4)	5 (3.8)	2.91 (1.007)	ปานกลาง	3
ด้านเศรษฐกิจ						3.03 (1.024)	ปานกลาง	3
1. รายได้ของ ครัวเรือน	10 (7.7)	25 (19.2)	58 (44.6)	29 (22.3)	8 (6.2)	3.00 (0.988)	ปานกลาง	3
2. ต้นทุนการผลิต	8 (6.2)	20 (15.4)	58 (44.6)	29 (22.3)	15 (11.5)	3.18 (1.030)	ปานกลาง	1
3. ความเสี่ยงในการ ทำการเกษตร	5 (3.8)	26 (20.0)	57 (43.8)	26 (20.0)	16 (12.3)	3.17 (1.012)	ปานกลาง	2
4. ภาระหนี้สินของ ครัวเรือน	15 (11.5)	38 (29.2)	46 (35.4)	23 (17.7)	8 (6.2)	2.78 (1.066)	ปานกลาง	4

ตาราง 4.11 (ต่อ)

n = 130

ประเด็น	ระดับของปัญหาในการเกษตรแบบผสมผสาน					ค่าเฉลี่ย (SD)	แปล ความหมาย	ลำดับ ที่
	ปาน							
	น้อยที่สุด	น้อย	กลาง	มาก	มากที่สุด			
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)			
จำนวน (คน) (ร้อยละ)	จำนวน (คน) (ร้อยละ)	จำนวน (คน) (ร้อยละ)	จำนวน (คน) (ร้อยละ)	จำนวน (คน) (ร้อยละ)				
ด้านการตลาด						3.28 (1.158)	ปานกลาง	2
1. ความต้องการของ ตลาด	13 (10.0)	11 (8.5)	40 (30.8)	42 (32.3)	24 (18.5)	3.41 (1.179)	มาก	2
2. ราคาผลผลิต สินค้าเกษตร	13 (10.0)	9 (6.9)	45 (34.6)	36 (27.7)	27 (20.8)	3.42 (1.187)	มาก	1
3. แหล่งจำหน่าย	16 (12.3)	12 (9.2)	48 (36.9)	38 (29.2)	16 (12.3)	3.20 (1.158)	ปานกลาง	3
4. การขนส่งผลผลิต	15 (11.5)	15 (11.5)	55 (42.3)	36 (27.7)	9 (6.9)	3.07 (1.107)	ปานกลาง	4

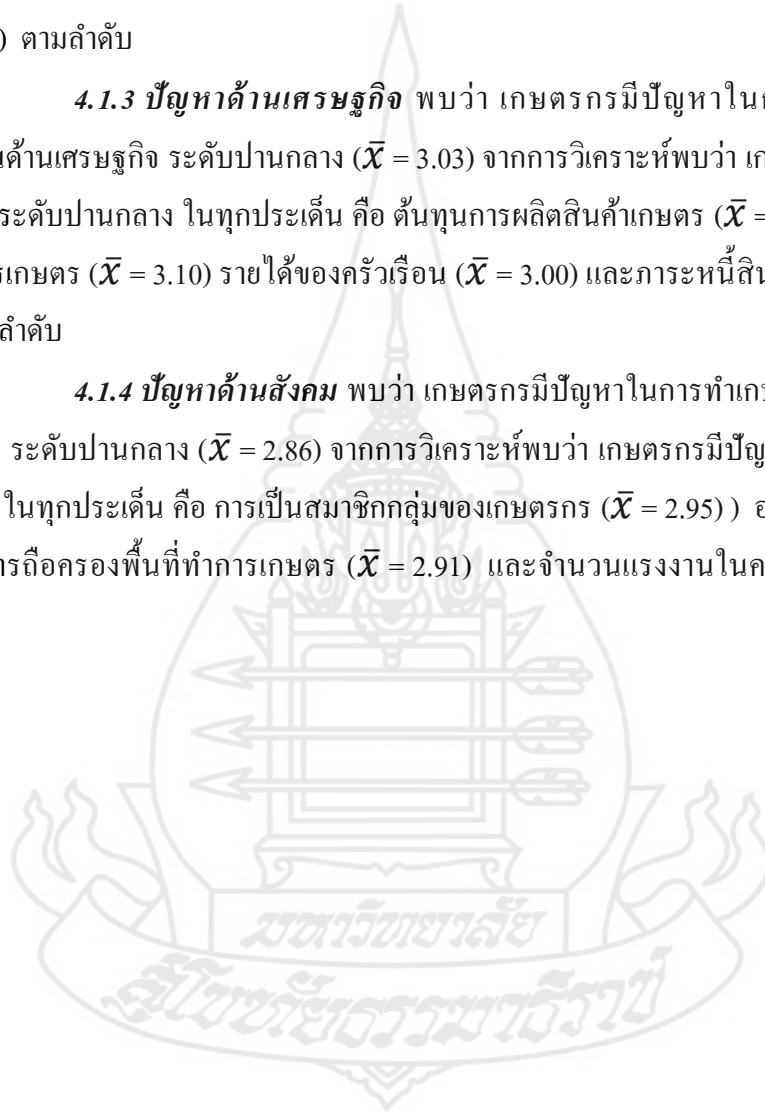
จากตารางที่ 4.11 ปัญหาเกี่ยวกับการทำเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกร ในอำเภอกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี แบ่งออกเป็น 4 ประเด็น คือ ปัญหาด้านกายภาพ ปัญหาด้านสังคม ปัญหาด้านเศรษฐกิจ ปัญหาด้านการตลาด จากการวิเคราะห์พบว่า เกษตรกรมีปัญหาในการทำเกษตรแบบผสมผสาน ระดับมาก คือ ปัญหาด้านกายภาพ ($\bar{X} = 3.48$) รองลงมา เกษตรกรมีปัญหาในการทำเกษตรแบบผสมผสาน ระดับปานกลาง 3 ประเด็น คือ ปัญหาด้านการตลาด ($\bar{X} = 3.28$) ปัญหาด้านเศรษฐกิจ ($\bar{X} = 3.03$) และปัญหาด้านสังคม ($\bar{X} = 2.86$) ซึ่งเมื่อวิเคราะห์แยกแต่ละด้าน ผลปรากฏดังต่อไปนี้

4.1.1 ปัญหาด้านกายภาพ พบว่า เกษตรกรมีปัญหาในการทำเกษตรแบบผสมผสานด้านกายภาพ ระดับมาก ($\bar{X} = 3.48$) จากการวิเคราะห์พบว่า เกษตรกรปัญหาด้านกายภาพ ระดับมาก 2 ประเด็น คือ ความอุดมสมบูรณ์ของดิน ($\bar{X} = 3.81$) และแหล่งน้ำในการทำเกษตร ($\bar{X} = 3.81$) ปัญหาในการทำเกษตรแบบผสมผสานด้านกายภาพ ระดับปานกลาง 2 ประเด็น คือ ลักษณะภูมิอากาศ ($\bar{X} = 3.30$) และลักษณะของพื้นที่ทำการเกษตร ($\bar{X} = 3.00$) ตามลำดับ

4.1.2 ปัญหาด้านการตลาด พบว่า เกษตรกรมีปัญหาในการทำเกษตรแบบผสมผสานด้านการตลาด ระดับมาก ($\bar{X} = 3.28$) จากการวิเคราะห์พบว่า เกษตรกรมีปัญหาด้านการตลาด ระดับมาก 2 ประเด็น คือ ราคาผลผลิตสินค้าเกษตร ($\bar{X} = 3.42$) และความต้องการของตลาด ($\bar{X} = 3.41$) เกษตรกรมีปัญหาในการทำเกษตรแบบผสมผสานด้านการตลาด ระดับปานกลาง 2 ประเด็น คือ แหล่งจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตร ($\bar{X} = 3.07$) และการขนส่งผลผลิตสินค้าเกษตร ($\bar{X} = 3.07$) ตามลำดับ

4.1.3 ปัญหาด้านเศรษฐกิจ พบว่า เกษตรกรมีปัญหาในการทำเกษตรแบบผสมผสานด้านเศรษฐกิจ ระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.03$) จากการวิเคราะห์พบว่า เกษตรกรมีปัญหาด้านเศรษฐกิจ ระดับปานกลาง ในทุกประเด็น คือ ต้นทุนการผลิตสินค้าเกษตร ($\bar{X} = 3.18$) ความเสี่ยงในการทำเกษตร ($\bar{X} = 3.10$) รายได้ของครัวเรือน ($\bar{X} = 3.00$) และภาระหนี้สินของครัวเรือน ($\bar{X} = 2.78$) ตามลำดับ

4.1.4 ปัญหาด้านสังคม พบว่า เกษตรกรมีปัญหาในการทำเกษตรแบบผสมผสานด้านสังคม ระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.86$) จากการวิเคราะห์พบว่า เกษตรกรมีปัญหาด้านสังคม ระดับปานกลาง ในทุกประเด็น คือ การเป็นสมาชิกกลุ่มของเกษตรกร ($\bar{X} = 2.95$) อายุของเกษตรกร ($\bar{X} = 2.92$) การถือครองพื้นที่ทำการเกษตร ($\bar{X} = 2.91$) และจำนวนแรงงานในครัวเรือน ($\bar{X} = 2.65$) ตามลำดับ

4.2 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการทำเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกร

ตารางที่ 4.12 แสดงค่าจำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการทำการเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกร

n = 130

ประเด็น	ระดับข้อเสนอแนะที่เกษตรกรมีต่อการทำเกษตรแบบผสมผสาน					ค่าเฉลี่ย (SD)	แปล ความหมาย	ลำดับ ที่
	ปาน							
	น้อยที่สุด	น้อย	กลาง	มาก	มากที่สุด			
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)			
	จำนวน (คน) (ร้อยละ)	จำนวน (คน) (ร้อยละ)	จำนวน (คน) (ร้อยละ)	จำนวน (คน) (ร้อยละ)	จำนวน (คน) (ร้อยละ)			
ด้านกายภาพ					3.49 (0.932)	มาก	1	
1. ความอุดม สมบูรณ์ของดิน	1 (0.8)	4 (3.10)	39 (30.0)	43 (33.1)	43 (33.1)	3.95 (0.909)	มาก	1
2. ลักษณะภูมิอากาศ	8 (6.2)	19 (14.6)	65 (50.0)	31 (26.8)	7 (5.4)	3.08 (0.920)	ปานกลาง	3
3. แหล่งน้ำในการ ทำการเกษตร	4 (3.1)	5 (3.8)	37 (28.5)	38 (29.2)	46 (35.4)	3.90 (1.033)	มาก	2
4. ลักษณะของพื้นที่	5 (3.8)	26 (20.0)	69 (53.1)	23 (17.7)	7 (5.4)	3.01 (0.867)	ปานกลาง	4
ด้านสังคม						3.06 (1.477)	ปานกลาง	4
1. จำนวนแรงงานใน ครัวเรือน	4 (3.1)	22 (16.9)	47 (36.2)	35 (26.9)	22 (16.9)	3.38 (1.051)	ปานกลาง	1
2. การเป็นสมาชิก กลุ่มเกษตรกร	15 (11.5)	37 (28.5)	49 (37.7)	24 (18.5)	5 (3.8)	2.75 (1.014)	ปานกลาง	4
3. อายุของเกษตรกร	12 (9.2)	32 (24.6)	54 (41.5)	25 (19.2)	6 (4.6)	3.08 (2.823)	ปานกลาง	2
4. การถือครองพื้นที่ ทำการเกษตร	10 (7.7)	27 (20.8)	53 (40.8)	31 (23.8)	9 (6.9)	3.01 (1.019)	ปานกลาง	3

ตาราง 4.12 (ต่อ)

n = 130

ประเด็น	ระดับข้อเสนอแนะที่เกษตรกรมีต่อการทำเกษตรแบบผสมผสาน					ค่าเฉลี่ย (SD)	แปล ความหมาย	ลำดับ ที่
	ปาน							
	น้อยที่สุด	น้อย	กลาง	มาก	มากที่สุด			
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)			
	จำนวน (คน) (ร้อยละ)	จำนวน (คน) (ร้อยละ)	จำนวน (คน) (ร้อยละ)	จำนวน (คน) (ร้อยละ)	จำนวน (คน) (ร้อยละ)			
ด้านเศรษฐกิจ						3.16 (0.941)	ปานกลาง	3
1. รายได้ของ ครัวเรือน	4 (3.1)	21 (16.2)	61 (46.9)	28 (21.5)	16 (12.3)	3.24 (0.971)	ปานกลาง	3
2. ต้นทุนการผลิต	2 (1.5)	19 (14.6)	65 (50.0)	31 (23.8)	13 (10.0)	3.26 (0.885)	ปานกลาง	2
3. ความเสี่ยงในการ ทำการเกษตร	3 (2.3)	15 (11.5)	68 (52.3)	32 (24.6)	12 (9.2)	3.27 (0.870)	ปานกลาง	1
4. ภาระหนี้สินของ ครัวเรือน	15 (11.5)	28 (21.5)	52 (40.0)	29 (22.3)	6 (4.6)	2.87 (1.037)	ปานกลาง	4
ด้านการตลาด						3.38 (1.018)	ปานกลาง	2
1. ความต้องการของ ตลาด	6 (4.6)	8 (6.2)	45 (34.6)	46 (35.4)	25 (19.2)	3.58 (1.018)	มาก	2
2. ราคาผลผลิต สินค้าเกษตร	5 (3.8)	10 (7.7)	42 (32.3)	50 (38.5)	23 (17.7)	3.58 (0.994)	มาก	1
3. แหล่งจำหน่าย	10 (7.7)	14 (10.8)	50 (38.5)	42 (32.3)	14 (10.8)	3.28 (1.049)	ปานกลาง	3
4. การขนส่งผลผลิต	12 (9.2)	18 (13.8)	55 (42.3)	38 (29.2)	7 (5.4)	3.08 (1.009)	ปานกลาง	4

จากตารางที่ 4.12 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการทำเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกร ในอำเภออินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี แบ่งออกเป็น 4 ประเด็น คือ ข้อเสนอแนะด้านกายภาพ ข้อเสนอแนะด้านสังคม ข้อเสนอแนะด้านเศรษฐกิจ ข้อเสนอแนะด้านการตลาด จากการวิเคราะห์พบว่า เกษตรกรมีข้อเสนอแนะในการทำเกษตรแบบผสมผสาน ระดับมาก คือ ข้อเสนอแนะด้าน

กายภาพ ($\bar{X} = 3.49$) รองลงมา เกษตรกรมีข้อเสนอแนะในการทำเกษตรแบบผสมผสาน ระดับปานกลาง 3 ประเด็น คือ ข้อเสนอแนะด้านการตลาด ($\bar{X} = 3.38$) ข้อเสนอแนะด้านเศรษฐกิจ ($\bar{X} = 3.16$) และข้อเสนอแนะด้านสังคม ($\bar{X} = 3.06$) ซึ่งเมื่อวิเคราะห์แยกแต่ละด้าน ผลปรากฏดังต่อไปนี้

4.2.1 ข้อเสนอแนะด้านกายภาพ พบว่า เกษตรกรมีข้อเสนอแนะในการทำเกษตรแบบผสมผสานด้านกายภาพ ระดับมาก ($\bar{X} = 3.49$) จากการวิเคราะห์พบว่า เกษตรกรข้อเสนอแนะด้านกายภาพ ระดับมาก 2 ประเด็น คือ ควรมีการถ่ายทอดองค์ความรู้เกี่ยวกับการปรับปรุงบำรุงดิน ($\bar{X} = 3.95$) และควรมีการสนับสนุนแหล่งน้ำในการทำเกษตร (ค่าเฉลี่ย 3.90) ข้อเสนอแนะในการทำเกษตรแบบผสมผสานด้านกายภาพ ระดับปานกลาง 2 ประเด็น คือ ควรมีการประชาสัมพันธ์สถานการณ์ภัยพิบัติทางการเกษตร (ค่าเฉลี่ย 3.08) และควรมีการส่งเสริมการปลูกพืชตามความเหมาะสมของพื้นที่ (ค่าเฉลี่ย 3.01) ตามลำดับ

4.2.2 ข้อเสนอแนะด้านการตลาด พบว่า เกษตรกรมีข้อเสนอแนะในการทำเกษตรแบบผสมผสานด้านการตลาด ระดับมาก ($\bar{X} = 3.38$) จากการวิเคราะห์พบว่า เกษตรกรมีข้อเสนอแนะด้านการตลาด ระดับมาก 2 ประเด็น คือ ควรมีโครงการช่วยเหลือแก้ไขปัญหาราคาผลผลิตสินค้าเกษตร ($\bar{X} = 3.58$) และควรมีการส่งเสริมสินค้าเกษตรให้ได้มาตรฐานตรงตามความต้องการของตลาด ($\bar{X} = 3.58$) เกษตรกรมีข้อเสนอแนะในการทำเกษตรแบบผสมผสานด้านการตลาด ระดับปานกลาง 2 ประเด็น คือ ควรสนับสนุนแหล่งจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตรรวมทั้งการตลาดออนไลน์ ($\bar{X} = 3.28$) และควรมีการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านการขนส่งสินค้าเกษตร ($\bar{X} = 3.08$) ตามลำดับ

4.2.3 ข้อเสนอแนะด้านเศรษฐกิจ พบว่า เกษตรกรมีข้อเสนอแนะในการทำเกษตรแบบผสมผสานด้านเศรษฐกิจ ระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.16$) จากการวิเคราะห์พบว่า เกษตรกรมีข้อเสนอแนะด้านเศรษฐกิจ ระดับปานกลาง ในทุกประเด็น คือ ควรมีการถ่ายทอดองค์ความรู้ในการวางแผน/บริหารความเสี่ยงในการทำเกษตร ($\bar{X} = 3.27$) ควรมีการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านการลดต้นทุน/เพิ่มผลผลิตสินค้าเกษตร ($\bar{X} = 3.26$) ควรมีการส่งเสริมอาชีพให้แก่เกษตรกร ($\bar{X} = 3.24$) และควรมีโครงการช่วยเหลือเรื่องภาระหนี้สินของเกษตรกร ($\bar{X} = 2.87$) ตามลำดับ

4.2.4 ข้อเสนอแนะด้านสังคม พบว่า เกษตรกรมีข้อเสนอแนะในการทำเกษตรแบบผสมผสานด้านสังคม ระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.86$) จากการวิเคราะห์พบว่า เกษตรกรมีข้อเสนอแนะด้านสังคม ระดับปานกลาง ในทุกประเด็น ควรมีการสนับสนุนเครื่องจักรกลทางการเกษตร ($\bar{X} = 3.38$) ควรมีการสนับสนุน/ส่งเสริม สร้างแรงจูงใจให้คนรุ่นใหม่หันมาทำการเกษตร ($\bar{X} = 3.08$) ควรมีการจัดสรรที่ดินเพื่อใช้ในการทำการเกษตร ($\bar{X} = 3.01$) และ ควรมีการส่งเสริม/สนับสนุนให้เกษตรกรมีความร่วมมือในโครงการต่างๆของรัฐที่เข้ามาสนับสนุน ($\bar{X} = 2.75$) ตามลำดับ

บทที่ 5

สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจทำการเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกร ในอำเภออินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี ผู้วิจัยนำเสนอประเด็นสำคัญ โดยจำแนกเป็น 3 ส่วน คือ สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. สรุปการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์การวิจัยดังนี้

1.1 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1.1.1. เพื่อศึกษาสภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร
- 1.1.2. เพื่อศึกษาสภาพการทำการเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกร
- 1.1.3. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจทำการเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกร
- 1.1.4. เพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการทำเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกร

1.2 วิธีดำเนินการวิจัย

1.2.1 ประชากรกลุ่มตัวอย่าง ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ เกษตรกรผู้ทำเกษตรแบบผสมผสานที่เข้าร่วมโครงการ 1 ตำบล 1 กลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่ ในอำเภออินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี จำนวนทั้งหมด 192 ราย การกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรการคำนวณของ ทาโร่ ยามาเน่ โดยยอมให้มีคลาดเคลื่อนที่ 0.05 ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 130 คน สุ่มตัวอย่างแบบง่าย โดยใช้วิธีจับสลาก

1.2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง โดยแบ่งออกเป็น 4 ตอน คือ ตอนที่ 1 สภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร ตอนที่ 2 สภาพการทำการเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกร ตอนที่ 3 ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจทำการเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกร และตอนที่ 4 ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการทำเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกร

1.2.3 การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

1.3 ผลการวิจัย

1.3.1 สภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกรในอำเภอบึงนารางบุรี จังหวัดพิจิตร ประกอบด้วย 3 ประเด็น คือ

1) **สภาพพื้นฐานทางสังคมของเกษตรกร** พบว่า เกษตรกรร้อยละ 59.2 เป็นเพศหญิง และร้อยละ 40.8 เป็นเพศชาย มีอายุเฉลี่ย 58.02 ปี มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 3.37 คน เกษตรกรร้อยละ 54.6 จบการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษา เกษตรกรร้อยละ 81.5 เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกร ร้อยละ 92 มีพื้นที่ทำการเกษตรเป็นของตนเอง มีจำนวนแรงงานทำการเกษตรแบบผสมผสาน เฉลี่ย 2.13 คน และมีประสบการณ์ทำการเกษตรเฉลี่ย 12.28 ปี

2) **สภาพพื้นฐานทางเศรษฐกิจของเกษตรกร** พบว่า เกษตรกรร้อยละ 23.1 มีอาชีพที่สร้างรายได้คือการปลูกผัก มีรายได้ของครัวเรือนจากภาคการเกษตรเฉลี่ย 110,796.19 บาท โดยมีรายได้จากการทำนาเฉลี่ย 23,761.54 บาท มีรายได้จากการทำไร่เฉลี่ย 16,669.24 บาท บาท มีรายได้จากการปลูกไม้ผลเฉลี่ย 11,173.08 บาท บาท มีรายได้จากการเลี้ยงสัตว์เฉลี่ย 13,204.62 บาท บาท มีรายได้จากการเลี้ยงปลาเฉลี่ย 2,046.19 บาท บาท มีรายได้จากการปลูกผักเฉลี่ย 41,437.69 บาท บาท มีรายได้ของครัวเรือนนอกภาคการเกษตรเฉลี่ย 114,898.46 บาท มีรายจ่ายของครัวเรือนจากภาคการเกษตรเฉลี่ย 29,965 บาท รายจ่ายของครัวเรือนนอกภาคการเกษตรเฉลี่ย 72,522.31 บาท มีต้นทุนในการผลิตทางการเกษตรแบบผสมผสานเฉลี่ย 21,393.85 มีผลผลิตทางการเกษตรเฉลี่ย 1,141.38 กิโลกรัมต่อไร่ มีภาระหนี้สินของครัวเรือนเฉลี่ย 78,035.38 บาท และร้อยละ 73.9 ใช้เงินทุนตนเอง รองลงมา ร้อยละ 36.9 ใช้ทุนจาก ธกส. ในการทำการเกษตรแบบผสมผสาน

1.3.2 สภาพการทำการเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกร ประกอบด้วย 6 ประเด็น คือ

1) **สภาพเดิมก่อนการทำเกษตรแบบผสมผสาน** พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 54.6 สภาพเดิมก่อนการทำเกษตรแบบผสมผสาน คือ การทำนา

2) **สภาพพื้นที่ทำการเกษตรแบบผสมผสาน** พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 50.8 มีสภาพพื้นที่ทำการเกษตรเป็นที่ราบลุ่ม

3) **รูปแบบการทำการเกษตรแบบผสมผสาน** พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 64.6 มีรูปแบบการปลูกพืชแบบผสมผสาน โดยปลูกพืชแบบผสมผสาน

4) ลักษณะดินของพื้นที่ทำการเกษตรแบบผสมผสาน พบว่า เกษตรกร ร้อยละ 53.8 มีลักษณะดินเป็นดินร่วนปนทราย

5) การปรับปรุงบำรุงดินในการทำการเกษตรแบบผสมผสาน พบว่า เกษตรกรร้อยละ 95.4 มีการปรับปรุงบำรุงดินในการทำการเกษตรแบบผสมผสาน โดยเกษตรกร ร้อยละ 93.5 ใช้ปุ๋ยคอกในการปรับปรุงบำรุงดิน รองลงมา ร้อยละ 46.7 และใช้ปุ๋ยเคมีในการ ปรับปรุงบำรุงดิน ร้อยละ 45.9

6) แหล่งน้ำในการทำการเกษตรแบบผสมผสาน พบว่า เกษตรกรร้อยละ 52.3 มีสระ/บ่อน้ำ ของตนเองในการทำการเกษตร รองลงมา ร้อยละ 31.5 ใช้น้ำฝนในการทำการเกษตร

1.3.3 การตัดสินใจและปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจทำการเกษตรแบบผสมผสาน ของเกษตรกร ประกอบด้วย 2 ประเด็น คือ

1) การตัดสินใจทำการเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกร ตารางที่ 5.1 สรุปภาพรวมระดับการตัดสินใจทำการเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกร ในอำเภอกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี

n=130

การตัดสินใจ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ความหมาย	อันดับ
1. ด้านกายภาพ	3.48	0.954	มาก	1
2. ด้านสังคม	2.86	1.044	ปานกลาง	4
3. ด้านเศรษฐกิจ	3.03	1.024	ปานกลาง	3
4. ด้านการตลาด	3.28	1.158	ปานกลาง	2
ค่าเฉลี่ย	3.16	1.045	ปานกลาง	

จากตารางที่ 5.1 สรุปภาพรวมระดับการตัดสินใจทำการเกษตรแบบผสมผสานของ เกษตรกรในอำเภอกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี ดังนี้

(1) ด้านกายภาพ พบว่า เกษตรกรมีการตัดสินใจในการทำการเกษตรแบบ ผสมผสาน ด้านกายภาพ ในระดับปานกลาง คือ แหล่งน้ำในการทำการเกษตร ระดับปานกลาง คือ ขนาดของพื้นที่ที่ทำการเกษตร ลักษณะของพื้นที่ ความอุดมสมบูรณ์ของดิน และลักษณะภูมิอากาศ

(2) ด้านการตลาด พบว่า เกษตรกรมีการตัดสินใจในการทำการเกษตรแบบ ผสมผสาน ด้านการตลาด ในระดับปานกลาง คือ ราคาผลผลิตสินค้าเกษตร ความต้องการของตลาด

แหล่งจำหน่ายผลผลิตสินค้าเกษตร ระดับปานกลาง คือ การขนส่งผลผลิตสินค้า และการบริการ
ข่าวสารด้านการตลาด

(3) *ด้านเศรษฐกิจ* พบว่า เกษตรกรมีการตัดสินใจในการทำการเกษตรแบบ
ผสมผสาน ด้านเศรษฐกิจ ในระดับปานกลาง ทุกประเด็น คือ ความเสี่ยงในการทำการเกษตร ต้นทุน
การผลิตสินค้าเกษตร เครื่องมือทางการเกษตร/เครื่องจักรกลทางการเกษตร รายได้ของครัวเรือน
และภาระหนี้สินของครัวเรือน

(4) *ด้านสังคม* พบว่า เกษตรกรมีการตัดสินใจในการทำการเกษตรแบบ
ผสมผสาน ด้านสังคม ในระดับปานกลาง ทุกประเด็น คือ การเป็นสมาชิกกลุ่ม การถือครองพื้นที่ทำ
การเกษตร อายุของเกษตรกร ระดับการศึกษาของเกษตรกร และจำนวนแรงงานในครัวเรือน

2) *การวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุ ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจทำการเกษตร
แบบผสมผสานของเกษตรกร*

จากผลการวิเคราะห์ถดถอยเชิงพหุ ปรากฏว่า มีตัวแปรอิสระ 1 ตัวแปร ที่มีผล
ต่อตัวแปรตามอย่างมีนัยสำคัญยิ่งทางสถิติ คือ ประสิทธิภาพการทำเกษตร มีความสัมพันธ์เชิงบวก
กับการตัดสินใจทำการเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกร อย่างมีนัยสำคัญยิ่งทางสถิติที่ระดับ
0.01

**1.3.4 ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการทำเกษตรแบบผสมผสานของ
เกษตรกรจังหวัดปราจีนบุรี**

1) *ปัญหาเกี่ยวกับการทำเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกรในอำเภอกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี*
ตารางที่ 5.2 สรุปภาพรวมระดับปัญหาเกี่ยวกับการทำเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกร
ในอำเภอกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี

ประเด็นปัญหา	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ความหมาย	อันดับ	n=130
1. ด้านกายภาพ	3.48	0.954	มาก	1	
2. ด้านสังคม	2.86	1.044	ปานกลาง	4	
3. ด้านเศรษฐกิจ	3.03	1.024	ปานกลาง	3	
4. ด้านการตลาด	3.28	1.158	ปานกลาง	2	
ค่าเฉลี่ย	3.16	1.045	ปานกลาง		

จากตารางที่ 5.2 ปัญหาเกี่ยวกับการทำเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกร ในอำเภอ กบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี แบ่งออกเป็น 4 ประเด็น คือ ปัญหาด้านกายภาพ ปัญหาด้านสังคม ปัญหาด้านเศรษฐกิจ ปัญหาด้านการตลาด จากการวิเคราะห์พบว่า เกษตรกรมีปัญหากับการทำเกษตรแบบผสมผสาน ระดับมาก คือ ปัญหาด้านกายภาพ รองลงมา เกษตรกรมีปัญหากับการทำเกษตรแบบผสมผสาน ระดับปานกลาง 3 ประเด็น คือ ปัญหาด้านการตลาด ปัญหาด้านเศรษฐกิจ และปัญหาด้านสังคม ซึ่งเมื่อวิเคราะห์แยกแต่ละด้าน ผลปรากฏดังต่อไปนี้

(1) *ปัญหาด้านกายภาพ* พบว่า เกษตรกรมีปัญหากับการทำเกษตรแบบผสมผสานด้านกายภาพ ระดับมาก จากการวิเคราะห์พบว่า เกษตรกรมีปัญหาด้านกายภาพ ระดับมาก 2 ประเด็น คือ ความอุดมสมบูรณ์ของดิน และแหล่งน้ำในการทำเกษตร ปัญหากับการทำเกษตรแบบผสมผสานด้านกายภาพ ระดับปานกลาง 2 ประเด็น คือ ลักษณะภูมิอากาศ และลักษณะของพื้นที่ทำการเกษตร ตามลำดับ

(2) *ปัญหาด้านการตลาด* พบว่า เกษตรกรมีปัญหากับการทำเกษตรแบบผสมผสานด้านการตลาด ระดับมาก จากการวิเคราะห์พบว่า เกษตรกรมีปัญหาด้านการตลาด ระดับมาก 2 ประเด็น คือ ราคาผลผลิตสินค้าเกษตร และความต้องการของตลาด เกษตรกรมีปัญหากับการทำเกษตรแบบผสมผสานด้านการตลาด ระดับปานกลาง 2 ประเด็น คือ แหล่งจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตร และการขนส่งผลผลิตสินค้าเกษตร ตามลำดับ

(3) *ปัญหาด้านเศรษฐกิจ* พบว่า เกษตรกรมีปัญหากับการทำเกษตรแบบผสมผสานด้านเศรษฐกิจ ระดับปานกลาง จากการวิเคราะห์พบว่า เกษตรกรมีปัญหาด้านเศรษฐกิจ ระดับปานกลาง ในทุกประเด็น คือ ต้นทุนการผลิตสินค้าเกษตร ความเสี่ยงในการทำเกษตร รายได้ของครัวเรือน และภาระหนี้สินของครัวเรือน ตามลำดับ

(4) *ปัญหาด้านสังคม* พบว่า เกษตรกรมีปัญหากับการทำเกษตรแบบผสมผสานด้านสังคม ระดับปานกลาง จากการวิเคราะห์พบว่า เกษตรกรมีปัญหาด้านสังคม ระดับปานกลาง ในทุกประเด็น คือ การเป็นสมาชิกกลุ่มของเกษตรกร อายุของเกษตรกร การถือครองพื้นที่ทำการเกษตร และจำนวนแรงงานในครัวเรือน ตามลำดับ

2) ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการทำเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกรในอำเภอกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี

ตารางที่ 5.3 สรุปภาพรวมระดับข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการทำเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกรในอำเภอกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี

ประเด็นข้อเสนอแนะ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ความหมาย	n=130
				อันดับ
1. ด้านกายภาพ	3.49	0.932	มาก	1
2. ด้านสังคม	3.06	1.477	ปานกลาง	4
3. ด้านเศรษฐกิจ	3.16	0.941	ปานกลาง	3
4. ด้านการตลาด	3.38	1.018	ปานกลาง	2
ค่าเฉลี่ย	3.27	1.092	ปานกลาง	

จากตารางที่ 5.3 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการทำเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกรในอำเภอกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี แบ่งออกเป็น 4 ประเด็น คือ ข้อเสนอแนะด้านกายภาพ ข้อเสนอแนะด้านสังคม ข้อเสนอแนะด้านเศรษฐกิจ ข้อเสนอแนะด้านการตลาด จากการวิเคราะห์พบว่า เกษตรกรมีข้อเสนอแนะในการทำเกษตรแบบผสมผสาน ระดับมาก คือ ข้อเสนอแนะด้านกายภาพ รองลงมา เกษตรกรมีข้อเสนอแนะในการทำเกษตรแบบผสมผสาน ระดับปานกลาง 3 ประเด็น คือ ข้อเสนอแนะด้านการตลาด ข้อเสนอแนะด้านเศรษฐกิจ และข้อเสนอแนะด้านสังคม ซึ่งเมื่อวิเคราะห์แยกแต่ละด้าน ผลปรากฏดังต่อไปนี้

(1) ข้อเสนอแนะด้านกายภาพ พบว่า เกษตรกรมีข้อเสนอแนะในการทำเกษตรแบบผสมผสานด้านกายภาพ ระดับมาก จากการวิเคราะห์พบว่า เกษตรกรมีข้อเสนอแนะด้านกายภาพ ระดับมาก 2 ประเด็น คือ ควรมีการถ่ายทอดองค์ความรู้เกี่ยวกับการปรับปรุงบำรุงดิน และควรมีการสนับสนุนแหล่งน้ำในการทำเกษตร ข้อเสนอแนะในการทำเกษตรแบบผสมผสานด้านกายภาพ ระดับปานกลาง 2 ประเด็น คือ ควรมีการประชาสัมพันธ์สถานการณ์ภัยพิบัติทางการเกษตร และควรมีการส่งเสริมการปลูกพืชตามความเหมาะสมของพื้นที่ ตามลำดับ

(2) ข้อเสนอแนะด้านการตลาด พบว่า เกษตรกรมีข้อเสนอแนะในการทำเกษตรแบบผสมผสานด้านการตลาด ระดับมาก จากการวิเคราะห์พบว่า เกษตรกรมีข้อเสนอแนะด้านการตลาด ระดับมาก 2 ประเด็น คือ ควรมีโครงการช่วยเหลือแก้ไขปัญหาผลผลิตสินค้าเกษตร และควรมีการส่งเสริมสินค้าเกษตรให้ได้มาตรฐานตรงตามความต้องการของตลาด

เกษตรกรมีข้อเสนอแนะในการทำเกษตรแบบผสมผสานด้านการตลาด ระดับปานกลาง 2 ประเด็น คือ ควรสนับสนุนแหล่งจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตรรวมทั้งการตลาดออนไลน์ และควรมีการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านการขนส่งสินค้าเกษตร ตามลำดับ

(3) *ข้อเสนอแนะด้านเศรษฐกิจ* พบว่า เกษตรกรมีข้อเสนอแนะในการทำเกษตรแบบผสมผสานด้านเศรษฐกิจ ระดับปานกลาง จากการวิเคราะห์พบว่า เกษตรกรมีข้อเสนอแนะด้านเศรษฐกิจ ระดับปานกลาง ในทุกประเด็น คือ ควรมีการถ่ายทอดองค์ความรู้ในการวางแผน/บริหารความเสี่ยงในการทำเกษตร ควรมีการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านการลดต้นทุน/เพิ่มผลผลิตสินค้าเกษตร ควรมีการส่งเสริมอาชีพให้แก่เกษตรกร และควรมีโครงการช่วยเหลือผู้ประกอบการหนี้สินของเกษตรกร ตามลำดับ

(4) *ข้อเสนอแนะด้านสังคม* พบว่า เกษตรกรมีข้อเสนอแนะในการทำเกษตรแบบผสมผสานด้านสังคม ระดับปานกลาง จากการวิเคราะห์พบว่า เกษตรกรมีข้อเสนอแนะด้านสังคม ระดับปานกลาง ในทุกประเด็น ควรมีการสนับสนุนเครื่องจักรกลทางการเกษตร ควรมีการสนับสนุน/ส่งเสริม สร้างแรงจูงใจให้คนรุ่นใหม่หันมาทำการเกษตร ควรมีการจัดสรรที่ดินเพื่อใช้ในการทำการเกษตร และ ควรมีการสนับสนุน/ส่งเสริม สร้างแรงจูงใจให้คนรุ่นใหม่หันมาทำการเกษตร ตามลำดับ

2. อภิปรายผล

จากการศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจทำการเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกรในอำเภอภินทรบุรี จังหวัดปราจีนบุรี ประเด็นที่นำมาอภิปรายดังนี้

2.1 สภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกรในอำเภอภินทรบุรี จังหวัดปราจีนบุรี

2.1.1 สภาพพื้นฐานทางสังคมของเกษตรกร

1) *เพศ* ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรร้อยละ 59.2 เป็นเพศหญิง สอดคล้องกับงานวิจัยของ ปิยะพร นิตยสุวรรณ. (2562) ได้ศึกษาเรื่อง แนวทางการส่งเสริมเกษตรทฤษฎีใหม่ของเกษตรกรในอำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น กล่าวว่า เกษตรกรร้อยละ 55.6 เป็นเพศหญิง เกษตรกรที่ให้ข้อมูลเป็นเพศหญิง เนื่องจากหัวหน้าครัวเรือนเกษตรส่วนใหญ่เป็นผู้หญิง เป็นตัวแทนในการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ

2) *อายุ* ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรมีอายุเฉลี่ย 58.02 ปี สอดคล้องกับงานวิจัยของ นภาพร เวชกามา วีระรัตน์ ชินแสน และสำราญ พิมราช. (2559) ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่

มีผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรผสมผสานบ้านห้วยหลาว อำเภอนาเชือก จังหวัดมหาสารคาม กล่าวว่า เกษตรกรมีอายุเฉลี่ย 57.5 ปี โดยอายุเฉลี่ยของเกษตรกรส่วนใหญ่อยู่ในวัยผู้ใหญ่ เนื่องจากเกษตรกรมีอายุเฉลี่ยที่อยู่ในวัยผู้ใหญ่ แสดงถึงประสบการณ์ในการทำ การเกษตรแบบผสมผสานที่มีอย่างยาวนาน

3) *ระดับการศึกษา* ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรร้อยละ 54.6 จบการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษา สอดคล้องกับงานวิจัยของ ปิยะพร นิตย์สุวรรณ. (2562) กล่าวว่า ร้อยละ 67.5 จบการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษา และงานวิจัยของ ขวัญตา มูลชารี. (2562) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ของเกษตรกร อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด กล่าวว่า เกษตรกร ร้อยละ 61.40 จบการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษา โดยส่วนใหญ่เกษตรกรจบ การศึกษาภาคบังคับในอดีตอยู่ในระดับประถมศึกษา เนื่องจากการเข้าถึงการศึกษาในพื้นที่ชนบท สภาวะรายได้และหนี้สินของครอบครัว จึงเลือกที่จะไม่ศึกษาต่อ เพื่อออกมาประกอบอาชีพ เกษตรกรรมหารายได้จุนเจือครอบครัว

4) *จำนวนสมาชิกในครัวเรือน* ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรมีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 3.37 คน สอดคล้องกับงานวิจัยของ ปิยะพร นิตย์สุวรรณ. (2562) กล่าวว่า เกษตรกรมีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 4.60 คน โดยจำนวนสมาชิกในครัวเรือนของเกษตรกร เฉลี่ย 3.37 คน

5) *การเป็นสมาชิกของกลุ่มเกษตรกร* ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรร้อยละ 81.5 เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกร สอดคล้องกับงานวิจัยของ ปิยะพร นิตย์สุวรรณ. (2562) กล่าวว่า เกษตรกรร้อยละ 78.1 เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกร และงานวิจัยของ ขวัญตา มูลชารี. (2562) กล่าวว่า เกษตรกรร้อยละ 71.80 เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกร โดยเกษตรกรส่วนใหญ่เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกร เนื่องจากตระหนักถึงความสำคัญในการร่วมกลุ่ม เพื่อประโยชน์ในการเข้าถึงการสนับสนุนของ หน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้อง

6) *พื้นที่ถือครองพื้นที่ทำการเกษตร* ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรร้อยละ 92 มีพื้นที่ทำการเกษตรเป็นของตนเอง โดยบริบทในพื้นที่ในอำเภอกบินทร์บุรีส่วนใหญ่ มีประเภท เอกสารสิทธิ์ที่ดิน เป็นโฉนดที่ดิน น.ส.4จ ซึ่งเป็นเอกสารแสดงกรรมสิทธิ์ที่ชัดเจน

7) *พื้นที่ถือครองทำการเกษตร* ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรมีพื้นที่ถือครอง ทำการเกษตร เฉลี่ย 19.15 ไร่ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ณัฐกฤตา ศรีสุขงค์. (2555) ได้ศึกษาเรื่อง การทำเกษตรผสมผสานของเกษตรกรในพื้นที่จังหวัดอุดรธานี กล่าวว่า เกษตรกรมีพื้นที่ถือครองทำ การเกษตร เฉลี่ย 10.31 ไร่ โดยเกษตรกรมีพื้นที่ถือครองทำการเกษตรเฉลี่ยไม่สูงมากนัก อาจจะ เกี่ยวข้องกับภาวะทางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนเกษตรกร

8) *แรงงานทำการเกษตรแบบผสมผสาน* ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรมีจำนวนแรงงานทำการเกษตรแบบผสมผสาน เฉลี่ย 2.13 คน สอดคล้องกับงานวิจัยของ ฌัฐกฤตา ศรีสุขงค์. (2555) กล่าวว่า เกษตรกรมีจำนวนแรงงานทำการเกษตรแบบผสมผสาน เฉลี่ย 3.16 คน เนื่องจาก ในพื้นที่อำเภอภินทรบุรี มีเขตอุตสาหกรรม/โรงงานอุตสาหกรรม อาจส่งผลต่อแรงงานในการทำการเกษตรแบบผสมผสาน ไม่เพียงพอต่อการทำการเกษตรแบบผสมผสานได้

9) *ประสบการณ์ทำการเกษตรทำการเกษตรแบบผสมผสาน* ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรมีประสบการณ์ทำการเกษตรแบบผสมผสานเฉลี่ย 12.28 ปี สอดคล้องกับงานวิจัยของ ฌัฐกฤตา ศรีสุขงค์. (2555) กล่าวว่า เกษตรกรมีประสบการณ์ทำการเกษตรแบบผสมผสานเฉลี่ย 5.91 ปี เนื่องจากการทำการเกษตรแบบผสมผสาน สามารถสร้างรายได้ให้แก่ครอบครัว และเกษตรกรมีการถ่ายทอดความรู้จากประสบการณ์สู่เกษตรกรสมาชิกในครัวเรือน เกษตรรุ่นใหม่ ในการทำการเกษตรแบบผสมผสานในพื้นที่ของตนเอง

2.1.2 สภาพสภาพพื้นฐานทางเศรษฐกิจของเกษตรกร

1) *อาชีพที่สร้างรายได้* ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรร้อยละ 23.1 มีอาชีพที่สร้างรายได้คือการปลูกผัก แตกต่างกับงานวิจัยของ นภาพร เวชกามา ชีระรัตน์ ชินแสน และสำราญ พิมราช. (2559) กล่าวว่า เกษตรกรร้อยละ 93.7 มีอาชีพที่สร้างรายได้คือการทำนา เนื่องจากบริบทในการทำการเกษตรในพื้นที่แตกต่างกัน ลักษณะทางกายภาพของพื้นที่

2) *รายได้ของครัวเรือนจากภาคการเกษตร* ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรมีรายได้ของครัวเรือนจากภาคการเกษตรเฉลี่ย 110,796.19 บาท สอดคล้องกับงานวิจัยของ นภาพร เวชกามา ชีระรัตน์ ชินแสน และสำราญ พิมราช. (2559) กล่าวว่า เกษตรกรมีรายได้ของครัวเรือนจากภาคการเกษตรเฉลี่ย 100,242.03 บาทต่อปี โดยเกษตรกรบางส่วนประสบปัญหาเกี่ยวกับภัยพิบัติทางธรรมชาติ โรคและแมลง ทำให้เกิดความเสียหายต่อผลผลิตทางการเกษตร รวมถึงปัญหาด้านราคา มีความผันผวนไม่แน่นอน ส่งผลให้รายได้ของครัวเรือนจากภาคการเกษตรไม่แน่นอน

3) *รายได้ของครัวเรือนนอกภาคการเกษตร* ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรมีรายได้ของครัวเรือนนอกภาคการเกษตรเฉลี่ย 114,898.46 บาท แตกต่างกับงานวิจัยของ ปิยะพร นิตย์สุวรรณ. (2562) กล่าวว่า เกษตรกรมีรายได้ของครัวเรือนนอกภาคการเกษตรเฉลี่ย 44,768.50 บาทต่อปี โดยเกษตรกรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพนอกภาคการเกษตรเป็นอาชีพรอง เพื่อเป็นรายได้เสริม มีรายได้เพียงพอต่อรายจ่ายของครัวเรือนของเกษตรกร

4) *รายจ่ายของครัวเรือนจากภาคการเกษตร* ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรมีรายจ่ายของครัวเรือนจากภาคการเกษตรเฉลี่ย 29,965 บาท โดยเกษตรกรส่วนใหญ่มีรายจ่ายของ

ครัวเรือนจากภาคการเกษตรมีความใกล้เคียงกัน เนื่องจากลักษณะพื้นที่ บริบทพื้นที่ กิจกรรมทางการเกษตรมีความคล้ายคลึงกัน

5) รายจ่ายของครัวเรือนนอกภาคการเกษตร ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรมีรายจ่ายของครัวเรือนนอกภาคการเกษตรเฉลี่ย 72,522.31 บาท

6) ต้นทุนในการผลิตทางการเกษตรแบบผสมผสาน ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรมีต้นทุนในการผลิตทางการเกษตรแบบผสมผสานเฉลี่ย 21,393.85 บาทต่อปี เนื่องจากราคาปัจจัยการผลิตปรับตัวสูงขึ้น ส่งผลให้ต้นทุนทางการเกษตรของเกษตรกรเพิ่มขึ้น รายได้ก็แท้จริงลดลง

7) ผลผลิตทางการเกษตร ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรมีผลผลิตทางการเกษตรเฉลี่ย 1,141.38 กิโลกรัมต่อไร่ โดยเกษตรกรส่วนใหญ่มีอาชีพที่สร้างรายได้คือการปลูกผัก ทำเกษตรแบบผสมผสาน ส่งผลให้ผลผลิตทางการเกษตรต่อไร่ไม่สูงมากนัก เมื่อเทียบกับการปลูกพืชเชิงเดี่ยว เช่น การทำนาหรือการทำไร่

8) ภาระหนี้สินของครัวเรือน ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรมีภาระหนี้สินของครัวเรือนเฉลี่ย 78,035.38 บาท โดยเกษตรกรส่วนใหญ่มีภาระหนี้สินค่อนข้างสูงเมื่อเทียบกับรายได้ของครัวเรือน เนื่องจากสภาวะทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ค่าครองชีพสูง รายได้ไม่แน่นอน ต้นทุนทางการเกษตรสูงขึ้น เป็นต้น

9) แหล่งสินเชื่อหรือเงินทุนในการทำการเกษตรแบบผสมผสาน ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรร้อยละ 73.9 ใช้เงินทุนตนเอง โดยเกษตรกรส่วนใหญ่ใช้เงินทุนของตนเอง เนื่องจากการทำการเกษตรแบบผสมผสาน มีต้นทุนการผลิตไม่สูงมาก เกษตรกรมีเงินทุนเพียงพอในการทำการเกษตรในรอบการผลิตถัดไป

2.2 สภาพการทำการเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกร

2.2.1 สภาพเดิมก่อนการทำเกษตรแบบผสมผสาน พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 54.6 สภาพเดิมก่อนการทำเกษตรแบบผสมผสาน คือ การทำนา สอดคล้องกับงานวิจัยของ ณัฐกฤตา ศรีสุขงค์. (2555) กล่าวว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 86.8 สภาพเดิมก่อนการทำเกษตรแบบผสมผสาน คือ การทำนา โดยจากเกษตรกรส่วนใหญ่ทำนาควข้องกับการทำเกษตรแบบผสมผสาน เนื่องจากพื้นที่ทำการเกษตรในพื้นที่ที่เหมาะสมกับการทำการเกษตรได้หลายชนิด

2.2.2 สภาพพื้นที่ทำการเกษตรแบบผสมผสาน พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 50.8 มีสภาพพื้นที่ทำการเกษตรเป็นที่ราบลุ่ม เหมาะสมต่อการทำการเกษตรได้หลายชนิด

2.2.3 รูปแบบการทำการเกษตรแบบผสมผสาน พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 64.6 มีรูปแบบการปลูกพืชแบบผสมผสาน โดยปลูกพืชแบบผสมผสาน โดยพื้นที่ที่มีความอุดม

สมบูรณ์สามารถปลูกพืชได้หลายชนิด พืชอายุสั้น พืชอายุยาว เพื่อให้เกิดรายได้เพียงพอในการดำเนินชีวิตตลอดทั้งปี

2.2.4 ลักษณะดินของพื้นที่ทำการเกษตรแบบผสมผสาน พบว่า เกษตรกรร้อยละ 53.8 มีลักษณะดินเป็นดินร่วนปนทราย โดยดินร่วนปนทราย มีความอุดมสมบูรณ์ของดินในระดับปานกลางไปจนถึงความอุดมสมบูรณ์สูง เหมาะสมแก่การทำเกษตร ส่งผลให้ผลผลิตทางการเกษตรมีคุณภาพ ตรงตามความต้องการของตลาด

2.2.5 การปรับปรุงบำรุงดินในการทำการเกษตรแบบผสมผสาน พบว่า เกษตรกรร้อยละ 95.4 มีการปรับปรุงบำรุงดินในการทำการเกษตรแบบผสมผสาน โดยเกษตรกรส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับขั้นตอนการเตรียมดินในผลิต เพื่อให้ผลผลิตมีคุณภาพมากที่สุด คู่มาต่อการลงทุน

2.2.6 แหล่งน้ำในการทำการเกษตรแบบผสมผสาน พบว่า เกษตรกรร้อยละ 52.3 มีสระ/บ่อน้ำ ของตนเองในการทำการเกษตร อาจเป็นไปได้ว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีน้ำไม่เพียงพอต่อการทำการเกษตร จึงมีการลงทุนขุดสระ/บ่อน้ำในพื้นที่ทำการเกษตรของตนเอง เพื่อให้มีน้ำเพียงพอต่อการทำการเกษตรในฤดูแล้ง

2.3 การตัดสินใจทำการเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกร

2.3.1 ด้านกายภาพ ผลการวิจัยพบว่า ด้านกายภาพ มีผลต่อการตัดสินใจในการทำการเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกร ในระดับปานกลาง คือ แหล่งน้ำทางการเกษตร เนื่องจากแหล่งน้ำทางการเกษตร เป็นหัวใจสำคัญในการทำการเกษตร ถ้าปริมาณน้ำไม่เพียงพอ จะส่งผลโดยตรงต่อผลผลิตทางการเกษตร

2.3.2 ด้านการตลาด ผลการวิจัยพบว่า ด้านการตลาด มีผลต่อการตัดสินใจในการทำการเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกร ในระดับปานกลาง คือ ราคาผลผลิตสินค้าเกษตร ความต้องการของตลาด แหล่งจำหน่ายผลผลิตสินค้าเกษตร เนื่องจากราคาสินค้าและความต้องการของตลาด มีความสำคัญเป็นแรงจูงใจแก่เกษตรกรในการผลิตสินค้าเกษตรให้มีคุณภาพและหลากหลาย ตรงต่อความต้องการของตลาด

2.3.3 ด้านเศรษฐกิจ ผลการวิจัยพบว่า ด้านเศรษฐกิจ มีผลต่อการตัดสินใจในการทำการเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกร ในระดับปานกลาง โดยเฉพาะประเด็นความเสี่ยงในการทำการเกษตร ต้นทุนการผลิตสินค้าเกษตร เนื่องจากเกษตรกรคำนึงถึงสถานะทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้น มีการวางแผนการผลิต เพื่อลดต้นทุนการผลิต เพิ่มรายได้ของครัวเรือน

2.3.4 ด้านสังคม ผลการวิจัยพบว่า ด้านสังคม มีผลต่อการตัดสินใจในการทำการเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกร ในระดับปานกลาง โดยเฉพาะประเด็น การเป็นสมาชิก

กลุ่ม เนื่องจากเกษตรกรที่เข้าร่วมเป็นสมาชิก ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐในด้านต่างๆ เช่น องค์ความรู้ในการทำการเกษตร การทำกิจกรรมร่วมกันของสมาชิก การเข้าถึงแหล่งเงินทุน โดยการสนับสนุนของภาครัฐ

2.4 ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจทำการเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกรตามลำดับความสำคัญ

จากผลการวิจัยพบว่า มีตัวแปรอิสระ 1 ตัวแปร คือ ประสิทธิภาพการทำเกษตร ซึ่ง เป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการตัดสินใจทำการเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกร อย่างมีนัยสำคัญยิ่งทางสถิติที่ระดับ 0.01 นั่นคือ เมื่อเกษตรกรมีประสพการณ์ทำการเกษตรมากขึ้น จะส่งผลให้การตัดสินใจทำการเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกรมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นด้วย อาจเป็นไปได้ว่าเกษตรกรที่มีประสพการณ์ทำการเกษตรมาก ทำให้ทราบและตระหนักถึงปัญหาในการทำการเกษตร จึงมีการปรับตัว เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการทำการเกษตร ภายใต้การแข่งขันที่สูงขึ้น ราคาสินค้าที่มีความผันผวน ต้นทุนการผลิตที่มีแนวโน้มปรับตัวสูงขึ้น เพื่อให้ชีวิตความเป็นอยู่ของครัวเรือนดีขึ้นอย่างมั่นคงและยั่งยืน

2.5 ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการทำการเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกร

2.5.1 ปัญหาเกี่ยวกับการทำการเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกร

ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรมีปัญหาในการทำการเกษตรแบบผสมผสานด้านกายภาพ ในระดับมาก เนื่องจากปัจจัยทางกายภาพเป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องการผลิตทางการเกษตร โดยตรง ได้แก่ ปัญหาดินขาดความอุดมสมบูรณ์ แหล่งน้ำในการทำการเกษตรไม่เพียงพอ ลักษณะภูมิอากาศแปรปรวน ลักษณะของพื้นที่ไม่เหมาะสมต่อการผลิต และเกษตรกรมีปัญหาในการทำการเกษตรแบบผสมผสานด้านการตลาด มากที่สุด ในเรื่องของราคาผลผลิตที่มีความผันผวน ไม่แน่นอน ความต้องการของตลาดที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอด เกษตรกรมีปัญหาในการทำการเกษตรแบบผสมผสานด้านเศรษฐกิจ มากที่สุด ในเรื่องต้นทุนที่ใช้ในการผลิต เนื่องจากราคาปัจจัยการผลิตมีราคาสูงขึ้น ทำให้เกษตรกรมีต้นทุนการผลิตที่สูงขึ้น และเกษตรกรมีปัญหาในการทำการเกษตรแบบผสมผสานด้านสังคม มากที่สุด ได้แก่ การเป็นสมาชิกกลุ่มของเกษตรกรและอายุของเกษตรกร เนื่องจากการเป็นสมาชิกกลุ่มของเกษตรกร จะต้องมีการมีส่วนร่วมของสมาชิก เช่น การประชุมกลุ่ม การอบรม เวทีชุมชน ด้วยอายุของเกษตรกรที่ค่อนข้างมาก อาจจะทำให้ไม่สะดวกในการเข้าร่วมในกิจกรรมต่างๆ ในการเป็นสมาชิกกลุ่มของเกษตรกร

2.5.2 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการทำการเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกร

ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรมีข้อเสนอแนะในการทำการเกษตรแบบผสมผสานด้านกายภาพ ระดับมาก โดยเฉพาะประเด็น ควรมีการถ่ายทอดองค์ความรู้เกี่ยวกับการปรับปรุง

บำรุงดิน ควรมีการสนับสนุนแหล่งน้ำในการทำการเกษตร เกษตรกรมีข้อเสนอแนะในการทำเกษตรแบบผสมผสานด้านการตลาด ะดับมาก โดยเกษตรกรส่วนใหญ่เสนอแนะว่าควรมีโครงการช่วยเหลือแก้ไขปัญหาผลผลิตสินค้าเกษตร ควรมีการส่งเสริมสินค้าเกษตรให้ได้มาตรฐานตรงตามความต้องการของตลาด เกษตรกรมีข้อเสนอแนะในการทำเกษตรแบบผสมผสานด้านเศรษฐกิจมากที่สุด คือ ควรมีการถ่ายทอดองค์ความรู้ในการวางแผน/บริหารความเสี่ยงในการทำการเกษตร ควรมีการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านการลดต้นทุน/เพิ่มผลผลิตสินค้าเกษตร และเกษตรกรมีข้อเสนอแนะในการทำเกษตรแบบผสมผสานด้านสังคม มากที่สุด โดยเกษตรกรส่วนใหญ่เสนอแนะว่าควรมีการสนับสนุนเครื่องจักรกลทางการเกษตร ควรมีการสนับสนุน/ส่งเสริม สร้างแรงจูงใจให้คนรุ่นใหม่หันมาทำการเกษตร เพื่อให้คนรุ่นใหม่ตระหนักถึงความสำคัญและภาคภูมิใจในอาชีพเกษตรกรรม

3. ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจทำการเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกร อำเภอกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี มีข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ ดังนี้

3.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

3.1.1 ต่อเกษตรกร

- 1) ควรให้มีการจัดการอบรม ด้านความรู้ด้านการทำการเกษตรแบบผสมผสาน/เกษตรกรรมยั่งยืน เนื่องจากพบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ ไม่ได้รับการอบรม
- 2) ควรเผยแพร่องค์ความรู้แก่เกษตรกรรุ่นใหม่ ในการทำการเกษตรแบบผสมผสาน จากเกษตรกรที่มีประสบการณ์ในการทำการเกษตรแบบผสมผสาน
- 3) ควรมีการส่งเสริมให้เกษตรกรมีการผลิตที่มีมาตรฐานตรงตามความต้องการของตลาด
- 4) ควรส่งเสริมให้มีการลดต้นทุนการผลิต เนื่องจาก ปัจจุบันราคาปัจจัยการผลิตมีราคาสูงขึ้น เช่น ปุ๋ยเคมี สารเคมีป้องกันกำจัดแมลงศัตรูพืช
- 5) ควรส่งเสริมด้านการตลาด ควรมีการอบรมให้ความรู้ด้านการตลาด การจำหน่ายผลผลิตทั้งทางออนไลน์และออฟไลน์ และการแปรรูปผลผลิต

3.1.2 ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

1) กรมส่งเสริมการเกษตร ควรให้ความสำคัญในเรื่อง การถ่ายทอดความรู้ผ่านวิธีการส่งเสริมและใช้สื่อชนิดต่างๆ แนะนำช่วยเหลือ ให้เกษตรกรเกิดการปฏิบัติเพื่อถ่ายทอดไปยังเกษตรกรรายอื่นๆ ได้ เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในกลุ่มเพิ่มมากขึ้น

2) สำนักงานเกษตรอำเภอภินทร์บุรี ควรส่งเสริมการถ่ายทอดองค์ความรู้ในการทำการเกษตรแบบผสมผสาน และส่งเสริมการรวมกลุ่มเกษตรกร สหกรณ์การเกษตร เพื่อให้ความรู้ในการผลิต การแปรรูปผลผลิต และการตลาด

3.1.3 ต่อเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร

1) ควรส่งเสริมให้เกษตรกรร่วมคิดวิเคราะห์ วางแผน การติดตามประเมินผลจากการดำเนินกิจกรรมในด้านต่างๆ เพื่อนำข้อมูลไปใช้ในการพัฒนาหรือแก้ไขปัญหา

2) ควรสร้างแรงจูงใจให้เกษตรกรเกิดความสนใจหาข้อมูลข่าวสารเพิ่มเติมพัฒนาทักษะการสื่อสาร ใช้เทคนิค/วิธีการถ่ายทอดการสื่อสาร/ประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสาร

3.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

จากงานวิจัยที่ได้ พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจทำการเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกรในอำเภอภินทร์บุรี จังหวัดปทุมธานี ดังนั้นควรมีการวิจัยในประเด็น ดังนี้

1. ควรศึกษาเรื่องการตัดสินใจทำการเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกรในพื้นที่อื่นๆ หรือขยายขอบเขตการวิจัย เพื่อนำข้อมูลการศึกษามาเปรียบเทียบ

2. ควรศึกษาเรื่องการตัดสินใจทำการเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกรในพื้นที่ที่ประสบความสำเร็จในการดำเนินงาน โดยเปรียบเทียบปัจจัยที่มีผลต่อความสัมพันธ์ เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการปรับปรุงการผลิตให้ดีขึ้นต่อไป

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กรมส่งเสริมการเกษตร. (2555). *หลักการส่งเสริมการเกษตร ในแนวการศึกษาชุดวิชาการถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร หลักสูตรเสริมสร้างสมรรถนะนักส่งเสริมการเกษตร หน่วยที่ 1*. กรุงเทพมหานคร: คณะกรรมการผลิตวิชาการถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร.
- จุไรรัตน์ สิริมิ่งมุล นุชนาถ พันธราษฎร์ และณัฐมา ขำศิริ. (2562). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกเข้าศึกษาในมหาวิทยาลัยขอนแก่น ประเภทโควตาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ปีการศึกษา 2562* (งานวิจัยสำนักบริหารและพัฒนาวิชาการ). มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ขอนแก่น.
- ณัฐกานต์ เขจรนันท์. (2551). *พฤติกรรมองค์กร*. กรุงเทพมหานคร: บริษัท วิ.พี.รินทร์.
- นันทา ดิงสมบัติยุทธ์ และคณะ. (2560). *หลักสูตรการเสริมสร้างสมรรถนะนักส่งเสริมการเกษตร ระดับชำนาญการในเอกสารแนวการศึกษาชุดวิชาการสื่อสารเพื่อการพัฒนาส่งเสริมการเกษตร*. กรุงเทพมหานคร: กรมส่งเสริมการเกษตร.
- ผาณิต ชวชัยขนานนท์. (2559). *การออกแบบตลาดสดชุมชนเมือง ภายใต้ภูมิปัญญาเกษตรผสมผสาน (วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต)*. มหาวิทยาลัยศิลปากร, กรุงเทพมหานคร.
- พงษ์ศักดิ์ อังกสิทธิ์. (2556). *แนวคิดเชิงวิเคราะห์เกี่ยวกับการส่งเสริมการเกษตร ในแนวการศึกษาชุดวิชาการส่งเสริมการเกษตรเพื่อการพัฒนา (หน่วยที่ 4, น. 4 - 16) นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์*.
- ยงยุทธ์ เกษสาคร. (2542). *ภาวะผู้นำและการจูงใจ*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เสมอธรรม.
- วชิรดา วงษ์กุดละ. (2561). *แนวทางการพัฒนาเกษตรกรรมใหม่ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน (วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต)*. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.
- วิฑูรย์ สิมะโชคดี. (2546). *ทฤษฎีและเทคนิคปฏิบัติสำหรับยอดหัวหน้างาน อ้างถึงใน จิตรกร จันทร์สุข, เสาวณี สิริสุขศิลป์ และปารย์พิชชา ก้านจักร (2564). การตัดสินใจสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา (วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์). มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี. 10, 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม): 230-231.*
- วิรัช คุ้มครองจันทร์. (2535). *หลักการส่งเสริมการเกษตร*. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ที พี ปริน จำกัด.

- ศักดิ์สิทธิ์ ศรีวิชัย. (2560). *แนวทางการส่งเสริมการลดต้นทุนการผลิตข้าวของเกษตรกรในจังหวัดสมุทรปราการ* (วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.
- สมคิด บางโม. (2548). *องค์การและการจัดการ*. (พิมพ์ครั้งที่ 4) กรุงเทพมหานคร: วิทพัฒนา.
- สายพิน มัตตะนามะ. (2559). *การตัดสินใจของผู้ปกครองในการส่งบุตรหลานเข้าศึกษาในโรงเรียนบ้านลู่พลู อำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว* (วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษามหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยบูรพา, ชลบุรี.
- สำนักงานเกษตรอำเภอกบินทร์บุรี. (2565). *แผนพัฒนาการเกษตรระดับอำเภอ พ.ศ. 2561-2565 ฉบับทบทวน พ.ศ. 2565*. ปรำจันบุรี: สำนักงานเกษตรอำเภอกบินทร์บุรี (เอกสารเขียนเล่ม).
- เสาวคนธ์ วิลเลียมส์. (2562). *เกษตรผสมผสานและทฤษฎีใหม่*. สืบค้นจาก [https://huaysaicenter.org > uploads > 2020/01](https://huaysaicenter.org/uploads/2020/01).
- Chang,C.W. (1974). *Extension Education for Agricultural and Rural Development* อ้างถึงใน *วิภาวรรณ ซ่อนกลิ่น (2556). ความต้องการส่งเสริมการเกษตรของเกษตรกรผู้ปลูกมะขงชิดในจังหวัดนครนายก* (วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- Reeder William W. (1971). *Level of Abstraction and Generation and Their Uses* อ้างถึงใน *กุลวัฒน์ บุญยประภา (2559). การศึกษาปัจจัยด้านข้อมูลส่วนตัว ปัจจัยด้านคุณลักษณะการเป็นผู้ประกอบการ ปัจจัยด้านกระบวนการบริหาร และปัจจัยด้านแรงจูงใจที่มีผลต่อปัจจัยด้านประสิทธิผลของผู้ประกอบการ Gen Y ในเขตกรุงเทพมหานคร* (วิทยานิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยกรุงเทพ, ปทุมธานี.

ภาคผนวก ก
แบบสัมภาษณ์เกษตรกร

เลขที่แบบสัมภาษณ์.....

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจทำการเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกร
ในอำเภอกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี

คำชี้แจง :

1. แบบสัมภาษณ์ชุดนี้ มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจทำการเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกรในอำเภอกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญา เกษตรศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช คำตอบในแบบสัมภาษณ์นี้จะนำไปใช้เพื่อการศึกษาวิจัยเท่านั้น

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาสภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร
- 2.2 เพื่อศึกษาสภาพการทำการเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกร
- 2.3 เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจทำการเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกร
- 2.4 เพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการทำเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกร

3. เลขที่แบบสัมภาษณ์มีไว้เพื่อการติดตามแบบสัมภาษณ์เท่านั้น

4. แบบสัมภาษณ์การวิจัยนี้แบ่งออกเป็น 4 ตอน ได้แก่

- ตอนที่ 1 สภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร
- ตอนที่ 2 สภาพการทำการเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกร
- ตอนที่ 3 การตัดสินใจทำการเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกร
- ตอนที่ 4 ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการทำเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกร

5. ผู้สัมภาษณ์อ่านคำถามให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ฟัง และผู้สัมภาษณ์ทำเครื่องหมาย ✓ ใน

หน้าข้อความที่ต้องการและ/หรือเติมข้อความลงในช่องว่าง ของแต่ละคำถามเพื่อให้ได้ความหมายที่สมบูรณ์

ขอบพระคุณทุกท่านที่ให้ความร่วมมือ

นางสาวณัฐสิมา บริบูรณ์

ผู้วิจัย

ตอนที่ 1 สภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร

คำแนะนำ : โปรดเติมข้อความหรือตัวเลขลงในช่องว่าง.....และใส่เครื่องหมาย ✓ ใน หน้าข้อที่ท่านคิดว่าตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด

1.1 สภาพพื้นฐานทางสังคมของเกษตรกร

1. เพศ

1.1 ชาย

1.2 หญิง

2. อายุ ปี

3. ระดับการศึกษา

3.1 ไม่ได้ศึกษา

3.2 จบการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษา

3.3 จบการศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

3.4 จบการศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษา

ตอนปลาย

3.5 จบการศึกษาระดับ ปวช.

3.6 จบการศึกษาระดับ ปวศ./อนุปริญญา

3.7 จบการศึกษาระดับปริญญาตรี/เทียบเท่า

3.8 จบการศึกษาระดับสูงกว่าปริญญาตรี

4. จำนวนสมาชิกในครัวเรือน คน (รวมตัวท่านเองด้วย)

5. การเป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกร

(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

5.1 กลุ่มเกษตรกร

5.2 กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร

5.3 กลุ่มสหกรณ์การเกษตร

5.4 ลูกค้า ธ.ก.ส.

5.5 อื่นๆ (ระบุ)

6. การถือครองพื้นที่ทำการเกษตร

7.1 ของตนเอง

7.2 เช่า

7.3 อื่นๆ (ระบุ)

7. พื้นที่ถือครองทำการเกษตรทั้งหมด ไร่

8. แรงงานทำการเกษตรแบบผสมผสาน คน (รวมตัวท่านเองด้วย)

9. ประสบการณ์ในการทำเกษตร ปี

1.2 สภาพพื้นฐานทางเศรษฐกิจของเกษตรกร

1. อาชีพที่สร้างรายได้ให้กับท่านมากที่สุด

☐ 1.1 ทำนา	☐ 1.2 ทำไร่
☐ 1.3 เลี้ยงปลา	☐ 1.4 เลี้ยงสัตว์
☐ 1.5 ปลูกผัก	☐ 1.6 ปลูกไม้ผล
☐ 1.7 ปลูกไม้ยืนต้น	☐ 1.8 ค้าขาย
☐ 1.9 รับจ้าง	☐ 1.10 รับราชการ
☐ 1.11 อื่นๆ (ระบุ)	

2. รายได้ของครัวเรือนจากภาคการเกษตร (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- 2.1 รายได้จากการทำงาน..... บาท/ปี
- 2.2 รายได้จากการทำไร่..... บาท/ปี
- 2.3 รายได้จาก การปลูกไม้ผล..... บาท/ปี
- 2.4 รายได้จาก การเลี้ยงสัตว์..... บาท/ปี
- 2.5 รายได้จาก การเลี้ยงปลา..... บาท/ปี
- 2.6 รายได้จากอื่น ๆ ระบุ..... บาท/ปี

3. รายได้ของครัวเรือนนอกภาคการเกษตร..... บาท/ปี

4. รายจ่ายของครัวเรือนจากภาคการเกษตร..... บาท/ปี

5. รายจ่ายของครัวเรือนนอกภาคการเกษตร..... บาท/ปี

6. ต้นทุนในการผลิตทางการเกษตรแบบผสมผสาน ปี 64 เฉลี่ย บาท/ปี

7. ผลผลิตทางการเกษตรเฉลี่ย กิโลกรัม/ไร่

8. ภาระหนี้สินของครัวเรือน..... บาท/ปี

9. แหล่งสินเชื่อหรือเงินทุนที่นำมาใช้ในการทำเกษตรแบบผสมผสาน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

☐ 9.1 ของตนเอง	☐ 9.2 ญาติพี่น้อง
☐ 9.3 ธ.ก.ส.	☐ 9.4 กองทุนหมู่บ้าน
☐ 9.5 สหกรณ์การเกษตร	☐ 9.6 แหล่งอื่นๆ (ระบุ).....

ตอนที่ 2 สภาพการทำเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกร

คำแนะนำ : โปรดเติมข้อความหรือตัวเลขลงในช่องว่าง.....และใส่เครื่องหมาย ✓ ใน หน้าข้อที่ท่านคิดว่าตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด

1. สภาพเดิมก่อนทำเกษตรแบบผสมผสานของท่านเป็นแบบใด

- 1.1 ทำนา 1.2 ทำไร่ 1.3 ปลูกไม้ผล
 1.4 ปลูกผัก 1.5 เลี้ยงปลา 1.6 อื่นๆ (ระบุ)

2. สภาพพื้นที่ทำเกษตรผสมผสานของท่านเป็นแบบใด

- 2.1 ที่ดอน 2.2 ที่ราบลุ่ม

3. รูปแบบการทำเกษตรแบบผสมผสานของท่านเป็นแบบใด

- 3.1 การปลูกพืชแบบผสมผสาน
 3.1.1 ปลูกข้าวและปลูกไม้ผล 3.1.2 ปลูกข้าวและปลูกพืชไร่
 3.1.3 ปลูกข้าวและปลูกพืชผัก 3.1.4 ปลูกไม้ผลและปลูกพืชไร่
 3.1.5 ปลูกไม้ผลและปลูกพืชผัก 3.1.6 ปลูกพืชไร่และปลูกพืชผัก
 3.1.7 อื่นๆ (ระบุ)
- 3.2 การผสมผสานการเลี้ยงสัตว์
 3.2.1 เลี้ยงหมูและเลี้ยงปลา 3.2.2 เลี้ยงไก่และเลี้ยงปลา
 3.2.3 เลี้ยงโค-กระบือและปลา 3.2.4 เลี้ยงโค-กระบือและเลี้ยงหมู
 3.2.5 เลี้ยงโค-กระบือและเลี้ยงไก่ 3.2.6 อื่นๆ (ระบุ)
- 3.3 การปลูกพืชผสมผสานกับการเลี้ยงสัตว์
 3.3.1 เลี้ยงปลาและปลูกพืช 3.3.2 เลี้ยงปศุสัตว์และปลูกพืช
 3.3.3 เลี้ยงปลา เลี้ยงสัตว์และปลูกพืช 3.3.4 อื่นๆ (ระบุ)

4. ลักษณะดินของพื้นที่ทำเกษตรแบบผสมผสานของท่านเป็นแบบใด

- 4.1 ดินทราย 4.2 ดินร่วน 4.3 ดินร่วนปนทราย
 4.4 ดินเหนียว 4.5 อื่นๆ (ระบุ)

5. การปรับปรุงบำรุงดินในการทำเกษตรแบบผสมผสานของท่านเป็นแบบใด

5.1 ท่านได้ปรับปรุงบำรุงดินในการทำเกษตรแบบผสมผสานหรือไม่

- 5.1.1 ไม่มีการปรับปรุงบำรุงดิน 5.1.2 มีการปรับปรุงบำรุงดิน

5.2 ถ้าท่านได้ปรับปรุงดินท่านใช้วิธีใด (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- 5.2.1 ใช้ปุ๋ยหมัก 5.2.2 ใช้ปุ๋ยคอก
 5.2.3 ใช้ปุ๋ยพืชสด 5.2.4 ใช้ปุ๋ยเคมี
 5.2.5 อื่นๆ (ระบุ)

6. แหล่งน้ำในการทำเกษตรแบบผสมผสานของท่านเป็นแบบใด

- 6.1 น้ำฝน 6.2 แม่น้ำ
 6.3 คลองชลประทาน 6.4 สระ/บ่อ ของตนเอง
 6.5 อื่นๆ (ระบุ)

ตอนที่ 3 การตัดสินใจทำการเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกร

คำแนะนำ : โปรดระบุ ระดับการตัดสินใจในประเด็นที่ตรงกับความต้องการของท่าน

โดยกำหนดให้ 1 = ระดับน้อยที่สุด 2 = ระดับน้อย 3 = ระดับปานกลาง
 4 = ระดับมาก 5 = ระดับมากที่สุด

ประเด็น	ระดับการตัดสินใจ				
	1	2	3	4	5
ด้านกายภาพ					
1. ความอุดมสมบูรณ์ของดิน มีผลต่อการตัดสินใจทำการเกษตรแบบผสมผสาน					
2. ลักษณะภูมิอากาศ เช่น ปริมาณฝน แสงแดด อุณหภูมิ และความชื้น ฯ มีผลต่อการตัดสินใจทำการเกษตรแบบผสมผสาน					
3. ขนาดของพื้นที่ที่ทำการเกษตร มีผลต่อการตัดสินใจทำการเกษตรแบบผสมผสาน					
4. แหล่งน้ำในการทำเกษตร มีผลต่อการตัดสินใจทำการเกษตรแบบผสมผสาน					
5. ลักษณะของพื้นที่ เช่น ที่ราบ ที่ลุ่มน้ำ มีผลต่อการตัดสินใจทำการเกษตรแบบผสมผสาน					
ด้านสังคม					
1. จำนวนแรงงานในครัวเรือน มีผลต่อการตัดสินใจทำการเกษตรแบบผสมผสาน					

ประเด็น	ระดับการตัดสินใจ				
	1	2	3	4	5
2. การเป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกร มีผลต่อการตัดสินใจทำเกษตรแบบผสมผสาน					
3. อายุของเกษตรกร มีผลต่อการตัดสินใจทำเกษตรแบบผสมผสาน					
4. การถือครองพื้นที่ทำการเกษตร มีผลต่อการตัดสินใจทำเกษตรแบบผสมผสาน					
5. ระดับการศึกษา มีผลต่อการตัดสินใจทำเกษตรแบบผสมผสาน					
ด้านเศรษฐกิจ					
1. รายได้ของครัวเรือน มีผลต่อการตัดสินใจทำเกษตรแบบผสมผสาน					
2. ต้นทุนการผลิต มีผลต่อการตัดสินใจทำเกษตรแบบผสมผสาน					
3. เครื่องมือทางการเกษตร/เครื่องจักรกลทางการเกษตร มีผลต่อการตัดสินใจทำเกษตรแบบผสมผสาน					
4. ความเสี่ยงในการทำการเกษตร มีผลต่อการตัดสินใจทำเกษตรแบบผสมผสาน					
5. ภาระหนี้สินของครัวเรือน มีผลต่อการตัดสินใจทำเกษตรแบบผสมผสาน					
ด้านการตลาด					
1. ความต้องการของตลาด มีผลต่อการตัดสินใจทำเกษตรแบบผสมผสาน					
2. ราคาผลผลิตสินค้าเกษตร มีผลต่อการตัดสินใจทำเกษตรแบบผสมผสาน					
3. แหล่งจำหน่าย มีผลต่อการตัดสินใจทำเกษตรแบบผสมผสาน					

ประเด็น	ระดับการตัดสินใจ				
	1	2	3	4	5
4. การขนส่งผลผลิต มีผลต่อการตัดสินใจทำเกษตรแบบผสมผสาน					
5. การบริการข่าวสารด้านการตลาด มีผลต่อการตัดสินใจทำเกษตรแบบผสมผสาน					

ตอนที่ 4 ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการทำเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกร

4.1 ระดับความรุนแรงของปัญหาที่เกษตรกรพบในการการทำเกษตรแบบผสมผสาน

คำชี้แจง ให้ใส่เครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่กำหนดเพียงช่องเดียวตามความรุนแรงของปัญหา

โดยกำหนดให้
 1 = ระดับน้อยที่สุด 2 = ระดับน้อย 3 = ระดับปานกลาง
 4 = ระดับมาก 5 = ระดับมากที่สุด

ประเด็น	ระดับความรุนแรงของปัญหา				
	1	2	3	4	5
ด้านกายภาพ					
1. ดินขาดความอุดมสมบูรณ์ มีผลกระทบต่อผลผลิตทางการเกษตร					
2. แหล่งน้ำในการทำเกษตรไม่เพียงพอต่อกิจกรรมการเกษตรในพื้นที่					
3. ลักษณะภูมิอากาศ มีความแปรปรวน มีผลกระทบต่อผลผลิตทางการเกษตร					
4. ลักษณะของพื้นที่ ไม่เอื้ออำนวยต่อการทำเกษตร					
ด้านสังคม					
1. ขาดแคลนแรงงานในการทำเกษตร					
2. อายุของเกษตรกรค่อนข้างมาก อาจจะทำให้ไม่สะดวกในการเข้าร่วมในกิจกรรมต่างๆ					
3. ไม่มีพื้นที่ทำการเกษตรทำการเกษตรเป็นของตนเอง ต้องเช่าพื้นที่ในการทำเกษตร					
4. การเป็นสมาชิกกลุ่มของเกษตรกร จะต้องมีกิจกรรมการมีส่วนร่วมของสมาชิก เกษตรกรไม่มีเวลาในการร่วมกิจกรรม					

ประเด็น	ระดับความรุนแรงของปัญหา				
	1	2	3	4	5
ด้านเศรษฐกิจ					
1. รายได้ของครัวเรือน ไม่เพียงพอต่อรายจ่ายที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน					
2. ต้นทุนการผลิตสูงขึ้น ทำให้เกษตรกรมีรายได้ลดลง					
3. มีความเสี่ยงในการทำการเกษตร เช่น ราคาผลผลิตไม่แน่นอน ปัจจัยการผลิตมีการปรับตัวสูงขึ้น					
4. มีภาระหนี้สินของครัวเรือน					
ด้านการตลาด					
1. ความต้องการของตลาดที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ทำให้เกษตรกรต้องปรับตัวอยู่เสมอ					
2. ราคาผลผลิตที่มีความผันผวน ไม่แน่นอน					
3. แหล่งจำหน่ายสินค้าเกษตรในพื้นที่ ไม่เพียงพอต่อผลผลิตทางการเกษตร					
4. การขนส่งผลผลิตสินค้าเกษตร มีความยากลำบาก					

- 4.2 ระดับข้อเสนอแนะที่เกษตรกรมีต่อการทำเกษตรแบบผสมผสาน
 คำชี้แจง ให้ใส่เครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่กำหนดเพียงช่องเดียวตามระดับข้อเสนอแนะ
 โดยกำหนดให้ 1 = ระดับน้อยที่สุด 2 = ระดับน้อย 3 = ระดับปานกลาง
 4 = ระดับมาก 5 = ระดับมากที่สุด

ประเด็น	ระดับข้อเสนอแนะ				
	1	2	3	4	5
ด้านกายภาพ					
1. ควรมีการถ่ายทอดองค์ความรู้เกี่ยวกับการปรับปรุงบำรุงดิน					
2. ควรมีการสนับสนุนแหล่งน้ำในการทำการเกษตร					
3. ควรมีการประชาสัมพันธ์/ช่วยเหลือเกษตรกรต่อสถานการณ์ภัยพิบัติทางการเกษตร ที่เกิดขึ้น					
4. ควรมีการส่งเสริมการปลูกพืชตามความเหมาะสมของพื้นที่					

ประเด็น	ระดับข้อเสนอแนะ				
	1	2	3	4	5
ด้านสังคม					
1. ควรมีการสนับสนุนเครื่องจักรกลทางการเกษตร					
2. ควรมีการสนับสนุน/ส่งเสริม สร้างแรงจูงใจให้คนรุ่นใหม่หันมาทำการเกษตร					
3. ควรมีการจัดสรรที่ดินเพื่อใช้ในการทำการเกษตร					
4. ควรมีการส่งเสริม/สนับสนุน ให้เกษตรกรมีความร่วมในโครงการต่างๆของรัฐที่เข้ามาสนับสนุน					
ด้านเศรษฐกิจ					
1. ควรมีการส่งเสริมอาชีพให้แก่เกษตรกร					
2. ควรมีการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านการลดต้นทุน/เพิ่มผลผลิตสินค้าเกษตร					
3. ควรมีการถ่ายทอดองค์ความรู้ในการวางแผน/บริหารความเสี่ยงในการทำการเกษตร					
4. ควรมีโครงการช่วยเหลือเรื่องภาระหนี้สินของเกษตรกร					
ด้านการตลาด					
1. ควรมีการส่งเสริมสินค้าเกษตรให้ได้มาตรฐานตรงตามความต้องการของตลาด					
2. ควรมีโครงการช่วยเหลือแก้ไขปัญหาการค้าผลผลิตสินค้าเกษตร					
3. ควรสนับสนุนแหล่งจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตรรวมทั้งการตลาดออนไลน์					
4. ควรมีการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านการขนส่งสินค้าเกษตร					

ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

ข้อเสนอแนะต่อเกษตรกร

ข้อเสนอแนะต่อเจ้าหน้าที่

ข้อเสนอแนะต่อหน่วยงาน

ขอขอบพระคุณที่กรุณาใช้เวลาของท่านในการให้ข้อมูล

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	นางสาวณัฐสิมา บริบูรณ์
วัน เดือน ปีเกิด	26 พฤศจิกายน 2537
สถานที่เกิด	อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
ประวัติการศึกษา	วิทยาศาสตรบัณฑิต (เศรษฐศาสตร์เกษตร ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม) มหาวิทยาลัยแม่โจ้ ปีที่จบการศึกษา 2560
สถานที่ทำงาน	สำนักงานเกษตรอำเภอกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี
ตำแหน่ง	นักวิชาการส่งเสริมการเกษตร

